

KAZANIA GNIEZIŃSKIE

TEKST I GLOSY

Z RĘKOPISU WYDAŁ, UWAGAMI I SŁOWNIKIEM OPATRZYL

WŁADYSŁAW NEHRING.

(Z dwiema podobiznami).

W KRAKOWIE.

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.

1896.

Osobne odbicie z Tomu XXV. Rozpraw Wydziału filologicznego
Akademii Umiejętności w Krakowie.

342769

W Krakowie, 1896. — Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządem A. M. Kosterkiewicza.

Ktoś 182

Polodziej Tom

KAZANIA GNIEZIŃSKIE

tekst i glosy

z rękopisu wydał, uwagami i słownikiem

opatrzył

Władysław Nehring.

W roku 1857 wyszło pierwsze wydanie „Kazań Gniezińskich“ p. t. „Zabytek dawnej mowy polskiej“ in Qu. staraniem Tytusa hr. Działyńskiego w Poznaniu; tekst odczytywał, sprawdzał i w równoległych kolumnach, oryginalnie i w nowoczesnej podał formie znany malarz i redaktor L. Jagielski, gorliwy miłośnik języka staropolskiego, jak pomiędzy innemi dowodzi jego tłumaczenie Fritjofa.

Wydanie to w nowszych czasach było przedmiotem dość licznych studyów, których nie ostatnim owocem było przeświadczenie, że staranne w ogóle wydanie z r. 1857 jest w szczegółach wielce niedokładne; z tego powodu i przez wzgląd na to, że dziś stało się nader rzadkiem, podjąłem się ponownego wydania. Najprzewielebniejszemu Księdzu Biskupowi Andrzejewiczowi i Księdzu Dziekanowi Katedralnemu Dorszewskiemu, którzy byli łaskawi rękopis tych kazań dwa razy przysłać na dłuższy czas do Wrocławia, winienem za to wielką wdzięczność i po skorzystaniu z tej uprzejmości z pewną otuchą oddaję ponowne wydanie, które uważam za zupełnie nowe, do publicznego i naukowego użytku.

Prace moich poprzedników ułatwiły zadanie:

J. Hanusz, Ślady niektórych odcieni dyjalektycznych w Kazaniach Gniezińskich w Rozprawach i Sprawozdaniach Wydziału filolog. Akad. Um. Krak. 1880, VII;

J. Hanusz, Wykaz form przypadkowych w Kazaniach Gnieźnieńskich, Materyjały do hist. form deklinacyi I, Krak. 1880;

Semenovič, Kritische Bemerkungen zu altpolnischen Texten, Archiv für slav. Philologie VII, 419, z dodatkami moimi;

B. Erzepki, Der Text der Gnesener Predigten kritisch beleuchtet, Poznań 1885.

Inne pobieżne, krytyczne uwagi o Kg.¹⁾ pomijam, przytaczam tylko jeszcze moje obszerne uwagi o nich w Altpolnische Sprachdenkmäler 76—89.

Rękopis zawierający kazania łacińskie i polskie należy do ciekawszych zabytków Biblioteki kapitulnej Gnieźnieńskiej, tam dano mu tytuł *Conciones polonicae et latinae* z sygn. Ms. 24; tytuł „Kazań Gnieźnieńskich“,²⁾ stosujący się zapewne także i do łacińskich kazań, od dawna się upowszechnił i pod tym też tytułem wydaję kazania polskie i glosy polskie, znajdujące się w wielu kazaniach łacińskich.

Format kodeksu jest wielki ćwiartkowy: wys. 28,6 cm., szer. 20,4; liczba kart wynosi właściwie 190, w nowoczesnej paginacyi, na kart 186, zakradły się niedokładności przez to, że karty 110, 113 i ostatnia (luźna, niezapisana) nie otrzymały liczb, kartę zaś 149 dwa razy policzono: 149^a i 149^b. Papier jednostajnego przez cały rękopis charakteru ma znaki wodne przedstawiające łeb woli z gwiazdą nad rogami, dzwony i znak z trzema pagórkami, które podług E. Kirchnera³⁾ i Piekosińskiego⁴⁾ wskazują epokę z końca wieku XIV. Oprawa w deski powleczone pergaminem, na wewnętrznych stronach desek przyklejone są karty pergaminowego kalendarza z XIV wieku, z miesięcy Stycznia do Kwietnia i Maja do Sierpnia, w którym nie ma św. Wojciecha i św. Władysława, a w którym pod 8 Maja dopiero późniejsza ręka dopisała: *Stanezlai*.

Rękopis składa się z następujących oddziałów, które razem w jeden kodeks oprawiono: 1) pierwszy oddział obejmuje 14 pierwszych kart zapisanych kilku (4) kazaniami polskimi i łacińskimi jedną ręką (A) (zob. niżej), podług wszelkiego prawdopodobieństwa jest to jeden zeszyt (fasciculus) siedmioarkuszowy; 2) oddział drugi od k. 15

¹⁾ W takim skróceniu odtąd Kazania Gnieź. będą wymieniane.

²⁾ Brzymiotnik „Gnieźnieński“ zdaje się być utworzony podług łacińskiego *Gnesnensis*.

³⁾ E. Kirchner. Die Papiere des XIV Jahrh. im Stadtarchiv in Frankfurt a. M. und deren Wasserzeichen, Frft. 1893.

⁴⁾ Dr. Piekosiński. Średniowieczne znaki wodne w rękopisach głównie krakowskich, Kraków 1893.

aż do k. 171a obejmuje kazania łacińskie pisane inną ręką (albo raczej przez innych pisarzy); w tym oddziale trzy zeszyty o 12, 16 i 14 kartach, aż do k. 56 włącznie, nie mają u dołu bieżących numerów (kustoszów) i w obec dalszego liczenia współczesnego, poczynszy od k. 57, gdzie porządek zeszytów regularnie u dołu liczbami jest oznaczony, stanowią jakoby fragment osobnego manuskryptu (karta 56 nie jest zapisana wcale, a na k. 55 zapisano tylko 8 linii). Od k. 57 poczyną się nowy manuskrypt, pisany zawsze (przeważnie) tą samą ręką (a) na równym zawsze papierze: tu pierwszy zeszyt, zawierający kazanie o ofiarowaniu Chrystusa, bez początku, oznaczony od dołu jako drugi (2° t. j. secundus), obejmuje 12 kart (do k. 68); podobnie trzeci (do 80); czwarty (do 92); piąty (do 104); szósty do k. 114, ale tu dwie karty są bez paginacyi; również siódmy (do k. 126); ósmy (do 138); dziewiąty (do k. 149b), tu przy niedokładnem obliczaniu trzeba było liczbę 149 dwa razy umieścić (149a i 149b); dziesiąty (do 161); jedenasty (do k. 173); pierwszy więc zeszyt w tym drugim, nowym manuskrypcie przy oprawie nie znalazł pomieszczenia, co widać i stąd, że tekst w tym „drugim“ zeszycie (2°) w kazaniu o ofiarowaniu Chrystusa jest bez początku; 3) trzeci oddział zaczyna się już od k. 171b i obejmuje głównie kazania polskie pisane tą samą ręką, co w pierwszych 14 kartach, i to na trzech ostatnich kartach zeszytu jedenastego i jedenastu kartach ostatniego zeszytu (k. 174 do 185), który nie ma osobnego kustosza jako dwunasty; na ostatniej karcie jego (185) i następnej 186, należącej do nowego zeszytu, z którego tylko jedna pozostała karta, zapisane są dwa kazania łacińskie; jest potem jeszcze luźna karta bez paginacyi. W końcu wszyte są później, po oprawie, 4 kartki w zwykłym ćwiartkowym formacie, pisane w XV wieku, zawierające spowiedź powszechną, modlitwy i ogłoszenia z kazalnicy. Obliniowanie kart w kazaniach łacińskich jest w dwie kolumny, kazania polskie pisane są w oddziale I przez linią, w oddziale III również przez linią na kartach obliniowanych jak do kazań łacińskich w dwie kolumny; pole obliniowane wynosi 20,5 wys., 15 cm. szerokości.

Pismo kazań łacińskich w oddziale II nie jest jednej ręki, można tu owszem, odliczywszy w części III dwa ostatnie łacińskie kazania na k. 185 i 186, odróżnić trzy charaktery: pismo pierwszego pisarza (a) widać na karcie 15 i 16, potem od k. 57 aż do 171; pomiędzy k. 16 a 57 można rozróżnić dwie inne ręce: (b) i (c); w kazaniu o św. Agnieszce na k. 30 zaczyna się pismo (c). Przez cały jednakże rękopis widać jedną porządkującą rękę, i to w poprawkach tekstu łacińskiego i glosach: pisarz kazań polskich (A) poprawiał takie błędy w łacińskim tekście, jak n. p. na k. 42b, gdzie *medicinam et ppocionem* poprawiono

nad linią *per purgacionem* i w wielu innych miejscach (zob. niżej); ta sama ręka (A) wpisywała w kazaniach łacińskich wiele głos polskich (zob. niżej o głosach). Prawdopodobną jest rzeczą, że pisarz kazań polskich (A) zebrał w jedno kazania polskie własnoręcznie pisane i kazania łacińskie, które w różnych czasach opatrywał poprawkami i głosami polskimi; równe w ogóle pismo za tem przemawia, bo choć pismo kazań polskich jest wielkie i energiczne i pozornie wyróżnia się od poprawek i wpisów w kazaniach łacińskich, to jednakże charakter pisma jest ten sam; również przemawia za tem równa w tekście i w glosach ortografia, przemawiają także za takim przypuszczeniem i inne właściwości.

Kazania łacińskie są następujące:

1. Kazanie na Wielkanoc k. 6a do 8a.
2. kaz. o św. Janie Chrzcicielu 8a do 11a.
3. kaz. o św. Maryi 12a do 14a (z glosą pol.).
4. koniec kaz. o św. Andrzeju k. 15 do 16b (z glosami pol.).
5. kaz. o św. Barbarze 16b do 19a.
6. kaz. o św. Mikołaju 19a do 22b (z glosami pol.).
7. kaz. o poczęciu NPMaryi 22b do 23a.
8. kaz. o św. Maryi 23a do 24a.
9. kaz. o św. Maryi 24a do 26b.
10. kaz. na Boże Nar. 26b do 28b.
11. kaz. o św. Stefanie 28b do 30b (z glos. pol.).
12. kaz. o św. Janie Ewangeliście 30a do 32.
13. kaz. o św. Młodziankach na k. 32.
14. kaz. o św. Tomaszu na k. 33b.
15. kaz. o św. Sylwestrze k. 35a.
16. kaz. na dzień narodzenia Chryst. k. 36b.
17. kaz. na tenże temat (Parvulus filius etc.) 37a.
18. kaz. w dzień obrzezania Chr. 37b.
19. kaz. o Trzech Królach 38a.
20. Kaz. o św. Męczennikach k. 39a.
21. kaz. o św. Agnieszce k. 39b.
22. kaz. o św. Pawle k. 40b (z glos. pol.).
23. kaz. o poczęciu NPMaryi k. 43a.
24. kaz. na poświęcenie kościoła k. 46b (z glos. pol.).
25. inne kaz. na tenże temat k. 48b (z glos. pol.).
26. kaz. o św. Macieju k. 51b.
27. kaz. na Zwiastowanie k. 52a do k. 55 (z glos. pol.), tu dwie białe karty.
28. koniec kaz. o ofiarowaniu Chr. k. 57a (z glos. pol.).
29. kaz. na dzień obrzezania k. 58a,

30. kaz. na epifanią k. 60b.
31. kaz. w dzień obrzezania k. 63a (z glos. pol.).
32. kaz. na epifanią k. 64b.
33. kaz. o św. Fabianie i Sebastyanie k. 66a.
34. kaz. o św. Wincentym k. 67b.
35. kaz. o św. Błażeju k. 69a (z glos. pol.).
36. kaź. o św. Agacie k. 70a (z glos. pol.).
37. kaz. o św. Tomaszu k. 71b.
38. kaz. o św. Sylwestrze k. 72b.
39. kaz. na Boże Nar. k. 74a.
40. kaz. o św. Dorocie k. 74a (z glos. pol.).
41. kaz. o św. Walentym k. 75b.
42. kaz. in cathedra s. Petri k. 76a.
43. kaz. o św. Macieju k. 77a (z glos. pol.).
44. kaz. o św. Grzegorz k. 78b (z glos. pol.).
45. kaz. o św. Longinie k. 80a.
46. kaz. o św. Benedykcie k. 80a.
47. kaz. na Zwiastowanie k. 81a.
48. kaz. in coenam Domini k. 83a.
49. kaz. o męce Pańskiej k. 84b (rozmowa św. Anzelma z NPM.).
50. kaz. o męce Pańskiej k. 90b.
51. kaz. o Zmartwychwstaniu k. 90b.
52. kaz. o św. Ambrożym k. 91a.
53. kaz. o św. Jerzym k. 92b.
54. kaz. o św. Wojciechu k. 94b.
55. kaz. o św. Marku Ewangeliście k. 96a (z glos. pol.).
56. kaz. o św. Piotrze męcz. k. 97a.
57. kaz. o św. Filipie i Jakóbie k. 99a. (z glos. pol.).
58. kaz. o znalezieniu św. Krzyża k. 100b. (z glos. pol.).
59. kaz. o św. Janie k. 103a.
60. kaz. o św. Stanisławie k. 104b. (z glos. pol.).
61. kaz. o św. Dominiku k. 106b.
62. kaz. o św. Barnabie k. 108b.
63. kaz. o św. Wicie i Modeście k. 109b.
64. kaz. o św. Janie Chrzcicielu k. 110a. (z glos. pol.).
65. kaz. o św. Janie i Pawle męcz. k. 111b.
66. kaz. o św. Piotrze Apostole k. 112a.
67. kaz. o św. Pawle Apostole k. 114.
68. kaz. o św. Małgorzacie k. 115. (z glos. pol.).
69. kaz. o św. Alexym k. 116b.
70. kaz. o rozesłaniu św. Apostołów k. 117b.

71. kaz. o św. Maryi Magdalenie k. 119b. (z glos. pol.).
72. kaz. o św. Jakóbie k. 122a.
73. kaz. o św. Krzysztofie k. 124a.
74. kaz. o św. Piotrze w okowach k. 125a.
75. kaz. o św. Stefanie k. 126b.
76. kaz. o św. Dominiku k. 127b.
77. kaz. o św. Wawrzyńcu k. 130a.
78. kaz. o Wniebowzięciu NPM. k. 133b. (z glos. pol.).
79. kaz. o św. Bartłomieju k. 135b.
80. kaz. o św. Augustynie k. 137b.
81. kaz. o ścięciu św. Jana k. 138b.
82. kaz. o narodzeniu NPM, k. 140a.
83. kaz. o św. Krzyżu k. 142b. (z glos. pol.).
84. kaz. o św. Mateuszu k. 144b. (z glos. pol.).
85. kaz. o św. Wacławie k. 146a.
86. kaz. o św. Michale k. 147b. (z glos. pol.).
87. kaz. o św. Franciszku k. 149a.
88. kaz. o św. Jadwidze k. 150b. (z glos. pol.).
89. kaz. o św. Łukaszu k. 152a.
90. kaz. o jedenastu tys. panien k. 153b. (z glos. pol.).
91. kaz. o św. Szymonie k. 154b. (z glos. pol.).
92. kaz. na dzień Wszyst. Świętych k. 155b. (z glos. pol.).
93. kaz. na dzień zaduszny k. 157b.
94. kaz. na tenże temat k. 159a.
95. kaz. o św. Elżbiecie k. 161a. (z glos. pol.).
96. kaz. de novo sacerdote k. 162a.
97. kaz. na tenże temat k. 163b.
98. kaz. o św. Marcinie k. 164a. (z glos. pol.).
99. kaz. o św. Cecylii k. 165b. (z glos. pol.).
100. kaz. o św. Klemensie k. 167a.
101. kaz. o św. Katarzynie k. 168b. (z glos. pol.).
102. kaz. o św. Julianie k. 185.
103. Legenda sancti Ignatij epi et martyris k. 186 (niedokończona).

Kazania łacińskie pochodzą z końca XIV wieku, tego dowodzi papier z tej epoki i pismo, szczególnie w skrótach. Kazania polskie nie wiele są późniejsze; przypisek umieszczony r. 1436 na brzegu w kazaniu o św. Wojciechu (k. 95b) ręką odmienną od wszystkich innych oznacza termin *ad quem*, kodeks sam wraz z kazaniami polskimi mógł dawno już przedtem być oprawiony, stanowiąc całość złożoną przez pisarza (A); że się to stało w niedługie lata po napisaniu kazań łaciń-

skich w oddziale II, dowodzi papier przez cały rękopis równy, również pismo; znak wodny dzwonu wygiętego, otwartego od dołu z widocznym sercem znajduje się w oddziale I (n. p. k. 1) i II (n. p. 165), znak dzwonu podłużnego z trzema ramionami w górze i końcem serca u dołu powtarza się przez cały manuskrypt, znak zaś wodny przedstawiający trzy pagórki z wysoką żerdzią widoczny jest w oddziale drugim i trzecim. Pismo i ortografia przemawiają też za epoką około r. 1400 lub nie wiele co późniejszą.

Tekst kazań łacińskich jest bezwzględnie przepisywany, tego dowodzą przede wszystkim błędy, n. p. *maligo* (k. 44) zam. *maligno*; *decolatus fuit cum heriodade* (k. 139) poprawione na *collocutus*; *rex britannie nomine notus* (k. 153b) z poprawką *maurus*; *gloria dantis* (157a) poprawione na *dignitas*, *in platea* (161b) poprawione na *in palatio*; *horrendum et depositum* (161b) poprawione na *despectum*; *vultus* (k. 162a) popr. na *vulnera* i t. d. Przepisywania zapewne też dowodzi to miejsce w kazaniu o św. Dominiku, gdzie pomiędzy znakomitymi i zasłużonymi mężami zakonu św. Dominika wymienieni są „*Janco in Cracovia*” i „*Vislaus in Vratislavia*” zam. *Jaxo i Ceslaus* (k. 128a). Dowodem przepisywania są także glosy, jak n. p. w kazaniu o NPMaryi (k. 12a): *probacio uel exemplum*; w kazaniu o św. Agacie: *ego sum crudeliter cruciata uel lacerata* (k. 71).

Kazania Gniezińskie łacińskie należą przeważnie do rzędu kazań uczonych: temat wzięty z pisma św., po największej części z ewangelii, daje mówcy assumpt do obmyślanej dyspozycji ze szczegółową partycją, z częstem odwoływaniem się do miejsc z pisma św., do legend, jak n. p. w kazaniu o męce Pańskiej, gdzie są przytoczone rozmowy św. Anzelma z NPMaryą, i anektodycznych powieści, które często bardzo obszernie są przytaczane, jak n. p. w kazaniu o św. Krzyżu, o Żydzie, który, zabłąkawszy się nocną porą w drodze, w chwili trwogi przeżegnał się znakiem Krzyża św. i t. d. (k. 102b), albo o pewnym świętym kuszonym od dyabła w postaci pięknej kobiety.

Autorem, przynajmniej znacznej liczby kazań, o ile to sądzić można w tak obszernym magazynie kazań, był prawdopodobnie zakonnik z zakonu św. Dominika, Polak, który głosił zasady i mniemania swojego zakonu, n. p. o niepokalanem poczęciu NPMaryi i objaśniał je powieściami, jak o Helsiniuszu, który wysłany od króla angielskiego do Danii, na morzu w chwili niebezpieczeństwa ślubował święcić uroczystość Poczęcia w Grudniu (k. 46), albo o kleryku za czasów Karola, króla Francuskiego, któremu ukazała się NPMaryja, napominając, aby uroczystość święcił święto ubłogosławienia (*sanctificationis*) w Grudniu i obiecując Królestwo Niebieskie (k. 22) i t. d. Tenże autor wspomina

w kazaniu o św. Dominiku świętych polskich swojego zakonu. Zresztą mało jest miejsc, oprócz w kazaniach o św. Wojciechu i św. Stanisławie, które do Polski się odnoszą; takim zastosowaniem do polskich stosunków zdaje się być wzmianka o urządach wojewodów i kasztelanów, których królowie wynoszą do tych godności (k. 76b).

Ze te łacińskie kazania Gnieźnieńskie wygłaszano po polsku, nie ulega wątpliwości; tego dowodzą liczne w nich glosy polskie i takie przypuszczenie potwierdzają nasze ogólne o średniowiecznym w Polsce kaznodziejstwie wiadomości (zob. niżej).

Kazań polskich jest dziesięć:

1. Kazanie na Boże Narodzenie k. 1.
2. inne kazanie na Boże Nar. k. 2a do 5b.
3. kaz. o św. Janie Chrzcicielu k. 11a do 12a.
4. kaz. o św. Maryi Magdalenie k. 14a i b (pomiędzy kazaniem 3 i 4 są dwa kazania łacińskie, zob. wyżej).
5. kaz. o św. Wawrzyńcu k. 171b i 172a.
6. kaz. o św. Bartłomieju k. 172b do 174a.
- 7 i 8 dwa kazania na Boże Narodzenie k. 174a do 177a.
9. kaz. o św. Janie Ewangeliście k. 177b do 178b.
10. inne kazanie o św. Janie Ewangeliście k. 178b do 184b.

Kazanie 7 i 8 w manuskrypcie przedstawia się jako jedno, jednakże, jak pokazuje tekst na str. 20, na dwa je rozłożyć należy.

Kazania te polskie, podobnie jak łacińskie (zob. wyżej), są nierównej objętości: dłuższe i krótsze; te krótkie zawierają tylko szkic, główną myśl i dyspozycją do obranego tematu. Kaznodzieja zresztą już w XIV wieku dodawał spowiedź powszechną, modlitwy i ogłoszenia, jak wigac w porządku wszytym na końcu kodeksu na kartkach z XV wieku. Powyżej wypowiedziałem zdanie, że kazania polskie spisano około r. 1400 lub nieco później, początek ich jednakże jest znacznie rychlejszy; są one bowiem kopią kazań z XIV wieku, jak już na pierwszy rzut oka starożytna ortografia znać daje (zob. niżej), którą pisarz (A) z uznania godną sumiennością przejął. Widoczniejszym zaś dowodem przepisywania są błędy, opuszczenia w tekście, glosy i inne wskazówki; nie ostatnią wskazówką przepisywania jest ta okoliczność, że kazanie drugie (na Boże Narodzenie) ułożone jest w roku, w którym święto Bożego Narodzenia przypadało na poniedziałek: „*Allecz wczora pefne wesczy sŏ(cz ony) nam bily poudzany rzekŏcz tako: Jfczy iutrze prdzde (sic) do nasz mily xpt... Allecz dzifza gescze pefneysze nouinŏy nam bily... przyneszony*“ (2a, 20); podobna wskazówka jest w kazaniu o św. Wawrzyńcu: „*ve fczoragŏze ewe mowy rzekŏcz tako: Qui facit voluntatem*

patris“ etc. (171b, 9). Obie cytaty naprowadzają na domysł, że dwa te kazania były dosłownie przepisane, bez względu na dni kalendarzowe.

Błędów i opuszczeń, które tylko z przepisowywania mogły wyniknąć, jest dużo. Opuszczam tu takie błędy, jak *f svgega vstha* zamiast *f svoga vstha* (7), *speueualy* (1), *bogegely* (7), zam. *speualy*, *bogely*¹⁾, przytaczam inne więcej przekonujące. Imię *Zebel*, imię jednej babki przy narodzeniu Chrystusa (4a, 10) pisarz przepisał błędnie *Gebal*; w kazaniu 1. w miejscu *isczy szō nathsza sbawiciel... narodzył* (1a, 18) wyraz *nathsza* niedbale przepisany zamiast *na th(e) sz(v)a(t)* l. pod.; nazwę góry *Synay* pisarz poprawił (174b, 7), napisawszy naprzd błędnie *syon*; *stoueda* poprawił na *spoueda* (174b, 16); *mu* poprawił na *mv* (184a); *przes daru* poprawił na *przes dara* (174a, 21), ponieważ tak zapewne było w oryginale; *dwocz mokō* napisał błędnie zamiast *dwogōcz mōkō* (178a, 24); w ustępie *chosczy ge bylo yma* (sic) *drusyana svano* ostatni wyraz przekreślił i poprawił na *dzano* (183a, 22); zdaje się także, że ustęp *kalsdy prelatō malbi szō o crifdō kosczelnō y tesze o uarō... fszōcz* (178a, 3) fałszywie jest odpisany zamiast *wgōcz* (ująć) i t. d.

Liczniesze są opuszczenia. I tak wyrazy *tako vōcz gescy on to bił pricasal* (3a, 25) dodane są później na brzegu; w kazaniu 7 stoi na k. 174a w ostatnim wierszu o Żydach, że z Egiptu wyszli „*a cdisz vōcz*“... a na odwrotnej stronie pisano dalej bez związku „*przyszly, tedy morze*“ i t. d.; opuszczone tu słowa „*ony szō byly do morza*“ dopisane są później dołem na brzegu na końcu 174a; w temże kazaniu przeoczone były dwa wiersze i wpisane na dole 175b, 29; w kazaniu o św. Janie cały wiersz „*ga mastha, grody y dzedyzny*“ opuszczony i wpisany między liniami i na brzegu (182a, 2.); ustęp w kazaniu 2. dołem na brzegu z odsyłaczem dopisany „*A tako vōcz, gdisci gest bilo*“ (4a, 11) nie jest dodatkiem przez przepisywacza proprio marte przypisanym, ale, ponieważ w tekście konieczny, sądzić należy, że był przy przepisywaniu opuszczony i później dodany; w ustępie kazania 5 „*ysze szō... narodzył a trzeczegocz dna... smarth/yfstal*“ (171b, 21), brakuje czegoś, zresztą całe to zdanie jest niewykończone; dość często ten lub ów wyraz opuszczono, jak *roszneual* (173a, 1), *muil* (175a, 3), *vcinila* przy wyrazach (*Maria*) *dzysza gest szō matuchna svemu szinkovy* (177a, 20), *rzecl* (177b, 8), *prosil* (183b, 23) i t. d., natomiast zdarza się, że pisarz przez nieuwagę, zapewne przy przepisywaniu, te same wyrazy powtarza, n. p. *tako rzecl* (182a, 14) i gdzieindziej.

¹⁾ Liczby tu w nawiasie przytoczone oznaczają kazanie, inne poniżej przytoczone oznaczają stronę kodeksu i wiersz.

Obok błędów i opuszczeń dowodzą także przepisywania glosy w tekst wciągnięte, mianowicie *dobre vestczy y dobre nouiniy* (2a, 2); *gospodō albo komorō... nagōla* (3b, 25); *svich nok* (sic) *nanegsze* (sic) *stopy... ne rosmoczyly* (174a, 4); *nōcznicy nōczni* (182a, 24); inne glosy nad tekstem wpisane, jak *ludu* (*svathu*) (2a, 28); *veszual* (*nagotoual*) (4a, 9); *glosz sz nebosz* (*nebesky*) (5a, 28) i t. d. niekoniecznie tego dowodzą. Inne jeszcze niedomagania tekstu wynikły z przepisywania, i tak w kazaniu 10 (184a, 28) zdaje się być następstwo zdań błędne, należyty porządek powinien być taki: 1) *ysze thy* (*dze*) *nigednō stronō ne moiesz tutha bicz semnō*, 3) *Alle thy drzewe masz vmrzecz*, 2) *yszech tutha sadny clouek vmrzecz ne mosze*; przy tem domyslać się wolno, że pod 1) ma być *nigednō sprawō* zamiast *stronō*, co także dowodzi przepisywania. Podobnie w kazaniu 4. o św. Maryi Magdalenie, w tym ustępie: *ne tego dla maria magdolana gest szō... g(e)cha dopuscila, isbichom szō my gych tesze dopuscily, alle bog nasz tego szachouag, ise gdisby sly duch nektorego... f blōd szauotl, macz gō... f pokucze nasladouacz* (14b, 12), tu *alle* powinno stać przed *ise*, więc widocznie jest niedbałe przepisywanie. W kazaniu 10 *f on* stoi nie na swoim miejscu (181b, 1); pomyłki także widoczne (185b, 18), gdzie w miejscu *pres pomocy, daru* pisarz zniszczył *pomocy*; w kazaniu 10, gdzie pisarz w słowach *A psto gdis bicz* ostatni wyraz *bicz* przekreślił i pisał dalej *czy by*, przez co powstało *gdiszyby*; niedopatrzzenie widać także w pisaniu *gednocz* i *gednoroszech* (179b, 28) i na innem miejscu w temże kazaniu, (184b, 11), gdzie napisał *gest szō... barszo stary vydz*, ale w ciągu pisania *vydz* zniszczył.

Chociaż charakter polszczyzny w kazaniach jest jednostajny, zdaje się, że niektóre z nich przepisywane były z więcej niż jednego oryginału, jeżeli przypuszczenie jest słuszne, że przy przepisywaniu zachowano wiernie wszystkie właściwości pierwowzoru; niektóre wyróżniają się ortografią lub doбором słów: tak w kazaniu 2. przemaga forma *pirwy*, *napirwe*, gdy w innych napotyka się *pirzwy*, *napirzwe* (w starożytnej pisowni *pirsui*, *napirsue*); dalej forma stopnia wyższego *więcszy*, *nawięcszy*, gdy w innych kazaniach *więtzy* *nawiętzy*; słowo *czynić* pisze się tu *czynycz*, gdzieindziej zwykle *cinicz*; w kazaniu 10. spotykają się *yma* zamiast *ymō*, *wszyćki* zamiast *wszytek*, *wszytki*, *keddy* zamiast *kedy*, *dziędzinna* zamiast spodziewanego *dziędzina*, formy starożytne *we zdrowi*, *weseli*, i formy zaimka *si* (*sien*) samodzielnie użyte: *szego dna i sego roku* (184b, 21); spotyka się też *v swe mily matuchny* zamiast *mile* (180a, 4). I w innych kazaniach można dopatrzeć się odrębnych właściwości.

Czy kazania Gniezieńskie polskie są oryginalne czy tłumaczone z łacińskich? na to pytanie na razie co do wszystkich stanowczo odpowiedzieć nie łatwo. O kazaniu 2. na Boże Narodzenie pisałem w *Archiv für slavische Phil.* XV, 529 n., że jest niewątpliwie ułożone wedle łacińskiego kazania 10. w naszym kodeksie (k. 26 n.); zależność polskiego tekstu od łacińskiego jest uderzająca, miejscami tekst polski jest dosłownym tłumaczeniem; więcej swobody jest w zależności kazania 10. od kazania łacińskiego 12. o św. Janie Ewangelście w Gniez. kodeksie na k. 30, ale wzorem jest niewątpliwie to kazanie łacińskie, myśli i całe ustępy są z niego wzięte¹⁾. Są też ślady wyrażań wedle łaciny w innych kazaniach, n. p. *on szō na skonczenn svatha vkaszal prycz k nam* (1b, 2); *xpt gest gy* (człowieka) *szeme* (z ziemi) *byl stworzil psto isbicz* *on byl skromny* (174a, 10), gdzie wzorem był wyraz łaciński *solidus* nietrafnie przetłumaczony (zob. tekst). Wogóle kazania polskie w układzie, w sposobie wykładu i w całym charakterze nie różnią się od łacińskich, należą także do rzędu uczonych w swojej subtelnej partycyi („rozdzieleniu“ 2a, 30), przystroju legendowym i symbolicznem zastoso-
sowaniu; nawet kazanie o św. Bartłomieju pomimo skarcenia za „bartodzieja“ ma ten sam stereotypowy układ i to samo wyposażenie treści; porównania wzięte z życia rycerskiego wskazują na obce pochodzenie treści.

Podobnie jak jednostajny papier i jedna porządkująca ręka widoczna w charakterze pisma i innych szczegółach, tak też i ortografia, przeważnie równa w tekście i glosach jest wskazówką względnej starożytności tekstu polskich kazań Gniezieńskich. Znamieniem starożytności jest przede wszystkim znany w starszej epoce sposób wyrażania obu

¹⁾ Jeszcze w jednym miejscu widać zgodę, początek bowiem kazania 10. o św. Janie Ewangelście (178b, 24 n.) zgadza się z początkiem łacińskiego kazania o św. Janie Chrzcicielu na k. 8a, które pisała ta sama ręka, co kazania polskie. Początek ten brzmi tak: *Erit magnus coram domino, luce. Nota quod gabriel angelus commendat beatum iohannem in his multis (?) uerbis, et tum specialiter... primo a magnis miraculis, que fecit deus cum ipso, antequam nasceretur in hunc mundum et quum fuit in hoc mundo et quum decessit ab hoc mundo, quia maiora mirabilia, que deus unquam fecit cum aliquo sancto, fecit cum Johanne baptista prius quam nasceretur et quam fuit in hoc mundo... post mortem suam. Secundum commendat ipsum propter magna opera que sanctus Johannes fecit propter dileccionem, quam habuit ad deum, quia maiora opera, que unquam fecit aliquis homo super terram, fecit beatus Johannes propter deum...,* odtąd podobieństwo ustaje. To kazanie łacińskie ciągnie się przez trzy karty (8 — 10) i jest bez końca, na słowach bowiem: *Ecce quanti meriti fuit sanctus urywa się tekst łaciński, na karcie zaś 11. idzie kazanie polskie o św. Janie Chrzcicielu; w manuskrypcie niczego nie braknie.*

nosowych samogłosek przez *o*, jak w ps. Flor., rzadko tylko występuje *o* z przekreśleniem, w tym względzie także przypominając psalterz Flo-ryański; w kilku tylko miejscach są wyjątki uwagi godne: w kazaniu 5. raz zachodzi (*dzerszecz*) *varō kresczyganska* (obok *varō kresczyganskō*, co się spotyka kilka linii poniżej 171b, 14); *imię* pisane jest raz *yma* (183a, 22); w kazaniu 2. zachodzi raz *pincz thyszōcz lath* (4b, 6); w kazaniu 10. spotykamy (183b, 15) *na gego modliħfe*, co byłoby bardzo wyjątkowem; wreszcie w kazaniu 5. zachodzi *na prongō szaueszycz* (173a, 7). Te kilka odstępień od reguły można złożyć na karb przepisywacza, który też w głosach pozwalał sobie pewnej swobody, w oryginale kazań zapewne wszędzie było *o*.

Samogłoska *u* wyraża się zwyczajnie na początku wyrazów przez *v*, w środku przez *u*, na końcu bez reguły przez *u* lub *v*, n. p. *kroļu nebeszkemu y tesze naszymv xpoui milemv*; końcówka *wu* zwykle pisze się przez *w*, jakoby podwójne *v*, n. p. *krolestw, na dw* (4b, 25); *f, sw* (4b, 22) obok *sfv* (5a, 23).

Samogłoski *i* i *y* wyrażają się dowolnie przez obydwie litery tak, że między *i* i *y* w piśmie niema różnicy (*narodzil i narodzył* w kaz. 2), widać tylko skłonność pisania litery *y* na końcu wyrazów; w niewielu razach zamiast *i* lub *y* pojawia się *ii* lub (na końcu wyrazów) *iy*: *pastiirze, uczyniily, velikiim nebeszkiim veszeliim, s krolejniy, panni y* i t. d.; bardzo rzadko pojawia się *ŷ*: *przes pomoczŷ* (172a, 35); *gresznŷ ludze* (178b, 11); *matuchnŷ* (179b, 13); *od srothnocŷ* (181a, 27); *ku vyszokoszczŷ* (2a, 32); *mamŷ* (183b, 19); *svimŷ prygaczoly* (182b, 4); być może, że to jest swoboda, której sobie pozwalał przepisywacz, w oryginale snadź tego nie było.

Pochylone samogłoski w pisowni nie różnią się od prostych, sładów t. zw. długich samogłosek niema.

Przechodząc do spółgłosek, winniśmy przypomnieć znaną zasadę ortograficzną z XIV wieku, że niema różnicy pomiędzy twardymi i miękkimi głoskami: *pene, pōkny, mastho* i t. d. wymawiano *pienie, piękny, miasto*; ta praktyka niewyrażania miękkości jest w KG. tak konsekwentna, że *dusyō* acc. sg. (181b, 11) za błąd lub właściwość przepisywacza poczytać należy.

W obrębie spółgłosek ortografia niejednokrotnie zastosowana jest do wymowy; ta fonetyczna ortografia pojawia się przedewszystkiem na końcu wyrazów: *podluk* (4a, 8; 176b, 28); *bok* (deus) (4b, 29; 175a, 4); *okrōk* (5a, 20); *spouecz* (172a, 14); *nok* (174b, 4); *bōcz* (bądź) (1a, 13; 176b, 26); zwykle także *oth*, również także w formach jak *poszetl spatl, szauotl*, gdzie w wymowie końcowe *l* słabą miało egzystencją; zresztą wszędzie na końcu wyrazów *f* zamiast *w*: *dziř* (5a, 25); *mof*

(175a, 24); *obyczagof, grzecof* i t. d.; niekiedy także w środku wyrazów przed spółgłoskami stoi tenuis: *bapcze* (babce, dualis) w kazaniu 2; *luczmi* (12a, 1; 181b, 3); *geczmy* (jedzmy) (172b, 21); *bōczcze* (182a, 26); *bōczdze* (172b, 7); *nōcznicy. nōczny* (182b, 17); *nath, poth* i t. d. także w środku wyrazów¹⁾ zatrzymują *t*: *nath**t**obōcz* (5a, 32); *przethsvō mathkō* (4b, 12) i t. d. W obec tej praktyki słaba spółgłoska na końcu wyrazów stanowi mniej więcej wyjątek: *blōd* (14b, 16); *gro**b*** (181a, 26); *bog*, najczęściej pisane przez *g* i *i*; częściej spotyka się słaba spółgłoska w środku wyrazów przed inną spółgłoską: *podszobō* (3a, 35); *odtegotho* (175b, 30); *odkupic**z*** (2a, 23); *odmau**a**l* (177b, 9), *odpoueda* (177b, 27) i *i*. Wobec wspomnianej skłonności wyrażania słabej spółgłoski na końcu i w środku przed spółgłoską przez mocną uderza *bogadstwo* w trzech miejscach: 5b, 28; 173a, 27; 183a, 3. i wielokrotnie w głosach²⁾; *prze**cz**edł* (184b, 7); *naduōdsze miłosz**er**dze* (181a, 19) i wreszcie *ve dcy* (175a, 13); *ve d**cz**y* (180b, 26) t. j. *we c**z**ci*, co z dyssymilacją mogło być *we t**cz**y. strowie* (14b, 21) zamiast *zdrowie* stósuje się zapewne do wymowy.

Pomiędzy *n* i *ń*, *l* i *ł* niema różnicy; *ven, przes**e**n* znaczą *w**e**ń, prze**z**eń*; *był, były* znaczą *był, byli*; *ale* pisane jest nieskończenie wiele razy *alle*, z jednym może wyjątkiem: (178a, 6).

Do wyrażenia spółgłosek *s, z*, miękkich *ś, ź, ć* i złożonych im pokrewnych użyto kombinacji z spółgłoską *z*, więc *cz, sz, dz, rz*, podobnie jak w psalterzu Floryańskim, jednakże bardzo często *c, s, d* i *r* bez *z* jest w użyciu jakoby zabytek z dawnej praktyki ortograficznej, na co przykładów jest wielka obfitość: *człowiek* zawsze pisze się *clou**e**k*; *grzech, grzeszny, dziw, dziwny* bardzo często *gre**ch**. greszny, di**f**, di**f**ny*; uwagi godną jest rzeczą, że litera *z* osobno, sama dla siebie, nie zachodzi, chyba w *Yezabel, zachari**a**s*; brzmienie *z* wyraża się przez *sz* albo przez *s*, n. p. *s pusc**y**, kaszał*.

Przechodząc do szczegółów, możemy zaznaczyć w dość wielkiej różnaitości pewną symetrią i pewne ortograficzne nawyknienia. Głoska *d*, jeżeli nie przypada na koniec wyrazu, pisze się z reguły przez *d*, jednakże osobiwszy zachodzi wyjątek w tem, że także przez *dz* i to dość często: *dzał* (zam. *dał*) (5a, 5); *szii**n** boszy gest był dza**n*** (3a, 1); *była dza**n**a mocz* (177a, 6); *dzały* (zam. *doły*) (173a, 22); *o gednem dza**r**e* (171b, 29); *spouedzał* (t. j. *spowiedał*) (14a, 33); *s vod**z**y* (174a, 8);

¹⁾ Jednogłoskowe przyimki piszą się razem z swoim wyrazem.

²⁾ Ortografia w głosach z pewnymi wyjątkami jest taka, jak w tekście (zob. wyż); pisarz w ogóle sumiennie z oryginału przepisywał; w tekście n. p. nie użył litery *z* samodzielnie, ale w głosach,

wynydzō (*wynida*) (4a, 28); *bedza* (zam. *Beda*, *venerabilis*) (11b, 30); *Ju-dzasz* (14a, 26). Jestto jakaś uboczna ortografia, która może poszła stąd, że naodwrot *dz*, *dź* wyrażają się także przez *d*. Zwykle piszą się one przez *dz*: *narodzeniu*, *wydzōcz*, *ludzem*, *miłoszerdza*, w słowie *dziać*, w zdaniu tak często zachodzącem *cości mu (je) imię było dziano* (n. p. Augustus, Sibilla), lub w os. 3. cz. ter. *dzie* i t. d., jednakże nie rzadkie są przypadki, gdzie zapewne wedle starej ortografii *dz*, *dź* wyrażone są przez samo *d*: *difny* (3a, 5) etc. kilka razy; *gdesbicz* (3a, 20); *przeuedecz* (3a, 24); *porodila* (zwykle *porodziła*) (4a, 11); *narodicz* (175b, 29); *porodifsy* (176a, 28); *f durō* (*w dziurę*) (172b, 18); *dysza* (*dzisia*) (177a, 12); *digseg* (sic) (176b, 28); *dysegszy* (177a, 5 i 11); *sderszcz* (182, 3); *gedzyni* (12a, 14) zapewne czytać należy *jedziny* (zwykle *gediny* (1b, 33 i gdzieindziej).

t bardzo często pisze się przez *th*.

Głoska *k* pisze się zawsze we wszystkich pozycjach przez *k*, tem bardziej uderza użycie litery *c* na ten cel, jakoby w dalszym ciągu dawniejszej praktyki: *clōczal*, *poclōknofszy*, (3b, 11); *rzecl*, *rzecla* zwykle tak się piszą, czasem *cdisz*, *cdiszcy* (zapewne *kdy* n. p. 173a, 9) i *crisz* (ale *krysz* 177b, 9); oprócz tego *przycrila* (5b, 18), ale *prykril* (174b, 25); *przycladem* (14a, 23); *priclad* (183b, 18); *crifdō* (178a, 4). Z dawniejszej epoki zostało także zapewne użycie *c* na wyrażenie głoski *cz*, tak pisze się zawsze *clouek* (zob. w.); *dostathcicz* (12a, 16); *cisto* (174b, 17); *cysty* (kilka razy 179b, 3 i t. d.); *rospacy* 14b, 10); *cuartecz* (2b, 26; 181a, 7); *mōcyly* (178b, 2); *necystothy* obok *czystota* (179b, 10); *racil*, (184b, 20); *vcinyl* (14a, 26); *vcinila* 177a, 22); *vcinily* (183a, 8); *vcinky* (178a, 11; 179a, 13); *clonky* (174a, 14); *poszycil* 183b, 24); wedle dawniejszej także rutyny zapewne zostaje w użyciu *ch* na wyrażenie głoski *cz* w wyr. *chvoraki*, *chuarthem* (4b, 13), zresztą *ch* występuje dość rzadko jako dawny znak głoski *c* w wyrazie *co*, *cości* (pis. „*chosczy*“) (1a, 20; 2a, 28; 26, 14. i tak zawsze); *ć* jeden raz pisze się przez *ch*: *strogich* (178a, 11); *ć* zwykle wyrażone jest przez *c* lub *cz*: *gaczesh* (t. j. *jacieśm*) *namnegszy poszel* (1a, 15); *gaczesh wasz bok* (sic) (175a, 3); *naprzecif*, *dzechzy*, *smierchō* i t. d., również *c*: *dzeucza* etc.; *krolenicz* czytać należy *królewic*; końcówka *śc* pisze się przez *szcz*, *ści* na końcu przez *sczy* albo *szczy*; wyraz *wieści* pisze się raz *vestczy* (2a, 2) (o *ascy* i t. d. zob. niżej). Niektóre osobliwości dotyczące się głosek *k*, *cz* i *ć* przedostały się zapewne z dawniejszej epoki do KG.: *slychake* (słuchacie) zachodzi (1a, 3); *ks* wyraża się przez *x*: *xōszō*, *xōdzy* (t. j. *księdzi*, *księgi*), *xobe* (2a, 5) i t. d., gdzie więc w *x* mieści się *k*, natomiast w wyrazie *nić* bardzo często powtarzającym się w postaci *niż* zapewne także starożytnie *cs* się znajduje, gdzie *c* ozna-

cza *cz*, tak że mojem zdaniem wypada czytać, jak w psalterzu Flor., *nieczs*. Niezwykły pojaw jest prawie konsekwentne zanikanie głoski *ć* lub *c* w formach słowa *chcieć*: *chesz*, *che*, *chemy*, *cheli*, *chalo*, *chōc*, tylko kilka razy napotykamy brzmienie *ć* lub *c* uwzględnione: *chczala* (4a, 10); *nachczō* (zamiast nie chcę) (172a, 8) i t. d., zob. słownik; pewne podobieństwo z tem mają formy *cuarty na cze*, *pōty na cze*, zam. *na czcie*, *ćcie* t. j. dziesięcie (4b, 13); *czesō* zam. *czcie się* legitur gl. (153b), wreszcie także *okrził*, zam. *okrzcil* (172b, 28); uwagi godna forma słowa *chcieć* z niezwykłą assymilacją jest *czcesz*, zamiast *chcesz* w dekalogu wierszowanym: *A czceszszly myecz laszką mogya*, Porząd. III.

Głoski *s* i *z* i im pokrewne miękkie lub złożone piszą się, jak już powiedziano, przez *sz* albo *s* (*sz* zwykle na końcu wyrazów): *nalasl*, *barszo* (*bar-zo*), *szaprafđō*; *sin* albo *szin* (*sziin*), *nasz* (*nas*); *fszythky*, *prisetł*; *sly* (*źli*), *kaszny* (*kaźni*); *bosze*, *przesegna* i t. d. Skutkiem zrównania brzmień *s* i *z* przyimki *s* i *z* nie pokazują różnicy, tak że nie wiadomo, czy *sz nebosz* czytano *s niebios*, czy *z niebios*; pomiędzy *przes daru*, a *przes mōkō* niema różnicy, tak wybitnej w psalt. Flor.; w obu pomnikach zresztą niema przyimka *bez*, który mojem zdaniem jest nabytkiem z ruskiego dopiero w wieku XV. Bardzo często powtarzają się wyrazy *yscy*, *tesczy*, *chosczy*, *gdisci* (pisane także *cdisczy*), *takesczy*, *ascy*, (*asczy*), o których zbyt jednostajna pisownia nie daje wskazówki, czy pisarz wymawiał *iźci* czy *iści* i t. d.; być może, że tu rozróżniać należy, i *aźci* (obok *aszecz aźec*), *teźci* oddzielić od innych. Znana właściwość pisowni staropolskiej, że w wyrazach złożonych z przyimkami *z*, *s*, *roz* głoska *z* lub *s* (*sz*), spływa w jedno z spółgłoską *s*, *sz* zaczynającą drugą część złożenia, lub drugi wyraz, i tu w KG. się powtarza: *stōpil* (176b, 8; 181b, 4); *rōstōpylo* (174b, 2); *rosłany* (180a, 19); *roszyrzylo* (2b, 19); tak też *szobō* zamiast *s szobā*; *svō panō* (*z swā paniā*) (183b, 20) i *przesvōtego angola* (*przes świętego anjoła*) (174b, 9).

Głoska *rz* wyraża się z reguły przez *rz*, n. p. *przes* albo *rs*, n. p. *gorske* (172b, 17); *napyrsue* (173a, 27), ale w bardzo wielu razach, prawdopodobnie wedle starszej pisowni samo *r* starczy na to, w szczególności zdarza się to w niektórych wyrazach, jak *krysz* (*crisz*), *krescygansky*, bardzo często w *pres*, *pred* i *grech*, *greszny*, choć w tych dwu ostatnich wyrazach nie bez dość licznych wyjątków (*g(e)ch*, *g(e)szny* jest także tyle co *grech*, *greszny*); obok tego występują sporadycznie *prycz* zam. (*prycz* t. j. *przyjść*) (1b, 25); *pridō* (174b, 12); *prysly* (174b, 7); *prysetł* (175a, 1; 180a, 20) i *gdz.*; *pricza* (2a, 7); *prigōcz* (2a, 5); *naprothku* (2b, 33); *rymane* (5a, 3); *prycry* (175b, 11); *prikasane* (175b, 30); *stregly* (176b, 5); *crifdō* (178a, 4); *pryrofnala* (178a, 19) i t. d.; bardzo wiele razy w kazaniu 10. poczynawszy od k. 179;

sdruczmy (172b, 20) i *gdz.* może do tych przykładów nie należy; skrócone *ps̃sto*, które zawsze tak się pisze, raz jeden wypisane jest *presto*. Wyjątkowym sposobem *rz* wyraża się przez *rsz*: *ñpyrszue* bardzo często, czasem *czesaszr̃z*, oprócz tego *kostarsz* (12a, 6); *patrszmy* (172a, 2); *od(r)szuczy* (172b, 8); *berszcze* (175a, 8); *maczersz* (175a, 3); *tvarsz* (3b, 17) i *gdz.*

Spółgłoska *w* wyraża się rozmaicie, *v*, *w*, *u*, *f*, i to tak, że w ogóle na początku przed samogłoską używa się *v*, w środku pomiędzy samogłoskami bardzo często *u*, na końcu i przed spółgłoską zawsze *f*: *vasz* (was), *dzeuicza*, *słoua*, *dzif* i t. d. (*neuerzila* w kazaniu 2. ma *u*, bo głoska *w* stoi w środku pom. samogł.); w środku po spółgłoskach a przed samogłoską panuje znaczna różnaitość: *chwała* i *chuala*; *stworzene*, *stworzene*, *stworzył*; *sue* *maczerze* (4b, 25), ale *v swe matuchny* (12a, 3); *cuartecz* obok *chvorakemu*; *krolefstw*, *dw* (dwu) (4b, 5a), *dwcz* i t. p. już wyżej wspomniane; *verze* zamiast *v verze* (175b, 4); *veszeli* zamiast *v veszeli* (14a, 17) i t. p. tłumaczą się, jak wyżej *s sob̃*, zamiast *s s̃b̃*. Jak już powiedziano, na końcu wyrazów i przed spółgłoską *w* wyraża się przez *f* stosownie do wymowy: *dzif*, *mof* (zob. wyż.); *fcho-du* (2b, 12); *fszyszek* (2b, 28); *frzyme* (w Rzymie) (2b, 21); *fczora*, *fthorecz* w kaz. 10, zwykle *fthorecz*; *difne* w kazaniu 2. kilka razy; *szafszecz* (11a, 24) i w wielu razach, czasami także po spółgłosce, n. p. *sfv* (5a, 23); różnica między *svathloszcz* a *osfecza* w kazaniu 1. zapewne jest przypadkowa.

Głoska *j* jest stale wyrażona przez *g*: *gego*, *sgavam*, *pokog*, *pefnegsze* i t. d. Jest to stara pisownia, której się trzymał pisarz KG. wedle innego systemu ortograficznego, aniżeli ten, który w psalterzu Flor. zastosowany został, zob. *Archiv f. slav. Phil.* II, 419 n.; tylko wyrazy *iusz*, *iusze*, *iutrze*, *namuie* (3b, 20) piszą się przez *iu* i *ie*; uwagi godna rzecz, że imię *Jan* zawsze jest pisane *gan*, imię zaś *Judasz* przez *Judasz* (*Judzasz*), również warto zaznaczyć, że *idzie* pisane jest przez *gydze* (2a, 20), imię zaś konsekwentnie przez *ym̃*; podobnie jak *gydze* pisze się *gynako*, *ginszy*, *gysty*, i w środku *krescygansky*, *strogyla*, *rosmagity*, *postogy* (183b, 18), czytane zapewne *jinako*, *postoji* i t. d.

Przez starożytną ortograficzną szatę przezierają właściwości starożytnego języka, n. p. w sylabie *-ir-* pomiędzy spółgłoskami, w formach z assymilacją: *kr̃lewi*, *powiedal*, w tematach jak *kr̃lewstwo*, *wiekui*, *wszyciek* i i., w formach jak *ludziem*, *wiesielim*, *miedzy dwiema domoma*, *s̃tychacie*, *dzie* i t. d., w syntaktycznych pojawach, jak n. p. *swym synkiem chodziła* i t. d. Razem z każdą z tych cech starożytności idą pokrewne uwagi godne właściwości, którym się bliższa wzmianka należy.

Głoska *ir* pomiędzy spółgłoskami pojawia się stale bez wyjątku w słowie *cirpieć* i w wyrazach *pirzwy*, *napirzweć*; *pirue* (2a, 6), *napiruecz* (2a, 33; 5b, 8) zdają się być starą postacią; raz w głosach zachodzi także *vtwirdzil* (161a); pojawia się także *i* przed *r* lub *rz* w wyrazach *pastirzom* (2b, 7); *szyrokoschy* (2b, 27); *roszyrzyło* (2b, 19); *vmiragō* (12a, 4). Natomiast następujące wyrazy, stosownie do ustalonej już dawno wymowy piszą się przez *e*: *szmercz*, *szercze* (*sierce*), *miloserdze* i *dzerszcz* (zawsze tak), również *kresth* i *krescygansky*. Warto uwagę zwrócić na fonetyczną stronę wyrazu *stūńce* (*sluncze*) w kazaniu 2.

Osobliwszem znamieniem fonetycznej strony języka Kg. jest wyrażenie bezpośrednio miękkiego *g'* przez *dź* (pisane *dz*), tak że wymawiano *dżynć*, *ubodzi*, *drodzie kamienie* i t. d. Wyliczył wszystkie te wyrazy J. Hanusz w rozprawie *Ślady niektórych odcieni dyalektycznych w Kazaniach Gnieźnieńskich* (Rozprawy wyd. filol. Akad. Krak. 1880 t. VIII. str. 64 n.): *dzynō*, *vbodzy*, *drudzy*, *xōdzy*, *sludzy*, *dludze*, *drodze*, *bodzem* i *drudy* zamiast *drudzy*, i upatrywał w tem ślady dyalektycznego wymawiania. Ponieważ w KG. niema wcale zgłoski *gi* i *gie*, więc przypuszczenie Hanusza nie jest bez podstawy, sądziłbym jednak przez wzgląd na jednostajną pisownię przez *dz*, że należy czytać *dru-dzi*, *bodziem*, *księdzi*, nie zaś, jak chciał Hanusz, *drugzi*, *bogziem*, *księggi* i t. d.; wyraz ogień wpisany nad tekstem, w formie *ogzen* (174b, 28) niezawodnie przepisywacz czytał *ogzień*, idąc w tem za własną wymową; w głosach (70b) stoi także *ogzen*, może też *zginęła* pisarz czytał *zgzinęła*, bo napisał *sgdżynōla* (gl. 165b).

W słowach tematu *id* i *im* złożonych z przymikiem kończącym się na samogłoskę *i* się zatracą, tak więc tworzy się *przyć* (*prycz* 1b, 25; 172a, 21); *przydze*, *przydzy* (imperativus), *priscza* (2a, 7); *nadzesz* (172a, 13); *nadze* (11b, 6); *nadзецze* (176a, 20); inna formacja jest *wynydzō* (4a, 27); podobnie jak *przyć* przedstawia się *namuie* (3b, 20) i *szeme* (*zejmie*) (172b, 19); por. *dostonoscz* dignitas (gl. 161a).

Sylaby *je*, *cze*, *sze* i t. d. utrzymują się w KG. w wyrazach i formach *król*, *królewa*, *królewać*, w słowie *oferować*, *powiedać* i jego złożonych (*spouedzał* 14a, 33 stoi zam. *spouedal*) i w następujących miejscach: *ludzem*, *czeszarzevy*, *ognevy* (174a, 13); *f sznamenv ognevem* (174b, 29); *vōszeue mōdrzy* (172b, 8); *vōszeve przyrodzene* (172b, 16); *moyszeszevy* (175a, 23); *o sv. petrze* (177b, 4). Assymilacja w wyrazach powszechnie używanych, jak *obłok*, *oboda* (zam. *obwoda*) i t. d. rozciąga się w KG. i na wyrazy *obinć* (*obynon*, zob. słown.) i *obiesić* (słown.).

Regularne, ale niezwykle są formy stopnia wyższego i najwyższego *vōczszō* (5a, 11); *vōczsze* (5a, 33); *nauōczszō* (4a, 28); w kazaniu 10. na-

potykają się formy *võthsza* (czuda 179a, 10); *nauõthsiim* (skarbem 180b, 16), podobnie *naduõdse* (miłoserdze 181a, 19).

Skutkiem assimilacji ukazuje się forma *czwarty i piąty na cie*, zamiast *na cie* t. j. *dziesięcie*: *f chuartem na cze lecze*, *f põthem na cze lecze* (4b, 13) i w wyrazie *czci*: *czy any chualy szobe czynicz* (2b, 25); podobnie *cze sõ* zamiast *czcie się* (gl. 153b); skutkiem dyssymilacji są takie formy jak *we dczy* w dekalogu (175a, 13) obok *ve czy*; *sznathcy* zamiast *snaćci*, *snadźci* (11b, 9) i *võthcyby* (*więc ci by*) (179b, 12). W kazaniu 4. zachodzi wyraz *nabożeństwo* w formie *f naboszegstwe*, (14a, 18), co jest dyalektycznym pojawem podobnym do tych, o których mówi Blatt, *Kleinere Beiträge zur slavischen Lautlehre*, Brody 1895, 20 n.: *maujejstwo*, *plebajski*, *ta'jcować*, *blogoslavyeystwa* (Amandus, *Sprawozdanie kom. język. III*, 221); dwa wiersze niżej stoi *f naboszesstve*, co może być błędem zamiast *naboszēstve*, jednakże i owa forma da się wyrozumieć; równoległą parą dwu postaci tego samego wyrazu jest *f szukenne pouogniky* (176b, 1) i *sukegnimy pouogniky* (176b, 22).

W słowie *sdrzucić*, *sdrucić* (172b, 20; 173a, 12 i t. d.) *d* stale jest wsunięte, tak że *szrucić* się nie napotyka, natomiast w słowie *rozgniewać* natrafia się forma *roszneual* (173a, 1) wpisana nad linią, z utratą tematowego *g*.

Dziwna osobliwość w tekście KG. jest użycie negacyi *nie* w postaci *na* (nia?) w połączeniu ze słowem *chcieć*, i to cztery razy w taki sposób, że o niewyraźnem piśmie lub o pomyłce nie może być mowy, litera *a* bowiem jest w polskich KG. bardzo charakterystyczna i z żadną inną literą nie może być porównana: *nachczõ* (172a, 8); *nachczal* a dwa razy (174 i raz 180b, 6).

Na zakończenie ustępu o pojawach głosowniowych w KG., na przejściu do tematów nadmienić warto, że słowa *jechać* i *czekać* zawsze występują w postaci *jachać* i *czakać* (zob słown.). W zakresie tematów słowo *królestwo* (pisane *krolestwo*) zachowuje pełną osnowę, *ubóstwo* występuje już w nowożytnej formie zamiast *ubożstwo*, podobnie *probstwo* (11b, 14); wyraz *bogactwo* przechowuje ślad starej formacyi, występując zawsze w postaci *bogadstwo*: (5b, 28; 173a, 27; 182a, 3); starą postać ma temat wyrazu *kałždy* (raz błędnie *kasłdy* 3a, 8), nowszą już *mieć*, nigdy *imieć*; zresztą słownik wykazuje znaczną liczbę wyrazów w starożytnej formie: *jako*, *kako*, *tako*, *tamo*, *tuta*, *juże*, *wszyćki*, *swyciek* i t. d.; słowa *zmartwychwskrzesić* i *zmartwychwstać* pojawiają się w zepsutej formie *smarthwykrzesicz* i *smarthwyfstacz* (zob. słown.).

Stopień najwyższy przymiotników i przysłówków urabia się przez przysunięcie partykuły *na* do stopnia wyższego: *namnegszy* (1a, 15); *nauõtszy* (180b, 16); *napiřsuecz* (3a, 9) i t. d.; obydwie formy, i stopnia

wyższego i najwyższego, w przysłówkach są jeszcze bez przysuniętego *j*: *vŏcze, dale* (2a, 9), *cho narichle* (184a, 12) i t. d. (zob. w słown. pod wyr. *wieliki*); bardzo uwagi godnem jest *naduŏdse* (*miłoserdze*) (181a, 19); *na* w stopniu najwyższym ma to samo znaczenie, co *nad* t. j. *supra* (por. *napis* i *nadpis*).

Formacya imiesłowu *na-szy* w słowach pierwotnych klasy I z tematem spółgłoskowym jest przejściowa: *szetfszy* (5a, 10).

W obrębie deklinacyi i konjugacyi przechowują KG. dość dużo właściwości starszego języka, dając jednakże miejsce i nowym utworom. Owe starsze przytaczam tu, o ile można, w zupełności; 1. przyp. l. p. *bracza miła* (14a, 16); *on byl star* (181a, 25); *posluszen bycz* (3a, 30); rozumie się, że formy, jak *vczynon* (3b, 32) są i w nowszym języku używane.

W przyp. 2. l. p. rzeczowników męskich niema ustalonej różnicy między końcówką *a* i *u*: obok *vszythka* (2b, 31) pojawia się *prebithku* (3b, 14); obok *do szapadu* (*sluncza*) (2b, 13) występuje *do szapada* (2b, 18); obok *przes daru* (1b, 27) *przes dara* (12a, 17); raz jeden pisarz napisawszy *przes daru* poprawił na *przes dara* (174a, 21); zapisuję także *obyczaga* (4a, 8) i *barloga* (3b, 17); inne formy, jak *plodu* (11b, 33) odpowiadają formom dziś ustalonym. Rzeczowniki żeńskie z miękkim *-ja* tematem mają w dopełniaczu prawie stale zakończenie *e*: *od szeme* (2b, 1); *s szeme* (174a, 3); *do losznicze* (5a, 19); *vole bosze* (172a, 9); *dobre vole* (176b, 27); *s dzeuicze marie* (1a, 20); tak też *tegotho sbogcze* (14a, 29); raz tylko napotyka się zakończenie *i* (*y*): *s puszczy* (173a, 18); *szeny* (3a, 24) zapewne czytać należy *ziem. v sue maczerze* zob. str. 20.

Przymiotniki żeńskie mają w dopełniaczu (i innych przypadkach) wszędzie końcówkę *e*, zapewne wedle normy czeskiej: *namnegsze perzinky* (5b, 21); *v swe matuchny swŏthe helsbeth* (12a, 13); *marne chualy* (14a, 20); *vole bosze* (172a, 9) i t. d.; uwagi godny jest jeden wyjątek *v swe miły matuchny* (180a, 4), tak pewnie pisarz wymawiał, w rękopisie może było *mile*.

W przyp. 3. l. p. uwagi godne są formy (*fszythkemu*) *ludu* (2a, 28; 176b, 17); *themuto ludu* (174b, 12); *ku svemu domu* (184a, 18); *krolu nebeszkemu* (1a, 30); *oslouy* (4a, 1); *ognevy* (174a, 13). Przymiotniki i liczebniki żeńskie mają końcówkę *e*: *gedne bylo ymo* (sic) *gebal, drudze salomee* (4a, 10).

W przyp. 5. warto zapisać *szyne* (184a, 12).

W przyp. 6. l. p. rzeczowniki nijakie na *-ije* mają stale końcówkę *im*: *veszelim* (1a, 25, 26); *thvim miłoserdzym* (1b, 19); *nad stworzenim* (181b, 26); *nad pouetrzim* (183b, 8); natomiast

w przyp. 7. ustaliło się w tych tematach zakończenie *u*: *v stvo-rzenv* (3a, 9); *f sbauenu* (14a, 27); *f miloserdzu* (179a, 16); wreszcie *na pouetru(cz)* (1a, 10); podobnie *f szerczu* (4a, 33; 175a, 9 i gdz.); jedyny zabytek starszego zakończenia *i* spotyka się na końcu kazania 10: *ve sdroy, veszely* (184b, 22). Tematy męskie na *k, g* formują jeszcze regularnie miejscownik na *e*: *f okrodze* (sic), (177b, 27); *o bodze* (180b, 7; 181b, 2); bardzo ciekawym zjawiskiem jest miejscownik *svathlem oblocze* bez przyimka (174b, 12). Żeńska forma *f pirue nedzele* (2a, 6) (prawdopodobnie także *v sue maczerze* (4b, 25), jeżeli *v* znaczy *u*, tak jak *v swe mily matuchny* 180a, 4) jest błędna; również *f syrie* 176a, 8.

W mianowniku l. mn. żywotne męskie mają końcówkę *owie* (*ewie*): *ptaskowe* (3b, 15); *oslowe* (3b, 32); *lfowowe* (180b, 10); *všszeue* (172b, 8).

W dopełniaczu pojawia się jeszcze jeden zabytek starszej epoki w *pincz thysōcz* (4b, 6).

W celowniku spotyka się zawsze forma *ludzem* (n. p. 11b, 32); w rzeczownikach żeńskich tematu *-a-* albo *-ja-* zawsze końcówka *-am*: *duszam* (14b, 34; 172a, 27; 182b, 24) i *slugam* (173b, 19).

W narzędniku l. mn. pojawia się *slodzegmy* (175a, 14), a w przymiotnikach i zaimkach zakończenie *-ymi*: *polskimi slouy szō vyklada* (175b, 27), w ogóle utrzymuje się stara reguła, że przymiotniki i zaimki męskie i nijakie w narzędniku mają w l. p. *ym* (*im*), w l. mn. we wszystkich rodzajach *ymi* (*imi*), w miejscowniku l. p. *em* (*iem*): *nebeszkiim veszeliim* (1a, 25; 2b, 4); *svathlem oblocze* (174b, 11).

Miejscownik l. mn. rzeczowników tematu twardego pokazuje końcówkę *-ech*: *f domech* (5b, 9); *f nasich grzezech* (sic) (14a, 25).

Liczba podwójna utrzymuje się jeszcze dość obficie, przedewszystkiem w połączeniu z liczebnikiem: *dwa bracencza* (182a, 1; 182b, 26; 183a, 11); *onima dwema bracenczoma* (182b, 26); *o dwcz apōstolu* (177b, 3); *due bapcze* (4a, 9); *na obe strone* (174b, 2); *na dw malu masthku* (4b, 24); również w rzeczowniku *ręka*: *rōcze ge* (jej) *uschle* (4a, 19); *f sw rōku* (4b, 22); *na sfv rōku* (5a, 23); *sviima rōkama* (4a, 18); w kazaniu 2. formy liczby podwójnej i mnogiej razem obok siebie stoją w tymże okresie: *Joseph s mariō gesta do bethlehem prisla, a tedy ne mogly... sly do gednego domo* (sic), *gensze dom gest bil medzy dvema domoma vczynon, a ne mogly* i t. d. (4b, 26).

W zakresie zaimków zaimek **ji, ja, je* i względny *jen, jenže*, często z formami opatrzonymi przyrostkiem *ci*, mają znaną w starszej epoce deklinacyą, poświadczoną licznymi przykładami, przyczem warto nadmienić, że *jen, ja, je* bez przyrostku *n* się używa: *naprzecif gemu* (4b, 1); *aby szō thy gō opekal* (180b, 25); *aby szō gymy ne stauily (slauily)*

(12a, 1); w kazaniu 10. spotyka się (183b, 23) *gyma*; *sz im* (5a, 19) jest uwagi godne przez to, że występuje bez jotacyi. Dopełniacz, celownik i miejscownik rodzaju żeńskiego l. p. ma zawsze, podobnie jak u przymiotników, końcówkę *e*, więc formy *je*, *nie*: *dżeczóthko ge*; *oth ne* (5a, 12); *dal ge*; *f ne* i t. d. Forma biernika w rodzaju męskim, odliczywszy *ven*, *przesen* i t. d. zawsze jest *gy* (*ji*), jeden raz tylko *go*: *xt go vysluchal* (183b, 15).

Zaimek *ten*, *ta*, *to*, zwykle występuje wzmocniony przyrostkiem *to*, stąd: *oth tetho svathloszczy* (1b, 11); *thato sloua* (1a, 14); bardzo upodobanym zaimkiem jest *ten jisty* (zob. słown.); zainki *wszytek* i *wszyciék* (*fszyczek*) mają normalną deklinacją rychlejszej epoki, n. p. w bierniku l. mn. *fszythkycz svóthe* (2b, 9); *fszythky ludze* (176a, 3).

Kiedy tak w deklinacji przechowało się jeszcze dużo form starożytnych, to w obrębie konjugacyi jest ich niewiele. Niema śladu ani aorystu ani czasu przeszłego niedokonanego (imperfectum); formy *namuje*, *nadzie*, *przyć*, o których już była mowa, świadczą nie tak o starożytności, jak raczej o dyalektycznych odcieniach; jedynie w trybie rozkazującym zostały niektóre ślady dawnej formacyi: *proszysz* (prosi-ż) (1b, 14); *przydzy* (2a, 8); *patrzymy* (14a, 16); *vykupicze* (182a, 23); *proszycze* (183a, 5), zresztą napotykają się formy nowsze, jak *veselcze szó* (2a, 19); *patrzymy* (172a, 2) i inne.

Starożytne zabytki przechowuje jeszcze konjugacya słowa *być*: *gaceszm namnegszy poszel* (1a, 15); *gaczesm vasz bok* (sic)... *chos gesmcy ga... vasz vyuotl* (175a, 3); *gakoczesm* (176b, 12); *thy gesz bok* (sic) *mog* (4b, 29); *aby thy raczył* (1b, 18); *abi szó thy opekał* (180b, 25); *meli bichom* (177a, 7) i gdz.

Na tych pojawach ogranicza się spuścizna ze starszej języka epoki, zresztą w użyciu czasów, trybów i imiesłów język KG. nie różni się od języka XV w. Co jednakże konjugacyi KG. nadaje osobliwy, zupełnie odrębny charakter, to idąca przez wszystkie kazania konsekwencya w użyciu form czasu zaprzeszłego (plusquamperfectum) w zdaniach oznajmujących na wyrażenie czynności ubiegłej, tak dalece, że rzadkie są zdania ułożone w formie perfectum. Na los szczęścia przytaczam cały ustęp z kazania 7: *A cdiśz(cy) vócz ten:ho gisty lud israhelsky gest(cy) on thóto mouó... vslyszal byl, tedy vócz (oni)... szócz szó bily xpa barszo bogegely* (sic), *A ku themutho... szócz ony byly tako rzeçly* (175a, 19); rozumie się, że się to rozciąga także na zdania poboczne skutkowe lub przyczynowe, przytaczające wypadki z przeszłości: *ascy svich nok* (sic) *ne socz* (sic) *ony byly rosmoczyly* (174b, 4) i gdz. Czasami jest *był*, *byli* etc. nad linią lub na brzegu dopisane, n. p. *genszecz szó gest (bił) jako dzysza narodzył* (1b, 15); *gestcy gy ona na trochó szana*

(*bila*) *poloszila* (4a, 13); a *edis(cy)* *szō gest tho (bilo) stalo* (176a, 23); czasami znowu dopisano *jest* lub *są*, nawet w jednym miejscu *jest* i *był*: *gensecz (gest) tako stary był, tenczy szō (gest bil) vczinil tako mlody* (4b, 15); (niezwykła chwiejność panuje pod tym względem w zdaniach oznajmujących, że Chrystus nowonarodzony uczynił się małym lub pod.: *tenczy szō gest (on) vczinil niszky* (3a, 12) (bez *był*), poczem znowu regularnie; *tesczy szō gest... vczinil stary y mlody* (4b, 3) (bez *był*); *xt szō byl vczinil mały* (4b, 23) (bez *jest*); *dzysza szō on nam vrodzyl mlody* (175b, 13), dalej znowu w tymże okresie zwyczajnym sposobem: *iscy on ne telkocz gest szō on nam byl vrodzyl mlody* i t. d. Sądząc wedle powszechnego zwyczaju użycia czasu zaprzeszłego można przypuścić, że opuszczenie lub niedopisanie słowa posiłkowego jest skutkiem nieuwagi i niedokładności: *f pirue nedzele* (sic) *poszōdaly szō verny* (2a, 7); *Jsze dzeczōthko gest(cy) szō ono narodzylo* (2b, 34) i w niewielu innych razach. W zdaniach celowych opuszcza się *jest* lub *są* i stale tylko *był*, *byli* etc. się napotyka, jeżeli w zdaniu oznajmującym głównem lub wogóle nadrzędnem użyty jest czas przeszły: *osla ued'y isbicz ony (bily) gy przedaly... strauō na nem (bily) noszily... tედyczby ona bila nan tsadla, abyčz bila othpoczynōla* (3b, 6); *isbicz przepouedal byl* (11b, 25); *sdrzucyl gest byl, isbicz szō vkaszał byl* (173b, 17); *isbicz swath popyszacz (bilo) mano* (176a, 3) — ale *vkaszał szō gest byl, abicz go ne gneualy* (175b, 12) i t. d.

Te nieco przydłuższe cytaty byłyby niedokładne, gdybym nie wspomniał, że one dotyczą się zawsze trzeciej osoby l. p. lub l. mn. i gdybym nie przytoczył niewielu przykładów na osobę pierwszą l. p., gdzie w zdaniu oznajmującym brakuje *był*: *gdisz gesm ga straczyl* (172a, 7); i *chos geszm ga vash vyuotl* (175a, 4), w każdym jednak razie nie brakuje tu słowa rzeczowego, i w tym względzie pomnik nasz różni się od Kazan Świątokrzyskich, gdzie czas przeszły w osobie trzeciej bez słowa rzeczowego się obywa; w psalm. Flor. formy ze słowem posiłkowym i bez niego w równej mierze obok siebie są użyte, por. Nehring Ps. Fl. ed. 1883, XXII, Lugebil i Jagić w *Archiv f. slav. Phil.* VII, 37 i 68.

W syntaktycznym względzie przedstawiają KG. dalej bardzo wiele ciekawych szczegółów, n. p. w uwydatnieniu treści za pomocą zaimków i przyrostków, które mają w popularnym wykładzie rzecz zrozumialszą uczynić; w tym względzie pisarz sam nad tekstem i na brzegach wiele wpisywał, z wyjątkiem tylko kazania 3. i 5. Nie chcąc uwag niezbędnych w wydaniu zbyt wielu szczegółami obciążać, ograniczam się do następujących przytoczeń.

Predykat stoi zwykle w mianowniku: *gan byl sto lath pres gednego star* (181a, 25); *Joseph chōcz* (sic)... *tetho kaszny posluszen bicz* (3a, 29), w obu razach stoi przymiotnik w formie imiennej; w kazaniu 5. stoi *Ysze gacz ne mogō bycz swōth* (172a, 19), ale w dalszym ciągu *ma bycz ne grzeszny any klōthy*, zresztą predykat przymiotny zawsze stoi w mianowniku: *xt vbodzy byl* (5b, 7); *byl barszo bogaty* (173a, 30); *maria gest ona brzemenna byla* (176a, 21) i t. d.; również przy słowach *stać się, uczynić się, urodzić się*: *vczinil szō gest niszky* etc. (3a, 12); *vczynil szō barszo stary* (184b, 13); *vkaszal szō gneflyvy y prycry* (175b, 12). Rzeczownik jako predykat zwykle stoi w przyp. 6: *aby thy... ne byl pothfarczō, lycheŋnykem* (sic) i t. d. (175a, 16); *malczy gest on bycz pīrsvīm prelathēm tocz gest papeszem* (177b, 28); *vkaszal szō byl boszīm rycerzem* (173b, 17); *gest szō byl rodzonm* (sic) *szynem* (marie) *vcinil* (181a, 6), — ale w kazaniu 3. w mianowniku: *ysczy... ne bily szō luzchemerničzy*. W dwu miejscach i rzeczownik (i przymiotnik) stoją w mianowniku, jak się zdaje, z tego powodu, że predykat wyraża stały, niezmienny przymiot: *nasze czało gest neczyste odzene* (173b, 9); *ogon gest pamōcz* (obraz) *smerczy* (173b, 29); (por. *cnota skarb wieczny* u J. Kochanowskiego; *najwyższy rozum cnota* u Z. Krasińskiego). Imiesłów jako predykat ma formę imienną: *obynon* (5b, 14); *stworzon* (174a, 3); *kroleftwo nebeszke gest... bilo... napelneno* (1a, 25); *pefne veschy sōcz... bily pouedzany* (2a, 21), — jednakże *ne grzesny ani tesze klōthy* (172a, 23).

W zdaniu *maria... swym szinkem chodzyla* (175a, 22) zgodnie z Semenowiczem (*Archiv f. slav. Phil.* VII, 423) nie upatruję opuszczenia przyimka *s* wedle starszej wymowy i pisowni, tylko rzadkie użycie narzędnika na wyrażenie łączności; Miklosich *Syntax* 724 przytacza z małoruskiego *chodyś ty dvoma synamy*; również uwagi godnem jest rzadkie użycie miejscownika bez przyimka: *ga iutrze do czebe svathlem oblocze pridō* (174b, 11), (por. Miklosich, *Syntax* 651 n.).

Przyimek *po* łączy się wedle zwyczaju starszej epoki z celownikiem i to w dwu miejscach: *po fszythkemv kroleftw* (1a, 5) i *po sua-thu* (180a, 18).

W konjugacyi napotyka się miejscami obok *rzekōcz* także *arzekōcz*, (np. 4b, 29; 5a, 28; 180b, 22). Imiesłów czasu teraźniejszego na *ąc* występuje nietylko w funkcji mianownika: *Isczy deczōthko leszōcz f gaslach* (zam. *leżące*) *gestcy... bilo plakalo* (4b, 15), ale i także 4 przyp. w połączeniu ze słowem zmysłowego wrażenia: *szōcz ony angōly speuagōcz slyszely* (175b, 24); *swe sludzy f drodzem odzenu chodzōcz vsrzely* (182a, 8); *vydzał angōly placzōcz a dyabli szō smegōcz* (182b, 19); podobnie: *nadzecze f gaslach leszōcz dzeczōthko* (176b, 21); (por.

w Psalt. Flor. *widzecz vmeraiŏcz* (48, 9) i *sedzŏcz we czmoch sedentes* acc. plur. (106, 10) i przykłady w *Iter Florianense* 34).

Ze imiesłów łączy się w starej polszczyźnie z *verbum finitum* równorzędnie ¹⁾, dowodzą przykłady w naszym pomniku: *isecz rospacifszy* (Judas) *f svem sbaveny y gest szŏ on szam bił obesyl* (14a, 27); *ona setfszy sz im do losznicze y rkaszalacz mu* (5a, 19); *przybeszafszy lofcy ...y vlovŏcz ony gy* (179b, 26), *vslyszafszy (on) o nem thŏ(to) mouŏ y gest gy on gŏl byl* (Domicianus) (180a, 25).

Słowo *naśladować*, jak jeszcze u J. Kochanowskiego, łączy się w KG. z przyp. 2: *nasladoual go* (177b, 7; 182a, 5), ale *macz gŏ nasladouacz* (14b, 17); również słowo *domieścić* (5b, 31); *wiarować się*, n. p. *varouacz szŏ grechhof* (14b, 28); *necystothy* (179b, 10); słowo *napęlić* łączy się z dopełniaczem: *byuagŏ dobrich obyczagof napelneny* (12a, 11), — ale w kazaniu 2. stoi *velikim veszelim napelneny* (2b, 4) Z celownikiem łączy się słowo *nauczać* i *wiesielić się*: *xt apostoli themuto nauczal* (172b, 3); *themuto szŏ veszelicz* (177a, 12).

Warto jeszcze zapisać charakterystyczne przykłady z zakresu składni: *dan (dań)*, *gaszczy czesarzevy dacz byla mana* (3a, 28); *abycz mu sza to szmerez podgŏcz (a by-ć mu za to śmierć podjąć)* (178a, 5); *rospacifszy f svem sbaveny* (14a, 27); *snesktorego /s nie s ktŏrego*, z powtórzeniem przyimka *s*) (14a, 5).

Księga kazań, którą nazywamy Kazania Gnieźnieńskie, była przez długie lata cennym podręcznikiem dla kaznodziejów, stąd tak wiele kazań łacińskich opatrzonych glosami polskimi i stąd też przyłączenie na końcu czterech kartek, z których porządek kazania wyrozumieć można; przypisek właśnie do kazania o św. Wojciechu z r. 1436 (k. 95) zdaje się dowodzić, że kazania te od dawna w Gnieźnie były w użyciu ²⁾. Że w średnich wiekach, dawno przed epoką ułożenia KG., kazano po kościołach w narodowym języku, nie ulega wątpliwości; co było we zwyczaju w Niemczech ³⁾ i we Francyi, to miało także miejsce w Polsce. Zwracałem w *Altpolnische Sprachdenkmäler* uwagę na to (str. 39, 58, 70), że w dawniejszych czasach, przed wiekiem XIII i jeszcze w wieku XIII, poprzestawali kaznodzieje polscy na krótkim i zwięzłym objaśnianiu słowa Bożego i nauki katechizmowej z wytłuma-

¹⁾ J. Jireczek w *čas. č. Mus.* 1872, 311 i w *Nákres staročeské mluvnicy* 356 n. mówi o tej właściwości jako ogólnie słowiańskiej w starszej epoce; przytoczenia Jireczka dałyby się pomnożyć.

²⁾ W Porząd. III, 1 a wymieniony jest kościół św. Jakóba.

³⁾ W Niemczech nawet sekciarze laicy kazali w narodowym języku, zob. Linseumeyer *Gesch. der Pred. in Deutschland* 1886, 124.

czeniu najważniejszych rzeczy; objaśnia nas pod tym względem synodalny nakaz arcybiskupa Świnki z r. 1285: ut omnes presbyteri singulis diebus dominicis, intra missarum solemnia, symbolum et oracionem et salutacionem Virginis gloriosae, decantato symbolo, *loco sermonis* exponere populo debeant in polonico et festa indicare. *Si qui adeo periti fuerint, exponant evangelium.* Z konstytucyi biskupa krakowskiego Nankera z r. 1320 widać, że właściwe kazania jeszcze w pierwszej połowie XIV wieku nie były w powszechnem użyciu. Rozumie się, że kazania polskie wygłaszane przez kaznodziejów wędrujących należały do wyjątkowych zjawisk: Berthold z Regensburga już około 1260 miewał kazania na Śląsku, do których jako tłumacza używał pewnego Franciszkanina ¹⁾. W późniejszych czasach, mianowicie w XIV i XV. wieku przybywa nam nieco świadectw o tem, że kaznodzieje polscy wygłaszali w narodowym języku kazania spisane po łacinie: tak pisze Mikołaj Łukasz z Koźmina, kapelan poznańskiego biskupa Wojciecha, że pomiędzy jego kazaniami łacińskimi znajdują się kazania po polsku wypowiedziane: sermones vulgariter a me prolatos ad unum volumen redigerem, zob. Patera Časopis česk. Musea 1880, 536 i L. Malinowski Głosy etc. w Rozprawach Wyd. filol. XXII, 343; inne podobne świadectwo Michała z Janówca przytacza prof. Brückner z ręk. bibl. Raczyńskich w *Archiv für slav. Phil.* X, str. 376 i 391. Przybywa także jeszcze nieznane świadectwo z XIV wieku, że kazania spisywane po łacinie były wygłaszane w ojczystym języku: przeglądając mnóstwo zbiorów rękopiśmiennych kazań w bibliotece Wrocławskiej, napotkałem w jednym z nich z roku 1342: *Speculum ecclesiae, Sermones de tempore et de sanctis*, który należał do Dominikanów Wrocławskich (syg. I, fol. 467) te słowa wpisane na k. 7a. „Ad omnes sermones debes primum versum latina lingua (sic) pronunciare, deinde paterna lingua (sic) explanare. de sto sthefano (sic)“, poczem idzie kazanie o św. Szczepanie. Prawdopodobnie ta „paterna lingua“ była polską mową kaznodziei, który na końcu manuskryptu swoje imię i pochodzenie z Górnego Śląska wypisał w słowach: „per manus Johannis de zoraw“; w Wrocławiu zresztą utrzymywały się kazania polskie, w szczególności w kościołach klasztornych bardzo długo, zob. K. Weinhold, *Die Verbreitung und die Herkunft der Deutschen in Schlesien* w drugim tomie *Forschungen zur deutschen Landes- und Volkskunde* II, 1898, 24 n.

¹⁾ Linseimeyer 335.

Warto także przytoczyć, że słowiańscy Benedyktyni, których Konrad II w XIV w. z Pragi¹⁾ sprowadził do Oleśnicy i którym także oddał kościół parafialny w Przeszowie (Prezow), zapewne także dbali o kazania polskie z obowiązku, jak się wolno domyslać z wyrażenia listu fundacyjnego, że w Przeszowie *verbum Dei valeant praedicare*.

Ale te i inne wiadomości nie dowodzą *powszechnego* zwyczaju *kazania* polskich; w ustronnych parafiach poprzestawano zapewne na krótkim objaśnieniu pacierza, składu apostolskiego, na spowiedzi powszechnej i t. p. krótkich naukach. Na synodach, do duchowieństwa i zapewne w uroczystych wypadkach bywały wygłaszane kazania łacińskie, podobnie jak w Niemczech. Długosz wzmiankuje o polskim kazaniu na pogrzebie króla Władysława Jagiełły jako o czemś uwagi godnem i niezwykłem; kazanie to wypowiedział Paweł z Zatora „in vulgari sermone... et dulci eloquio lachrymas excussit“ (I, 654); spodziewano się kazania po łacinie, tak jak jeszcze po śmierci Zygmunta I, o czem opowiada Orzechowski z okazji polskiego kazania Maciejowskiego.

W wieku XIV, zapewne począwszy od epoki królowej Jadwigi, której gorliwość w polskim nabożeństwie jest znana z opowiadania Długosza, i króla Władysława Jagiełły, który r. 1389 sprowadził słowiańskich Benedyktynów do Krakowa i osiedlił na Kleparzu (Długosz I, 127), spisywano także, jak się zdaje, kazania po polsku w większej liczbie, jak w zbiorze Świętokrzyskim i w zbiorze Gnieźnieńskim, które obydwa są kopiami i dają tem znać o pewnem ożywieniu na polu literatury kaznodziejskiej w ojczystym języku.

Następuje się porównanie zbioru Gnieźnieńskiego z kazaniem Świętokrzyskiem, które wydał prof. Brückner w *Pracach filologicznych* III, 708 n. Tak jak Świętokrzyskie są krótkie, jakoby szkice i tylko koncept, tak też niektóre kazania w zbiorze Gnieźnieńskim są tylko zarysem, n. p. 1 i 4, w których też niema wewnętrznego związku. W obu zbiorach, stosownie do ogólnego charakteru kazań z XIII i XIV wieku, kazania mają cel przeważnie moralny, nie dogmatyczny, i zgodnie z współczesnemi utrzymane są w charakterze scholastycznym, tylko że KG. treść rozłożoną na subtelną dyspozycję urozmaicają opowiadaniem z pisma św., z legend i wreszcie inne jeszcze w sobie mieszczą powieści, użyte jako argument.

Ten wogóle równy charakter obudwu zbiorów rozciąga się i do rymów, które i w Św. i w Gn. zachodzą. Pierwszym takim śladem rymów

¹⁾ Haeusler, *Geschichte v. Oels* 1883, 333; Fuchs, *Reformations- und Kirchengeschichte des Fürstenthums Oels*, 1779, 690.

w KG. jest miejsce 1a, 25): *yszecz szō gest... bilo wydzało, gakobi szō ono* (niebo) *na ne* (ludzie) *obalicz bylo chało*; dalej 5a, 17: *tedycz ona gest bila przygachala, a sto rzycherzof ona szobō mala*; również w następujących miejscach: *mamy szō gich* (grechof) *varouacz a tesze...* *mamy gich szalouacz* (14b, 29); *tenczy ma bycz svōthy, alle ne grzeszny ani tesze klōthy* (172a, 22); *rycherze thento obyczag magō... ony swe stare odzene...* *slugam dagō* (173b, 17); *szasloniy—skloniy* (173b, 26), *gednocz on* (gednoroszcz) *onō gystō... dzeuiczō vsrzy cysthō* (179b, 22).

Kazania Świętokrzyskie, pisane na pergaminie, już z tego powodu mają w sobie świadectwo większej starożytności, nie mniej w stałym użyciu sylaby *ir*, w formach *ubożstwo, człowieczstwo* (człowieczstwo w transkrypcji jest zapewne przez nieuwagę zostawione); w formach *czso, na stolcy, w pisani, na morzy*; w obfitem użyciu aorystu i imperfektu; w imiesłowach czasu ter. na *a*; w niektórych wyrazach i t. d.; w niektórych względach obydwa pomniki są równorzędne, jak n. p. w ortografii, która nie jest równa, ale w obu zbiorach starożytna; w innych względach Św. ustępują starszeństwa Gnieźnieńskim, mianowicie w użyciu stopnia wyższego i najwyższego w przysłówkach bez końcowego *j*, w deklinacji przymiotników żeńskich, również bez *j*, gdy tymczasem w Św. formy, jak *dobrey* przeważają; dalej w formie gen. pl. *tysięc*, gdy w Św. zachodzi *tysięcy*, wreszcie w użyciu czasu przeszłego w 3 osob. w połączeniu z *jest* i *są*, gdy tymczasem w Św. użyte są formy nowsze, jeżeli tu wolno mówić o nowszych formach; mógł bowiem imiesłów bez *jest* i *są* być dawno w użyciu, bo w zdaniach z subjektem w 3 osob. tenże subjekt jest zawsze wyrażony; *meszkaci* można czytać *mieszkący* z nosowem *a*, nie jest to więc infinitivus, i tym sposobem *ō* nie jest w Kaz. S. jedynym znakiem na wyrażenie brzmień nosowych, jak zresztą dowodzi imiesłów *rzeka*.

Tekst poniżej idący oddany jest wiernie z wszystkimi właściwościami, rządkiem za rządkiem, z powtórzeniem zbytecznych liter i sylab na końcu linii, ze wszystkimi skróceniami. Karty manuskryptu, recto (a) i verso (b) wszędzie są wpisane, co piąty wiersz rękopisu znaczonej jest na brzegu. Wyrazy pisane razem, jak n. p. przyimek jednozłotkowy — z swoim wyrazem lub negacya *nie* ze swoim słowem są rozdzielone wedle sensu; interpunkcyja jest także zastosowana do treści, czasem tylko do wskazówki pisarza. To co pisane jest między liniami lub na brzegu, n. p. *cz, czy, (ć, ci), gest, szō, byl, byly, on, ony*, poszczególne wyrazy między wierszami lub na marginesie umieszczone i częstokroć całe ustępy dopisane na brzegu, zamknięte są w nawias (). Błędy w tekście są w uwagach wytknięte, jest ich spora ilość. Nosowe głoski są wyrażone w ręk. zwykle przez *ō*, jednakże zdarzają się odmiany,

n. p. o z jedną pionową kreską przez tę literę, dalej o z jedną kreską idącą z góry w dół po prawej stronie tej litery; zdarza się też znak ó przekreślony jeszcze raz (bledszym atramentem) pionowo przez całą literę o; czasami znachodzi się litera o z kreską tylko pod nią (rzadko nad nią), zapewne tylko z zaniedbania. Umieszczaliśmy o z kreską pionową przez całą literę tylko wtedy, kiedy kreska przekreślająca skuteczniona jest jednym zamachem pióra, albo gdzie przekreślenie takie nastąpiło (czasami później) przez literę ó; zresztą wszędzie indziej, gdzie kreski dwoma poruszeniami pióra były dodane, umieszczaliśmy także w tekście ó. Nadmieniamy, że litera s pojawia się w oryginale *zawsze* w postaci litery długiej idącej przez linią z góry w dół. Z resztą właściwości oryginału wszędzie są w tekście uwzględnione, nawet gdzie w uwagach nie ma o tem wzmianki.

I. Tekst kazań polskich.

Kazanie 1. na Boże Narodzenie.

- 1a. Xit puer natus est. Dzathky mile, Ysze ¹⁾
 gako tho (vy) szamy dobrze vecze y tesze vy
 o temtho (czósto) slychake ²⁾, gdisczy szó kthoremv
 krolevy albo xószóczu szin narodzy, tedicz
 5 vócz po fszythkemv krolefstw ²⁾ posly beszó
 a tho oródze (ony) pouedagócz, ysci szó gest (bil) kro
 leuicz narodzył, (a) takesczy svóczy angely
 só(cz) tho ony bily vczyniily, (isze) gdis(cy) szó xt gest
 byl narodzył, (tedicz vócz) yszecz ony o gego narodze
 10 nv sócz nam bily pouedaly, A na pouetrzu(cz) ³⁾
 slothke pene sócz oni bily speueualy ⁴⁾
 arzekócz tako: (Gloria in excelsis) chuala bócz bogu na uisz-²⁾
 szokosczy, a mir boszy bócz na szemy ludzeż ⁵⁾

¹⁾ poprawione z *ysze*.

²⁾ tak w rękopisie; w wyr. *książęciu* (w. 4) pierwsze o, w wyr. *się* (w. 8) i *więc* (w. 23) litera o błędym atram. pionową kres. przekr., w wyr. *uisokosczy* przy rozdział. stoi *sz* dwa razy.

³⁾ tu w ręk. przedziurawienie od mola, ale niezawodnie stało w tekście *cz*; *pouetrzu* jest wyraźne.

⁴⁾ tak w ręk. zam. *speualy*.

⁵⁾ *ludzem* przez skrócenie.

dobre vole. A p̄stocz ¹⁾ svōty lucasz thato sloua
 (on) movy rzekōcz tako: Ysze ²⁾ gaceszm namneg 15
 szy poszel oth milego xp̄a a pouedamcy
 ga tho vam fszythkiim xp̄ianom v'nim ³⁾ .
 i tesze slugam bosziim, isczy szō nothsza ⁴⁾
 nasz sbauczel gest (bil) narodzył s krolefniy
 nebeske a s dzeuicze pāniy marie, chosczy 20
 on tenthō svath othkupicz ma. A p̄sto ⁵⁾,
 gdisci szō xt gest byl na thenthō svath
 narodzil, tedy vōcz ⁶⁾ krolefstwo nebesz
 ke takocz gest ono bilo barszo (velikiim) nebesz
 kiim veszeliim napelnono, yszech szō gest 25
 ludzem na szemy tako bilo vydzalo,
 gakobi szō ⁷⁾ ono na ne obalicz bilo chalo ⁸⁾.
 A tho f tenthō czas, gdisz(ey) szō k nam sz ne
 bosz svōczy angely veszelocz ⁸⁾ szō bily stō
 poualy, A tho dagōcz chualō krolu nebesz 30
 kemu y tesze naszemv xp̄oui milemv.
 Isczy ⁹⁾ nasz mily ih̄u xt narodzilei szō gesth
 on byl f thento czas, gdisczy stare latho scho 1b.
 dzy a noue przichodzy, p̄sto ¹⁰⁾, isbicz szō na sz
 konczenv svatha vkaszal przycz k nam. A tesz
 czy nasz xp̄t mily gest(ey) szō on f tenthō czas
 byl narodzil, gdisczy dna przybiua przybiua ¹¹⁾, 5
 a noczy vbiua, (tego dla) ysze ktoricz clouek ven verzy,
 tenczy bōdze veszuan ku uekuge svathlō

¹⁾ tak w ręk. przez skrócenie zam. *przestocz*; wyraz ten *przesto* albo *przestoc* powtarza się w KG. po wiele razy w tej skróconej formie *psto*, *apsto*, co tu zaznaczam; 2b, 3; 14a, 6 i 173a w. 33. stol *prestocz*; 175b, 2 *przestocz*.

²⁾ poprawione z *ysze*.

³⁾ w ręk. przez skrócenie *v'nim*, czyt. *vernim*.

⁴⁾ tak w kodeksie z niedokładnego przepisywania; czytać może należy *nā dz(i)sha* albo też przez wzgląd na powtarzające się później te same słowa: *na thē sz(v)a(t)* (?)

⁵⁾ por. poprzedzającą uwagę 1.

⁶⁾ *vocz*. o z kreską u dołu, innym błędym atramentem przekreślone przez środek z góry na dół.

⁷⁾ lit. *o* w wyr. *się* pionowo przekreśl., równ. w wyr. *święci* (w. 29), tutaj błędym atramentem

⁸⁾ tak w ręk.

⁹⁾ *Isczy* błędnym atramentem poprawione z *isczy*.

¹⁰⁾ *psto*, jak zwykle zam. *przesto*.

¹¹⁾ *przybiua* dwa razy wypisano, lecz drugi raz skreślono.

- szczy krolestwa nebeskego; tesczy xt gesthey
(on)¹⁾ posnan (bil) svathloszczō, psto isczy on nebo y szemō
- 10 osfecza. A szaprafdōcz by tentho clouek byl b
barszo greszny, genszeby (on) oth tetho svathlosz
czy ne bil osfeczon f gego duszii. A psto ktory(cz)²⁾
clouek medzy namy che³⁾ bycz f gego duszy
thōto swatloszczō osveczon, pszysz³⁾ (thy) dzysza xpa,
- 15 genszcz szō gest (bil) gako dzysza narodzył
arzekōcz tako: mog mily pane bossze⁴⁾, proszō
ga dzysza greszny clouek thuego miloszer
dza, aby my thy raczył mogō gresznō
duszō thvim miloszerdzym osfeczyecz a sf⁵⁾
- 20 svōthim gō duchem napelniy, (tako) isbich(cy) ga na
themtho svecze tako tobe sluszył, gako
bich(cy) ga svoge duszy nalasl sbauene, a po-
them krolestwo nebeske. A psto⁶⁾ chem-ly (ny)⁷⁾
thamo my greszny (ludze) do tegotho veszela k
- 25 rolefstwa nebeskego prycz, tego(cz) my sza
my szobō ne moszemiy dostōpiecz, a tho presz
daru ducha svōtego, A tesze pres pomocz
pāniy⁸⁾ marie, A psto (my) vczeczmi szō dzysza k
k ne szautagōcz gō thōto modlithfwō,
- 30 gakocz gest gō bil szautal s krolestwa
nebeskego gabriel angol rzekōcz tako:
Sdroua maria, miloscisz pelna, bog s tobō,
Bog f troczy gediny oczeczecz⁹⁾, sziiin, duch.

Kazanie 2. o Bożem Narodzeniu.

- 2a. Puer natus est nobis. Dzathky mile, Isze¹⁰⁾
gako(cz) dzysza dobre vestczy y dobre noui

¹⁾ on od lewego brzegu dodano.

²⁾ pierw. *ktori* zmienione (inną ręką?) na *ktory* i dodano na brzegu cz.

³⁾ tak w ręk. *che* i *pszysz* ze skróć. zam. *chce* i *proszysz* t. j. *prosiż*. Formy słowa *chcieć* tak zwykle bez *c* się piszą, co się tu zaznacza.

⁴⁾ *bosze* z wpisaniem *s*.

⁵⁾ *sf* na końcu linii.

⁶⁾ czyt. *przesto*, jak zwykle.

⁷⁾ tak w ręk., *ny* po za linią na brzegu.

⁸⁾ tak w ręk. zam. *pomoczy*; *paniy* przez skróć.

⁹⁾ tak w ręk. zam. *troczy*, *oczecz*.

¹⁰⁾ w ręk. poprawione z *isze* błędym atram.

nŷ szȑcz bily ony thimto vernm ¹⁾ xpianom
 przyneszony, chosczy ony tegotho aduētū ²⁾
 milego xpa szȑ xobe prigȑcz bily poszȑdaly. 5
 Oua f pirue nedzele tegotho aduentu po
 szȑdaly szȑ verny xpiani priszcza gego (a) rzekȑcz
 tako: (isze) przydzy (thy) k nam, nasz mily pane bosze,
 aby thy dale ne mȑskal. A tedy vȑcz gest(cy) giim tho ³⁾
 bilo pres svȑtego angola tako othpouedz 10
 ano. Ieczy ⁴⁾ vasz pan, tocz gest (nasz mili) xt s dalekichcy
 stron (on) przydze(cz) (on) k vam, a dalecz on (nix) ⁵⁾ ne bȑdze
 mȑskal; ŧ (allecz) ve fthore nedzely gescze (vy) bily slyszeli, ⁶⁾
 kakocz on f dzen szȑdny na szȑd przydze a
 a uelikacz on sznamona czynicz bȑdze; allecz 15
 f trzeczne nedzely ⁶⁾ svȑty pael vydȑc (on) milego
 xpa, isczy szȑ on k nam przyblisza, mouilczy
 gest (on) nam bil [nam] ⁷⁾ tha(to) sloua rzekȑcz tako:
 (Isze) ⁸⁾ veszelecz szȑ (vy), tego dla isczy on iusze k vam
 gydze. Allecz fezora pefne vesczy sȑ(cz ony) nam 20
 bily pouedzany rzekȑcz tako: Ieczy ⁹⁾ iutrze
 prdze ¹⁰⁾ do nasz mily xpt, chosczy on vasz ma
 swȑ smerczȑ odkupicz. Allecz dzisza gescze
 pefnecsze nouiniy szȑcz (ony) nam bily pres posz
 posla nebeskego przyneszoniy, (a tho) gdisczy 25
 gest on nam bil tako pouedal: Isze ¹¹⁾ tocz
 ga vam dzysza velike veszele sgavam,
 chosczy ono fszythkemu ludu (svathu) bȑdze na
 uczeszene, tego dla ysczy szȑ dzysza naz ¹²⁾
 mili xt na tentho svath (gest) bil narodzil. 30

¹⁾ tak w rȑk. zam. *vernim*.

²⁾ tu w rȑk. *aduētū*, dwa wiersze niȑej *aduentu*.

³⁾ *tho* i *slyszely* dodano na brzegu po za liniȑ.

⁴⁾ *isczy* innȑ rȑkȑ poprawiono na *Ieczy*.

⁵⁾ *nix* tu i w dalszym tekscie zawsze tak pisane, czyt. zapewne *niczs*.

⁶⁾ pierwotnie staȑo *nedzelo*, nastȑpnie *o* poprawiono na *y*.

⁷⁾ z kreskȑ oznaczajȑcȑ przekreȑlenie.

⁸⁾ dodano na brzegu bȑdym atram.

⁹⁾ *isczy* poprawiono na *Ieczy*.

¹⁰⁾ tak w rȑk.

¹¹⁾ *isze* popr. na *Isze*.

¹²⁾ tak w rȑk., czyt. *nam*.

- A p̄stocz tho giste veszele bilocz gest ono velike, a tho ku chvorakemu rosdze lenv. A napiruecz gest(cy) ono ku v̄yszokoszczy ¹⁾
- 2b. bilo velike, p̄stho Isczy ²⁾ gest ono od szeme asz do neba bilo doszōglo a fszythky(cz) angoly gest(cy) ono bilo vveszelilo. A prestocz svōczy ³⁾ angely takocz ony szō bily velikim veszeljim ⁴⁾ napelne
- 5 ny, yszech ony sz nebosz na szemō szō bily k naz ⁴⁾ stōpyly a sfve(cz) veszele pastirzom sōcz (ge) ony bily pouedzely. † A fttorecz tho giste veszele gest(cy) ono bilo ku globokoszczy ⁴⁾ velike, p̄sto Isczy ³⁾ gest ono bilo p̄kel rosbilo a fszytkycz
- 10 svōthe gest(cy) ono bilo vipuszczylo. † Trzeciecz tho giste veszele ku dlugoszczy gest(cy) ⁵⁾ ono bilo velike, p̄sto is(cy) szō gest ono od fcho du sluncza asz do szapadu bilo roszczōglo. A p̄stocz ⁶⁾ thy(to) trzy kroleue, chosz(cy)szō (oni) na fehod
- 15 sluncza swa krolestwa (bily) mely, (cycz) szō(cz) ge ony bily opuszczyly a do milego xa szō(cz) ony s ve likimi dary bily przygachaly; † tesczy tho giste veszele gest(cy) szō ono bilo do szapada sluncza (tako) roszyrzylo, isczy tenthō gisty cheszarsz,
- 20 gemuszczy gest bilo tho ymō Augustus ⁶⁾ dza ano ⁷⁾, gest(cy) on bil f rzyme mathky bosze o obrasz naprzecif slunczu vydzał a s tegocz(to) ⁸⁾ vydzena gest(cy) on bil barszo veszol y gest(cy) ⁸⁾ on milemu xpoui (mrrō) ⁹⁾, kadzydlo bil oferoual,
- 25 A ¹⁰⁾ ottich(cy)masth nigedne(cz) czy ¹¹⁾ any chualy szobe czynicz gest (on) bil ne dal. † Cuartecz tho giste veszele bilocz gest ono ku szyro

¹⁾ poprawiono z *kuuiszokoszczy*.

²⁾ popr. z *isczy*.

³⁾ zob. 1a nota 7.

⁴⁾ tak w ręk.

⁵⁾ *cy* na brzegu dod.

⁶⁾ tak przez skrócenie, końcówka *us* w wyr. *Augustus* również.

⁷⁾ tak w oryginale, a dwa razy przy rozdzielaniu.

⁸⁾ (to) i (cy) w końcu linii na brzegu dodano błędym atram.

⁹⁾ zapewne zam. *mirrō*, pis. tą samą ręką, co tekst.

¹⁰⁾ a popr. na *A*.

¹¹⁾ tak w ręk., czyt. *czy*.

kosczy velike, p̄sto isczy gest ono fszyszek
 swath bilo ogarnōlo, A p̄sto(cz)¹⁾ szaprafdo²⁾ na
 rodzene tegotho dzieczōthka naszego ihū 30
 xpa bilocz gest ono velikego vszythka
 i tesze velikego veszela. A¹⁾ p̄stocz szō dzisza
 msza na prothku²⁾ tako poczyna: puer
 Isze³⁾ dzieczōthko gest(cy) szō (ono) narodzylo nam,
 A tesze sziiin boszy gest(cy) on nam byl dzan²⁾. Alle 3a.
 kakecz tho dzieczōthko gest bilo? Iszecz⁴⁾ sza
 prafdō gest(cy) ono dzifne bilo, tesczy gest ono
 velebne, slachetne y tesze milosczyue bilo.
 Tesczy⁵⁾ gest ono szamo⁶⁾ f szobe difne bilo, 5
 tesczy ono na szemy gest difne bilo, difnecz
 tesze ono gest medzy sverzōthy bilo, dif
 necz tesze (gest) ono na nebe y f slunczu i f kaszl
 dem⁷⁾ stvorzenv gest(cy) ono (difne) bilo. A napirsuecz
 gest ono szamo f szobe difne bilo, p̄sto iszecz 10
 then(to krol), genszecz gest bil barszo vizzoky, ten
 czy szō gest (on) dzysza vczynil (barso) niszky i tesze stari
 y mlody, velky y maly, bogaty y vbodzy⁸⁾;
 A p̄stocz⁹⁾ tenthō krol neba y szeme, genszecz
 gest barszo vyszoky, gegosczy (visokoscy) nigeden a 15
 angol ani n(y)gedno¹⁰⁾ stvorzene doszōcz¹¹⁾ (go ono) ne
 mosze, tenczi szō (gest on) dzysza vezynil tako nisky
 y tako skromnŷ, ysczy szō gest on bil na
 malem mastku, tocz gest f gaslach prze -
 puseycz poloszyl¹²⁾, (isci szō nam o tej tako pisze Ise)¹³⁾: A tako 20
 vōcz, gdisz tētho¹³⁾

¹⁾ *ap̄sto(cz)* popr. na *Ap̄sto(cz)*, a na *A*.

²⁾ tak w ręk.

³⁾ popr. z *isze*.

⁴⁾ popr. z *iszecz*.

⁵⁾ poprawiono z *tesczy*.

⁶⁾ *fszamo* ze zniszczonem *f*.

⁷⁾ pierwotnie *kaszl dem* z dopisanem na brzegu *l*.

⁸⁾ *vbodzy*, tak w ręk., czyt. *ubodzi* zam. *ubogi*.

⁹⁾ *ap̄stocz* popr. na *Ap̄stocz*.

¹⁰⁾ *y* wpisane u góry nad linią, w tekście *aningedno*.

¹¹⁾ *ō* popr. błęd. atram. na *ō*.

¹²⁾ zam. *przepuszczył* *poloszycz*.

¹³⁾ co tu w nawiasie umieszczono, wpisał nad linią pisarz tym samym co w tekście atramentem; *othej* zam. *o tem*; *Ise* popraw. zam. *ise*.

czeszarz Augustus¹⁾ gest(ci) on bil f tenthō
 czasz nade fszytkiim svathem panal bil,
 tedy vōcz²⁾ chal(cy) gest on tho (bil) przeuedecz,
 velecż gest on szemj²⁾, masth, grodof, f
 25 fszy y tesze ludzy pod szobō mal byl, A³⁾ (tako vōcz gescey on to
 bil prikasal⁴⁾)

Abycz fszeliky clouek (do tegotho mastha) do bethlehem p
 przyseti (bil) a szobō thō(to) dan przynosl (bil), gasz
 czy gest (ona) rziimskemv czeszarzevy dacz
 byla mana. (A) tedy vōcz Joseph chōcz (on) tetho
 30 kaszny posluszen bicz, (y) poseti(cy) gest (on) bil
 do tegotho mastha bethlehez⁵⁾, s mariō,
 gasz(cy) yesth ona f tenthō czasz bila brze
 3b. brzemenna, A⁶⁾ tesczy ony szō szobō volu y osla
 vedly bily, volu tego dla szō(cz) ony szobō ve
 vedly byly, isbycz gy ony (bily) przedaly, A⁶⁾ czinsz
 (czeszarzevi giim ony)⁷⁾ szaplaczyly A⁶⁾ ostathktek⁸⁾ szobe na
 strauō sza
 5 choualy; Allecz osla p̄stocz szō⁹⁾ gy ony szobō
 byly pogōly, isbicz (oni) strauō na mem⁸⁾ szobe (bily) noszy
 ly Albo tesze, gdisbi szō bila maria vtrudz-
 yla, tедыczby vōcz ona bila nan fszadla,
 aby(cz) (ona) sfvim nogam bila malo othpoczynōla.
 10 A (vōcz) tedy vol y oszel szōcz ony bily milego xa
 posznaly a pocłōknofszy⁸⁾ (oni) na sfa kolana
 (pred nim)⁷⁾ szō(cz) mu ony bily chualō daly. Iszecz⁶⁾ kalsde
 stworzene, gdiszyz ono ma porodziez, szuka(cz ono)
 szobe przebithku, gdesbicz ono f nem othpo
 15 czynolo⁸⁾ y tesze (svog) pokog (ono) malo (thamo), gakocz ptasko
 we szukagōcz ony gnaszda szobe, A sverzō-
 tha barloga. I⁶⁾ kalsdacz (tesze) neuescza thvarsz

¹⁾ *Augustus* na końcu przez skróć.

²⁾ o z kreską u dołu, tym samym atram. przekreślone z góry na dół; 3a, 24 lit. *m* ma cztery kreski.

³⁾ a blad. atram. zamienione na *A*.

⁴⁾ te kilka wyrazów w nawiasie na brzegu są wpisane bladym atram., równ. do *tegotho mastha*.

⁵⁾ tak przez skrócenie.

⁶⁾ a zamien. na *A*, i na *I*.

⁷⁾ to co w nawiasie stoi, umieszczone jest na lewo na marginesie.

⁸⁾ tak w ręk. (3b, 6 w wyr. *mem* lit. *m* ma ostat. kreskę długą).

⁹⁾ litera *ō* bledszym atram. przekreślona jeszcze raz pionowo, i tak w dalszym ciągu jeszcze kilka razy.

ne moszcz bicz ona tako vboga, Isze gdisz
czy ona porodziez ma, tedicz vocz ona przed
thim(to) szobe (ona) komoró namuie, gdesbiez ona 20
f ne leszala y thesze svog pokog (ona thamo) mala. Allecz
maria gdisczy (gest ona)¹⁾ svego szinka porodziez bila
mala, takocz gest ona vboga bila, yszecz ona
szadnego ²⁾ penódza ne gest(cy) ona bila mala,
chosbiez (ona) szobe gospodó albo komoró (szan) bila 25
nagóla. A cdisz(cy vocz) Ioseph s marió gesta (ona) bila
do tegotho mastha bethlehem prisla a
A³⁾ tedy vocz ony ne mogly(cz)⁴⁾ szó mecz nigedne
gospody thamo byly. A tako(cz) vocz ony slycz
szó do gednego domo⁵⁾ pospolnego bily, ge 30
nsze(cz) dom gest(cy on) bil medzy dvema domoma
vezynon, poth gimsze(cz) domem skoth y oslo
we szó(cz ony) bily (pod nm)⁶⁾ stagaly. A tako vocz tamó Ioseph⁷⁾
svemu oslouiy y volkouy gest(cy on) byl gasly 4a.
vezinil, chosbiez ge on bil nakarmil; A cdisz(cy)⁸⁾
vocz tenthó czas gesth(cy) szó (on) byl przybliszył,
yszecz maria svego szynka gest (ona) porodziez
bila mala, Alle kakoczkoły gest on (Josef)⁹⁾ f tho 5
byl verzył, yszecz maria malacz gest ona szy
na porodzyez (bila) a dzeuiczó szostacz, (a) fszegdiincy⁵⁾ *
Ioseph¹⁰⁾ podluk obyczaga neuesczego ku ge
porodzeniu gest(cy on) byl due bapcze veszual (nagotoual¹¹⁾),
chos(cy) gest gedne bylo tho ymo⁵⁾ Gebal¹²⁾ dzano 10
a drudze Salomee¹³⁾
(đ tako vocz, gdis(cy) gest bilo sroth noczy dna nedzel (34)

¹⁾ *gest* innym, *ona* tym samym atramentem nad linią wpisane, co w tekście.

²⁾ pierw. *n* popr. na *sz*.

³⁾ *A* poprawione z *a*.

⁴⁾ *nemogłó* poprawione nad *nemogły*.

⁵⁾ tak w ręk.

⁶⁾ *pod nm* (sic) dodane pod linią.

⁷⁾ tu karta odcięta od dołu; z tego, co inną ręką wpisano było, zostało tylko *thamo*.

⁸⁾ *cy* dodane na brzegu.

⁹⁾ dodano z odsyłaczem na brzegu. 4a, 8 literę *k* zaczęto pisać, lecz zniszczono.

¹⁰⁾ tu zaczęto pisać lit. *k*, lecz zniszczono.

¹¹⁾ *nagotoual* na brzegu dodała, zdaje się, inna ręka c początek wyrazu *chos(cy)*.

¹²⁾ podług legendy Zebel.

¹³⁾ tu znak odsyłacza, a dołem w w. 34 do 36 dopisała ta sama, co w tekście ręka to co w nawiasie () zamknięte; przed *đ* na brzegu stoi *A*.

- nego, tedy vócz maria gest bila suego sinka porodi
 (36) la y gestcy gy ona f gasly na trochó szana (bila) polosila).
 A odisz(cy)¹⁾ vócz maria gest
 bila svego szynka milego porodzila²⁾, tedy
 vócz gebal gest(cy) tho ona bila posznala, yszech
 dzeucza gest bila porodzila a po porodzenv
 15 gest(cy) tesze ona dzeuczo bila szostala; A tako
 vócz ona velikiim gloszem gest bila bogu
 chualó dala. Allecz³⁾ Salomee gest(cy) ona temu(tho)⁴⁾
 bila ne uerzyla y chciała szó gest ona sviima
 rókama dothknócz tego(to) mastha byla,
 20 tedy vócz natichmasth (ge) rócze szó (ge) byle usch
 chle⁵⁾. Allecz³⁾ svóty angol gest(cy) szó ge byl vka
 szal a rzekócz ge⁶⁾ tako (k ne), ysbi szó ona ge dzechó
 thka bila dothknóla, a gednocz ona gest
 tho bila vczinila, aszech natichmasth gest
 25 ona sdroua byla. † Ieczy³⁾ tentho obyczag
 gest na (temtho) svecze, (isze) gdiscy ktoró svótosecz do m
 astha przynoszó, tedycz vócz ludze s kaplany,
 s choróguamij, s rzeliquiamy⁷⁾ naprzecif ge vy
 nydzó⁷⁾, A chocz nauóczszó czesz ony mogó,
 30 tocz ge (oni) czynó. Alle gdiscy maria gest (ona) bila
 do bethlehem prisla, (a tho) noszócz tako velikó svó
 tosz tocz gest svego szinka milego, genszech
 na fsvem⁸⁾ svecze przed nim ne gest(cy on) bil svóthszy,
 4b. tedy vócz naprzecif gemu (ny)szadny clouek
 ne gest(cy on) vyszetl byl, aby cz mu (on) ktoró czesz byl
 vczynil. † tesze szó gest on (xt) dzisza vczinil sta
 stary y mlody, (tako) Ieczy³⁾ oth stworzena Adamo
 5 uego asze do narodzena boszego bilocz gest
 pinecz thyszócz lath dwe szce lath y dzeuócz
 lath y gesczech on gest bil starszy, Iszech³⁾ vele

1) cy na brzegu dopisane.

2) tu w linii i na brzegu odsyłacz, ale bez dodatku.

3) allecz popr. na Allecz, również iczy na Ieczy.

4) tho na brzegu po za linią.

5) ch dwa razy napisane przy rozdzielaniu wyrazu.

6) ge kreską nadpisaną zniszczono.

7) tak w ręk.

8) prawdopodobnie błąd zam. fsvem (= wszem) albo sfvem (= swem?).

lath przeth tiim(to), nislicz gest on bil Adama
 stworzył, asczy gest on przeth tim(to) oth poczo
 thkó¹⁾ svatha bil; tescy tho dzieczothko¹⁾, nasz 10
 mily xps, nisy(cz) gego matuchna gest(cy) on
 byl starszy, psto¹⁾ isczy gest gy ona f chuar
 them na cze¹⁾ lecze (bila) poczoła, Allecz f potherm
 na cze lecze gest(cy) gy ona bila porodzilla. O
 oua, gēsecz²⁾ (gest) tako stary byl, tenczy szō dzisza 15
 (gest bil)³⁾ vczynil tako mlody, Isczy⁴⁾ dzieczothko leszōcz
 f gaslach gest(cy) ono bilo przeth svō (milō) mathkō
 plakalo, Allecz f krolestwe nebeskem p
 przed svōthmy¹⁾ angoly gest(cy) szō ono bylo s
 smalo. tesczy gest on (xt) bil veliky y maly, 20
 Isz(e)⁴⁾ szapradō¹⁾ takocz gest on byl veliky y
 y moczny, (psto) ysczy on ten(to) fszyczek svath f sw
 roku gest(cy) gy on byl sgromadzil, A⁵⁾ tak
 ocz szō (on) dzysza byl vczynil maly,
 Iszecz⁵⁾ szō (on) na dw malu mastku (gest) bil pomescil, 25
 tocz gest f gaslach A⁵⁾ v sue maczerze f ge s
 svōthem szyuocze φ. A tako vocz gego mila
 (matuchna)⁶⁾, gdisz(cy) gest gy ona bila porodzilla, tedycz
 vocz ona gest bila k nemu barszo laska
 ue mouila arzekōcz (gemu) tako: (isze) thy gesz bok¹⁾ 30
 mog, thy gesz stworzicel mog, thy gesz
 sbauicel mog, A⁵⁾ pstocz⁷⁾ ga dzysza thobe (tako) chua
 lō gako bogu dagō. φ Isczy⁵⁾ tento czesarsz
 rzymsky, choscz¹⁾ mu gest bilo tho ymō Octauī 5a.
 anus dzano, genszecz gest byl barszo mōdry
 a f bogu moczny (tako), Isczy⁵⁾ rymane⁷⁾ szōcz gy ony
 sza boga bily mely, Allecz on f svem szerczu g
 gest(cy) szō (on) byl rosmyslil, yszecz on mal gesth 5
 vmrzecz bil, I⁵⁾ ne dzal(cy)⁷⁾ gest on bil szobe vōce
 chualy (tako) gako bogu czinicz bil tedy(cz) vocz

¹⁾ tak w ręk.²⁾ przez skrócenie.³⁾ dopisane na brzegu.⁴⁾ isczy i t. d. popr. na Isczy.⁵⁾ a zamieniono na A, i na I.⁶⁾ na brzegu.⁷⁾ tak w ręk.: rymane popr. z ramane; dzal zam. dal.

- poslal(cy) gest on byl po gednō krolefnō, eh
 osz(cy) gest ge bylo tho ymo¹ Sybilla dzano,
 10 gasz(cy) gest(cy) ona barszo mōdra bila, A²) o boszeż³) (cy)
 vmōczenv gest(cy) ona przedthim(to) vele lath
 byla przepouedala, nisly(cz) szō gest byl xt
 narodzyl, A chōcz (a psto) on tho oth ne przeuedecz,
 Isze²) narodzy-li(cz) szō ktory⁴) clouek na suecze (taky)⁵),
 15 chosbicz on bil nad nm¹) mocznegszy, vōcz-
 szy y mōdrszy; tedyecz vōcz ona (kroleua) barszo mocz-
 nō¹) f dzen boszego narodzena gest(cy ona) bila
 k nemv przygachala, A²) sto svich rzyczero¹)
 gest(cy gich) ona szobō bila mala. A tako(cz) vōcz ona
 20 sełfszy sz im do gego losznice y vkaszala(cz)⁶)
 mu gest ona naprzecif slunczu okrōk
 slothy (byla), A²) f tem(cyto) okrodze¹) gest bila dze
 uicza barszo pōkna (szedzala) a dzeczōthko (pōkne) gest(cy)⁷)
 ona na sfv roku¹) bila noszyla. A²) cdiszcy
 25 vōcz tenthō gisty czeszarsz tho vydzene
 y tēthō⁸) dzif gest(cy gy) on bil vsrzal, tedy(cz) vōcz
 gest(cy) szō on bil themu barszo dzyuoual
 a glosz sz nebosz gest(cy) on then(to) bil vslysal
 (nebesky), genszecz tēto⁹) sviczecz sv(ath othe)⁹),
 arzekōcz mu (k nemu) tako: (isze) tocz, dze, gest oltarsz
 30 nebesky. A¹⁰) tako vōcz tathō gistha kro
 lefna Sibilla gest(cy) ona temu(tho) gistemu
 czeszarzyvy tako bila rzecla, Isczy¹⁰) tho
 dzeczō gest(cy ono) vōczsze, nisly thy (kekdy bōdesz) i nath to
 bōcz¹¹) ono bōdze mocniesz, gesz(cy) dzeczō
 5b. dzeuicza porodzy a po porodzenucz ona

¹) tak w ręk.

²) w wyrazach *a*, *isze* początkowa litera zamieniona na wielką.

³) tak przez skrócenie, *cy* na brzegu.

⁴) *ktori* poprawione na *ktory*.

⁵) *taky* na brzegu.

⁶) *y* poprawiono, *cz* wpisano na brzegu.

⁷) *cy* na brzegu.

⁸) przez skrócenie.

⁹) cały ten wiersz dodany jest od pisarza na brzegu innym atramentem; *othe* zapewne przez skróć. zam. *otheme* t. j. *otejmie*; *tēto* przez skróć.

¹⁰) wielkie litery z poprawki.

¹¹) na brzegu obok *bōcz* dodano bez odsyłacza: *y postogl (sic)*.

dzeuiczō szostane. A takacz¹⁾ vōcz on (czesarsz) othsich
 masth ne dal(cy) szō gest (on) bil cheszarzež²⁾ svacz,
 (allecz) (on)³⁾ milemu xp̄oui gest(cy) on bil sluszył a m(r)rō⁴⁾
 s kadzydlem gest(cy) mv on offeroual byl. 5
 ꙗ A p̄sto, greszni cloueczce, ches-ly (thy) tho uedzecz,
 kakocz xt gest(cy on) bil vbodzy (f tento czasz), gdisczy szō gest
 on bil narodzil? A napiruecz gest(cy) on byl
 f domech (tako) vbodzy, yszech on szadnego penōsz
 ka (f tētho czasz) ne mal(cy) gest (on) bil, gdisczi szō gest on byl 10
 narodzil, (a to) chosbiecz on szobe gospodō (szan) na
 gōl byl, A⁵⁾ p̄stocz szō gest on bil f chuele⁶⁾ (f pospolitem domv) na-
 rodzil; ftoiecz on (gest) v odzenu vbodzy byl,
 A⁵⁾ p̄stocz gest on pstim²⁾ szuknem obynon byl (tako),
 Isczy⁵⁾ gego (mila) matuchna (maria) takocz gest ona (f tētho czasz) vbo 15
 ga byla, Isczy⁵⁾ (ecz) ona nigedne(go) koszuska ne
 mala(cz go) gest (ona) byla, (a to) choscibi gy ona pred szmnež²⁾
 bila przycrila. Trzececz gest on (xt) ue strauē (tako) vbo-
 dzy byl, Iszech on (gednō dna) trochō mleka vsziual gest
 byl. Cuartecz gest on f posczely (tako) vbodzy bil, 20
 Iszech on namnecsze perzinky ne mal(cy) gest (ge) on
 byl (f tento czasz, gdiscy szō gest on bil narodzil⁷⁾;
 Aliszy⁵⁾ gego (mila) matuchna (maria) trochō szana
 gest(cy ona) byla f gasly poden podloszyla. A p̄sto,
 greszny cloueczce, rospamōtag szō thy na to,
 kakocz xp̄t gest(cy on) na tētho²⁾ svecze prze czō vely 25
 ke vbostwo (i stradō) cirpal byl. A p̄stocz gest on (gest)⁸⁾
 tho byl vczinil, isbichom my vōcze vbostwo
 miloualy nisl (tegotho svata) bogadstwo⁹⁾, Abicz¹⁰⁾ on tescze nasz svim
 vbostwem vczinil bogathe f kroleftwe ne
 beskem, gegosz kroleftwa nebeskego 30
 domesczy (nasz) bog f roczy⁹⁾ gediny oczecz, sziiin.

¹⁾ tak zam. *takocz*.

²⁾ przez skrót.

³⁾ *allecz* na brzegu, *on* nad wierszem.

⁴⁾ por. wyż. 2, 7.

⁵⁾ *A i I* z małej litery poprawione.

⁶⁾ tak w ręk. zam. *chleue*.

⁷⁾ to, co stoi w nawiasie, wpisano na brzegu innym atram., ale tą samą ręką.

⁸⁾ linią u góry skreślone.

⁹⁾ tak w ręk.

¹⁰⁾ *abicz* zamien. na *Abicz*.

Kazanie 3 o św. Janie Chrzcicielu.

(bez glos i wpisów).

- 11a. Iohanes (sic) baptista vltra omnes sanctos. vnde bene
 dixerat, Erit enim magnus coram Domino, Bogem 9. s. Jo.
 Nota prohemium de sancto Iohanne. Erit magnus coram
 Domino, Luce primo. Dzathky mile, ysze gako vy tho
 5 szamy dobrze vecze, ysezy fszythczy ludze na
 temtho swecze tako dobrze svethsczy gako
 duchofniy chøcz ony tego, abicz gim ludze cze
 sz y chualø czynily. Allecz tichto ludzy gest
 malo na suecze, chosbiez ony svim duszam
 10 szukaly sbauena, A p̄stocz ony tho, cho oth
 boga poszødagø, tegocz ony szobe ne otrz-
 ymagø. A p̄stocz my greszny ludze ne szuk
 agmy szobe na themto swecze chualy, alle
 dagny ¹⁾ chwalø naszymv panv ihū xp̄oui
 15 na temtho swecze, proszøcz go, abi szø on
 nad namy smiloual y takesz nasze grechy
 othpuszczyl nam. A p̄stocz tutha mouy, iscy
 v tegotho krola heroda bylczy gesth
 gedem kaplan, gemusczy gest bylo tho y
 20 ymø zacharias dzano, a tenczy gesth
 s pokolenya xøszøczego byl. A p̄stocz tutha
 vypiszuge ymona kroletska y tesze xø
 szøcza, p̄sto isczy f tentho czas bylicz szø k
 kroleue sly. Allecz nasz xt mily szafszecz
 25 gest gim dobrego cloueka dal byl,
 genszecz ge o gich slosez karal byl.
 A p̄stocz gakocz tentho krol israhelsky,
 gemusczy gest bilo tho ymø Achab dza
 no, na prosbø swe kroleue, choscy gest
 30 ge bylo yezabel dzano, kaszalczy gesth
 on barszo uele prorokof posczynacz bil,
 A p̄stocz nasz xt mily poslal gest bil do nego
 11b. tegotho proka ²⁾ helyasza, genszecz gest gy
 o gegø sle skuthky karal byl. A takesczy
 swøthy gan tegotho krola heroda o gegø

¹⁾ tak w ręk. *dagny*.²⁾ tak przez skrócenie.

slosch karal gest gy byl, allecz on gego g
 grosz ne bal szó gest byl: A szaprafdocz²⁾ na
 temtho svecze malo takich kaplanof
 nadze y takesz kasznodzegez, chosbycz
 ony krole, xşşótha y tesze pany bogathe
 o gich sloscz karaly ge, a sznathcy²⁾ sznamó
 tego²⁾ gest, ysczy szó dobrzy kroleue, xş
 szóta y tesze panoue, Allecz kasznodzege
 szó sly, psto ysczy ony o gich sloscz ne szme
 gó karacz ge; A pstocz ony tho czynó,
 isczy gim o biskubstwo, o pbostwo¹⁾ y o ka
 ply pochebugó²⁾. A pstocz svóthy lucasz
 tutha vyclada y vypiszuge rodzag
 otheza y maczerze svótego gana, isczy o
 oniy przed milim xpem bylycz szó dostog
 ny a boga szó bogoczy²⁾, ysczy ony ne bily
 szó luczemerniczy²⁾, gakocz dzysza ludze
 na themtho suecze czynó, isci szó ony
 pred luczmy vkaszugó dobrzy, allecz
 ony szó pred bodzem²⁾ sly. A pstocz szó gest
 svóthy gan s dostognich ludzy byl na
 rodzyl, tego dla isbicz on prafdó prze
 pouedal byl. Alle gdisbi szó on gest bil
 sze slich ludzy narodzyl, tedezyby mv vócz
 oniy²⁾ ne bily verzyly, isczy svótha helsbe-
 tha bylacz gest ona stara. A pstocz o theż²⁾
 tentho velebný doctor, gemusczy bedza³⁾
 dzegó, mouiy²⁾ rzekócz tako, ysey mily xt
 dostognm²⁾ ludzem a bugu²⁾ sluszóczim ne ue
 le dzieczy y plodu dage, psto isby szó ony
 gymy ne stauily²⁾ any velbyly przed luczmy,
 yszeecz czytho ludze, chosczy ony vele dziecy
 magó, velkokroc szó tho gim przygadza,
 ysczy ony nad nīy²⁾ szalosc szó vydzó, psto iscy
 ony richlo vmiragó, Albocz tesze ony sló
 smerczó dzynó²⁾, ꝥ ysczy sz nesktorego²⁾ szy
 na slodzeg byua, kostarsz y pyganicza,

¹⁾ tak przez skrócenie.

²⁾ tak w ręk.; 11b, 10 *ne gest*?

³⁾ tak zam. Beda (venerabilis).

A s dzefkicz tesze mnogdy sła szona byua¹⁾.
 Allecz ga naprzecif themu nix ne mouō,
 10 ysze ktoricz clouek ma on vele dzecy a
 a na slusbōcz ge on vyrzōdzy, vōczcy ony by
 uagō slachetny a dobrich obyczagof
 napelneny. A p̄stocz szō svōty gan v swe ma-
 thuchny, swōthe helsbeth gest byl gedz
 15 dzyniy narodzył, A p̄stocz gest gy byl xt
 f krolestwe nebeszkem pouiszył. A p̄sto
 ny²⁾ greszny chem-ly takesz bycz thamo
 pouiszeniū, tego my szamy szobo.²⁾ dostathciez
 ne moszemū, a tho pres dara ducha svote-
 20 go a tesze pres pomocy pānii¹⁾ marie, A p̄sto
 dzysza vczeczmy szō k ne szauitagōcz gō thō
 to modlithō, gakocz gest gō gabriel
 angol s krolestwa nebeskego szauital
 byl rzekōcz tako: Sdrouasz Maria miloscy.

Kazanie 4. o św. Maryi Magdalenie.

(bez glos, z jednym dodatkiem).

14a. w. 8. Missa sunt ei peccata multa. Luce VII ca^o. Dzatky
 mile, ysze tenthō papesz Innocencius, nasz o
 10 oczecz swōthy, genszcz gest bil po swōthem
 petrze trzeci, tenczytho nasz dzysza naucza,
 abichom szō dzyszegszego dna vōcze vesze
 lyly nisy ginszych dny. A prestocz tutha
 naprzothku movy rzekōcz tako: fratres kārmi³⁾,
 15 diem hodiernum debemus consumere in gaudio:
 bracza, dze, mila, patrzy my tego dobrze, isbi
 chom tenthō dzen dzyszegszy veszeli²⁾ i f
 naboszegstwe²⁾ gy skroczyly. Alle czemucz
 tutha movy f naboszestwe²⁾? gedno p̄sto, isb
 20 ichom ne patrzyly marne chualy tegoto
 swatha, alle bichom szo²⁾ nauczyly svich
 grzecof²⁾ spouedacz a pokuthō sza ne stro

¹⁾ *biua* popr. na *byua*.

²⁾ tak w ręk.

³⁾ czyt. *carissimi*.

gicz. A tocz my mamy przycladem (svôte) marie
 magdolanij vczynicz, isbichom szø f nasich
 grzechach¹⁾ oczuczyly, abichom tesze f rospacz 25
 ne fstøpyly, gakocz gest byl Judzasz¹⁾ vcy
 nil, iszecz on rospacifszy f svem sbauenv
 y gest szø on bil sham obeszył. Alecz my przy-
 cladem tegotho sbogcze mamy vczynicz,
 genszecz genszecz²⁾ gest v mileo³⁾ xa na pravi 30
 czy vyszal byl, A⁴⁾ tenczy gest swe fszythky
 dniy drapesczø byl, a gednocz szø gest on
 swich g(e)chof byl spouedzał⁵⁾ a f swem serczu
 gest gich on byl szaloual, aszecz szø xpt
 gest byl nad nim smiiloual. φ A drudzycz⁵⁾ 35
 tesze przyklad mamy o sfwøthem maczegu i tesze
 o sfwothem⁵⁾ paule, chosczy ony varø kresciaskø⁵⁾
 cheli szø szagubicz bily, a fszakocz szø oniy ku milev⁶⁾
 xpoui szø bily nafrocily y krolefstwo nebeske
 szøcz ony otrzymaly. A takesey maria magda⁷⁾ 5
 gest byla vczynila⁵⁾. A psto przycladez magdolay⁸⁾
 mamy to vczynicz, ysze szø gest ona vele gre
 chof bila dopuscyla a potemczy gest ona bila
 bosze milosdze⁷⁾ szobe nalasla. A takes my ge
 przycladem f milem bodze ne mamy rospacy 10
 mecz, alle my gegø milosdza⁷⁾ mamy szobe suk
 acz. A pstocz ne tego dla ma'ia magdolana g
 gest szø ona bila g(e)cha⁵⁾ dopuscila, isbichom szø
 my gych tesze dopuscily, alle bog nasz tego
 szachouag, ise gdisby sly duch nektorego 15
 cloueka f tenthø blød szauotl, macz gø on
 takesz f pokucze nasladouacz, gakocz gesth
 gø ona byla strogyla. A takes szø thy, g(e)szniy¹⁾
 clouecze, ne oddalag k miløv⁷⁾ xpoui nafrocicz,

¹⁾ tak w ręk.

²⁾ linią u góry zniszczone.

³⁾ tak przez skrócenie.

⁴⁾ z a popr. A.

⁵⁾ tak w ręk.; gchof etc. z nadpis. e; spouedzał zam. spouedal; vczynily z nadpis. a.

⁶⁾ tak w ręk., v po za linią na brzegu.

⁷⁾ tak, ze znakiem skrócenia.

⁸⁾ ostatnia litera po za linią na brzegu.

- 20 ysey tho ne gest f stwe¹⁾ voly, abicz thobe x̄p̄t
dal dludze stroue²⁾, bo thy albo ga moszesz dzy
sza albo iutrze s tego svatha szycz. tesczy ma
rie magdolany pokutha bilacz gest ona
barszo sromislyua. A p̄stocz gest ona do x̄p̄a
25 bila prysla y pred gego nogamy gest ona
bila padla a sfwe grzechy gest ona przeth
nm²⁾ byla pouedala. A p̄sto, gdis szō svich gre-
chof spouedamy, v̄p̄cz othsichmasth mamy
szō gich varouacz, a tesze f naszym szerczu māy³⁾
30 gich szalouacz, ysczy x̄p̄t ny szadnemu cloue
koui gego grechof ne othpusey, aczcy on po sz
pouedzy ma thō misl, isbi szō go on naftor
ky chal dopuscicz. A p̄sto, mile dzathky, acz my
naszym duszam chemi otrzymacz sbauene
35 a pothem krolestwo nebeske, ny przes kogo
gynszego ne mamy otrzymacz tego, gedno
pres dar ducha svōtego a tesze pres pomocz

Kazanie 5. o św. Wawrzyńcu.

(bez glos, wpisów i popr.)

- 171b. Nisi granum frumenti mortuum fuerit. Iohannis (sic) XII°.
Dzathky mile, pysze szō nam f svothez³⁾ pyszme
o raszmagitich²⁾ svōtich, kakocz szō ony velikō
mōkō cirpely drzeve byly, nislycz szō ony
5 do krolestwa szō dostaly. O gichsze mōcze
velebich mal vam pouedacz, allecz thōto
chwylō ne czasz gest tegotho vyslouicz. A p̄⁴⁾
stocz mily xt ve fczoragsze ewē⁵⁾ mowy rze
kōcz tako: Qui facit voluntatem patris, ysze: kto
10 ry clouek czyni volō othcza mego, tenczy
przydze do krolestwa nebeskego. A p̄stho
chemi-ly czynicz volō naszego othcza nebesz
kego, tedy v̄p̄cz napyrszue mamy dzerszecz
varō kresczyganska⁶⁾. A fttorecz mamy cho

¹⁾ tak zam. f twe.

²⁾ tak w ręk.

³⁾ przez skrócenie.

⁴⁾ a zamienione na A.

⁵⁾ tak przez skrócenie, czyt. ewangelie.

⁶⁾ tak w ręk. *kresczyganska*.

uacz thyto dary, chosz szō nam darmo da-
 nŷ, vkaszugōcz nam gednō drogō, gōsz ma-
 my do krolefstwa nebeskego przicz. A napir
 svez tutha movŷ, ysze ktory clouek che
 czynicz volō othcza nebeskego, tenczy ma
 mecz varō kresczyganskō, a ne telko skut-
 kem, alle tesze y szerczem. A p̄sto verzis-ly f tho,
 ysze szō xt gest s czysthe dzeuicze ma'ie¹⁾ ma
 rodzyl²⁾ a trzeciogocz dna gest on s marthfy
 fstal, a tho chocz gest on przykaszal byl
 slovy, aby tho skuthkem napelnil. A f̄torecz
 gego dary mamy chouacz, alle isczy gest
 gich barszo vele, A pstocz trudno gest ge
 nam osobno vyslouicz, Allecz³⁾ ga vam o ge-
 dnem dzarze²⁾ pouem, chocz gest nam dan,
 a thocz gest svōty kresth, a tenczytho
 dar gest kalsdemv clouekoui dan, tako
 dobrze gluchemv gako y nememv. A p̄stocz
 kalsdy krescygan vōczecz gest on vdaro
 uan, nislly ktory krol pogansky. Alle kako
 my tenthō boszy dar chouamy, gdis szō s
 smerthnego grzecha dopuszczamŷ! A p̄stho
 patrszmy tego dobrze, abichom tego bosze
 go daru ne straczyly. Alle szō ga pogrzechu
 tego barszo bogō, yszeszmy iusz tenthō dar
 fszythczy straczyly, a tho vygōfszy dzatky
 mlode. Aleczby²⁾ nektory clouek medzy naŷ²⁾
 mogl tako rzecz: A³⁾ p̄sto, gdisz geszm ga te
 tenthō dar straczyl, tedycz ga na chcō²⁾ cy-
 nicz vole bosze! a szaprafdō, ne masz thy
 tego vczynicz, tego dla ysze ktoricz clouek
 thyto dary gest straczil; szukagsze gych
 mylosczyue a szerczem skruszonm²⁾ y k themv
 naboszm²⁾, a tako vōcz ge thy nadzesz presz
 svōthō spouecz a tesze pres dostognō pok-
 uthō. † Tesczy nasz tutha dale naucza,
 abichom nasz szyuoth czystho y tesze f svōtos
 cy chwoualy²⁾. Alleczby nektory clouek

15

20

25

30

35

172a

5

10

15

¹⁾ przez skróć.²⁾ tak w ręk.³⁾ a zamien. na A.

- medzy namy tako rzecl: ysze gacz, dze, ne
mogó bycz swóth! a tocz szaprafdó gest
20 slowo szalone, a thocz ga tobe pouedaz¹⁾,
ysze ktoricz clouek che do boga prýcz,
tenczy ma bycz swóthy, alle ne grzeszny
any tesze clóthy. A p̄stho, gdisz my fszythczy
chemy do boga przycz, varugmis szó g(e)cha¹⁾
25 tako, gako gako²⁾ boszy vósza, a strogmy
skuthky dobre, gakobichom presz ne na
sziim duszam otrzymaly sbauene a krole
fstwo nebeske. A p̄stocz svóthy vawrzynecz,
chócz do krolefstwa nebeskego przycz, thy
30 tho dary gest on thuardo choual a
a p̄stocz szó gest on do krolefstwa nebesz
kego byl dostal. A p̄sto, mile dzathky, che
mi-ly thamesz³⁾ przycz, tego my szamy szobó
ne moszemy dostathczycz, a tho pres daru d
35 ducha swóthego a tesze przes pomoczy ma'ie¹⁾.

Kazanie 6. o św. Bartłomieju.

- 172b. Ffacta est contencio inter ꝥ Nota thema Bart.
Luc. XXII°. Dzathky mile, nasz xt mily
gest on swe swóthe appli⁴⁾ temutho nau
czal byl, kakoczby na thētho⁴⁾ svecze
5 medzy xp̄iany bydlicz mely. Ap̄stocz on
rzecl gest byl k nm³⁾ rzekócz tako: Estote
p'dentes: Bóczdce, (dze), tako módrzy, gakocz
szó vószeue módrzy; ꝥ yseczy napirszue vósz
thóto módrosecz ma, ysze gdis gy chó sza
biez, tediez vócz on (svó glovó)⁵⁾ krige (y szonge³⁾, a o czalocz
10 on nix³⁾
ne dba. A⁶⁾ takesczy svóczy appli⁴⁾ szócz oni tho
byly czynily. Allecz⁶⁾ nauócze swóty barth
lomeg gest on tho byl czynil, yszecz on
swe glovy tocz gest mile^{0 4)} x̄pa gest byl

¹⁾ przez skrócenie.

²⁾ kreską u góry zniszczone.

³⁾ tak w ręk.

⁴⁾ tak przez skrócenie, czyt. *apostoli, temto, milego*.

⁵⁾ z odsyłaczem na brzegu.

⁶⁾ a zamien. na *A*.

szonoual. ꝥ Fftorecz przyrodzene gesth tho 15
 vøszeve, ysze gdis szø on che odmlodzycz,
 tedycz vøcz on ge go(r)ske korzene, a pothez¹⁾
 vøcz on flesze f durø²⁾ czasznø, A tako vøcz
 on thamo szebe starø skorø szeme. A take
 s my sdruczmy szebe starø skorø tocz gest 20
 stare grzechy; a geczmy tesze gorske korze
 ne, tocz gest isbichom na thēto¹⁾ svecze nekto
 rø møkø prze milego xpa cirpely na nasz
 em czele. A tocz swøty barthlomeg gest on
 tho byl vczynil, ysczy on skorø svego czala 25
 prze milego xpa dal gest byl oblupicz, ysze
 pysze szø nam o them tako, ysze: (gdisz) gest on kro-
 la theto szeme Indie gest byl okrzył²⁾ y
 na uarø kresczyganskø gest gy on byl
 nafroczył, tedy vøcz biskvpoue³⁾ thetho 30
 gysthe szeme szø szø (oni) byly sgachaly a svøte
 go barthlomega szo²⁾ ony byly gøly a do
 bratha tego gystego krola szø go ony bily
 przyuedly, tedy vøcz tenthø gisty krol g
 gest szø byl nan (roszneual)²⁾, tego dla yszecz bog gego, 173a.
 chos mv gest bylo tho ymø Astarosth²⁾ dzano,
 gest on s vysokosczy na szemø spatl byl a f
 proch gest szø on byl obroczył. A⁴⁾ tako vøcz
 on (krol) szylm¹⁾ gnem gest na szobe swe odze 5
 ne rzaszal byl, A swøtego bartholomega²⁾ k
 kaszal gest byl na prongø szaueszycz a mo
 tlamy gy bycz y s gego gy skory szywo
 oblupycz. A edisz vøcz ony szo²⁾ mv⁵⁾ tho byly
 vczynily, tedy vøcz pothem ony szø gy bily 10
 szczøly. A pstocz on skorø svego czala gest
 byl sdruczyl, isbicz on coronø krolestva
 nebeskego byl szasluszył. A psto, gdisczy
 (ktory) clouek svim neprzygaczelem che szø valcicz,
 tedycz vøcz on szebe dludze²⁾ odzene sdru 15

¹⁾ tak przez skrócenie, czyt. *potem, temto, silnym*.

²⁾ tak w ręk.

³⁾ *biskopoue* popr. na *biskvpoue*.

⁴⁾ a popr. na *A*.

⁵⁾ *mu* popr. na *mv*.

- czy, tego dla isbiez mv ono ne uadzyło. A
 takesczy svōczy szōcz tho ony byly vezinily,
 gdis szō ony swymy neprzygaczoly bycz
 mely, ysze ne telkocz oniy swe odzene szō
 20 byly szebe sdrzuczyly, alle y skorō svego
 czala szōcz gō oniy prze milego x̄pa bily
 dzaly¹⁾. A takesz my mamy vezynicz, gdis szō
 sz naszim neprzygaczem tocz gest se sliim
 duchem chemy valczycz, (tedy vōcz) mamy szebe odze
 25 ne sdrzucicz tocz gest grzechy. A takesczy
 svōthy bartholomeg¹⁾ gest on tho byl
 vezynil, ysczy on napirsue bogadstwo gest
 byl oth szebe otsz(r)uczyl¹⁾, abyecz go sly duch
 przes ne f gego duszy ne byl vlouil, bocz on
 30 gest byl barszo bogaty, ysczy on gest xoszo
 czego¹⁾ rodu byl, alle vy gy barthodzegez²⁾ na
 szyuacze, a f them vy barszo milego xa gne
 vacze. ftoecz presto svōthy bartlomeg
 173b gest byl skorō swego czala sdrzudzyl¹⁾, isbiez
 on s pokogem leszal byl, ysze kako tho szamy
 dobrze vecze, ysze ktoricz clouecz¹⁾ neczysthe
 odze¹⁾ ma, tenczy s pokogem pred robaky f
 5 f nem ne odpoczyua (ne leszy). A takesczy svōthy bartho-
 lomeg gest on tho byl vezinil, chōcz s milim
 x̄pem na ueky odpoczyuacz, gest on byl szebe
 swō skorō sdrzuczyl; ysczy szaprafdo na
 sze czalo gest neczysthe odzene, choseczy
 10 ono nasz barszo czosto¹⁾ ge, mnogdy naszego
 czala necistotho¹⁾ a tesze mnogdy slō mislō.
 A p̄stoczby dobrze tho bylo, isbiechom my tho
 odzene tocz gest nasze grzechy szebe sdrucy
 ly, isbiechom my f nich ne szamarly. Trzeciecz
 15 p̄sto svōthy barthlomeg gest byl skorō
 swego czala sdrzuczyl, isbiez szō on bosziim
 ryczerzem vkaszal byl. ysczy ryczerze ten-
 tho obyczag magō, gdisci ge paszō, tედycz
 vōcz ony swe stare odzene svim slugam

¹⁾ tak w ręk.

²⁾ tak przez skrócenie; czyt. *bartodziejem, odzienie*.

dagó. A takescy swóty barthlomeg gest 20
 byl vczynil: iscy on skorø svego czala gest
 byl sdrzucyl, isbi szó (on) s milim xp̄em f krolef
 stwe nebeskem na ueky veszelil. ꙗ Vócz
 trzeciecz przyrodzene vósz tho ma, ysze g
 gdiszey gy szegnagó, vóczy on gedno 25
 vcho ogonem szaslony a drudiecz on
 ku szemy skloniy, tego dla abyecz on ne
 słyslal¹⁾ szegnana. A choc gest ogon gedno
 pamóc smercy? A szaprafđócz by tenthó c
 clouek malo sgrzesil, ysze gdiscibi szó on 30
 na tho rosmislił, isbiez on f krothke chvy-
 ly vmrzecz muszyl. ꙗ Vócz prze fttore vcho,

chosci ge vósz f szemó scloný, mas szó, g(e)szny 174a.
 clouecze, na tho rospamótacz, ysze gesz thy s
 szeme stworzon, a cdisz vócz thy vmrzesz, te
 dy szó vócz thy szaszó f szemó obrocisz. A p̄
 stocz xp̄t na chezal¹⁾ gest byl cloueka stvo 5
 rzyecz s pouetrza, tego (dla) abyecz on ne bil pysz
 ny; tescy go on na¹⁾ chezal sz ogná stworzicz,
 abiez on ne bil gneflyvý; Any s vodzy¹⁾, isbiez
 on ne bil necistý; Allecz gest gy on szeme
 byl stworzil, p̄sto isbiez on byl skromny, 10
 isczy szema naprzecif vodze gest szucha,
 A naprzecif pouetrzu gest ona mocna, A
 a tesze naprzecif ognovy gest ona gest²⁾
 ona³⁾ szymna. A tiez fszythky clonky mal
 gest byl f szobe sfwóthy bartlomeg dzer 15
 szócz naukø sfvóthe ewē⁴⁾. A p̄sto my g(e) szny⁴⁾,
 chem-ly do krolefstwa nebeskego prycz
 strogmy thyto dobre stkuthky¹⁾, choscy
 gest ge byl svóthy bartlomeg na tētho⁴⁾
 swecze strogyl. Alle is my szamy sobó tego (dostatecz)⁵⁾ 20
 ne moszemý, a tho przes darv⁶⁾ ducha svó

¹⁾ tak w ręk.

²⁾ kreską u góry zniszczone.

³⁾ powtórzone.

⁴⁾ przez skrócenie.

⁵⁾ dopis. na brzegu.

⁶⁾ *dara* popr. na *darv*.

tego a thesze pres pomocz¹⁾ marie, A p̄stho
 dzysza vczeczmi szō k ne szauitagōcz (gō) thōto
 modlithō, gakocz gest gō był szauital
 25 s krolefstwa nebeskego Gabriel angol
 rzekōcz tako: sdroua maria miloscisz

Kazanie 7 na Boże Narodzenie.

Nota thema de natiuitate domini. Exit edictum
 a cesare Augusto. Luce II cap. Dzathky m̄y
 le, ysze pyszcz szō nam o them tako f starež²⁾
 30 szakone, esze gdiscy szynoue israhelscy
 szōcz ony s egypta byly visly, A edisz vōcz
 ony szō byly do morza³⁾
 174b. przysly, tedy vōcz morze gest(cy) szō ono bilo
 na obe strone rostōpylo, tako yszech ony
 szō ge byly tako szucho przesly, ascy ony
 svich nok¹⁾ nanegsze¹⁾ stopy ne szocz¹⁾ ony
 5 byly rosmoczyly; A edisz(cy) vōcz po gich vis-
 czu gest trzeczego meszōcza bylo, tedy vōcz
 ony szō byly do tetho gory synay⁴⁾ prysly,
 tedy vōcz nasz xt mily gest(cy) on przesvō
 tego¹⁾ angola do tegotho proka²⁾ Moysze
 10 sza tako rzecl byl: Moyseszu, tocz ga tobe
 pouedam, iscy ga iutrze do czebe svathlež²⁾
 oblocze pridō, Aby thy themutho ludu
 israhelskemu tho przykaszał, isbicz ony
 tego sluchaly, chocz ga k nm¹⁾ bōdō mo-
 15 uil. A p̄sto nechacz szō tētho²⁾ lud pred tobō
 spoueda⁵⁾, a thy ge przesegnag. Abicz ony
 tesze svoqe odzene vpraly y cisto ge mely;
 abyecz ony tesze sv̄ymi szonamy pospolu

¹⁾ tak w ręk.

²⁾ przez skrócenie.

³⁾ ostatnie pięć wyrazów pis. dołem ze znakiem 4.

⁴⁾ Syon bledszym atramentem popr. na synay.

⁵⁾ stoueda popr. na spoueda.

ne leszely aniy tesze s nymy nignednego
 skuthu ¹⁾ necystego ne mely, Alle bicz mō 20
 ony do trzeczego dna (tamo) czakaly y gothouy
 byly. A edisz(cy) vōcz trzeciego dna gesth bilo,
 tedy vōcz barszo velike gromy szō (oni) byly
 (thamo) ²⁾ vderzyly, A oblok barszo suatly gesth(cy) ³⁾
 on byl thōto gystō gorō prykril. A s tetho 25
 gisthe gory gest(cy) barszo veliky diim setl
 był, tako gakoby s pecza gorōczego (ogzen), tego
 dla yszech nasz xt mily gest(cy) on byl f szna
 menv ognem na thōto gystō gorō
 (thamo) ²⁾ prysel byl k nm ⁴⁾; tedy vōcz nasz xt mily 175a.
 stogōcz posrzoth(ku) onego ognia gest(cy) on
 k nm ⁴⁾ byl (mouil) arzekocz ⁵⁾ tako (gim): gaczesm vasz
 bok ⁵⁾, chos gesmey ga vasz s tetlio szeme
 egypta vyuotl. A psto ne dagcze vy ch- 5
 ualy ginsemu bogu nisly mne. A tese
 vy krzyvo ne przyszōgagcze. Any (vy) tesze
 bosze ymō f svgoga ⁵⁾ vstha darmo (ne) bersz-
 cze. A tesze megcze (vy) tho f svem serczu na
 pamōczy, abiscze vy nedzolō ⁵⁾ y svōthe 10
 dny svōcyly i tesze ge ve czcy mely. A
 abiscze vy tesze svego othcza y svogō
 maczersz ve dcy mely Abiscze vy tose
 ne kradly any slodzegmy byly, any
 ktorego cloueka szabyly. Aby thy te 15
 sze ne byl pothfarczō, pochlebnikem, ly
 chefnikem ⁵⁾, omofczō. Aby tesze thy, ne
 poszōdal f swem serczu cudze szony (any spōsa gego ⁶⁾).
 A edisz (cy) vōcz tenthō gisty lud israhelsky
 gest(cy) on thō(to) mouō od milego xpā vsly 20
 szal byl, tedy vōcz (oni) fszythczy sōcz szō bily
 xpā barszo bogegely ⁵⁾, A ku themutho

¹⁾ tak w ręk., czyt. *skutku*.

²⁾ dopisane na brzegu.

³⁾ *cy* na brzegu dopis.

⁴⁾ w ręk. *knm*.

⁵⁾ tak w ręk.

⁶⁾ wyrazy w nawiasie stojące bledszym atram. dopis. na brzegu.

- prokouy¹⁾ Moyseszevy szōcz ony byly
 tako rzecl̥y: mof thy, moyseszu, k naz¹⁾,
 25 a micz czebe chemy slyszecz radzy, ysze,
 bōdze-licz k nam vōcze mouil nasz xpt̥
 mily, tedy vōcz my fszythcy od sylnego
 strachu vmrzecz muszemy. A tako vōcz
 moysesz gest(cy) on ku onm¹⁾ ludzem tako
 175b. byl mouil, ysze ne bogcze szō vy niczego,
 ysze przestocz na vasz²⁾ nasz xt mily tenthō
 strach gest(cy) on (gy) (na uasz)³⁾ .bil spuscil, isbicz
 on vasz verze vasze byl skusil, abiszce go
 5 vy vashimŷ grzechy vōcze ne gnoualy⁴⁾.
 A p̥sto, mile dzathky, ysze biszce vy tho
 dobrze vedzely, kakocz nasz xt mily gestcy
 on nam barszo milosciuŷ, abichom go mj
 naszymy grzechy ne gneualy, A tenszecz
 10 nasz xt mily gest szō on byl naszym oth-
 czom vkaszal gneflyvy i tesze prycrŷ,
 tego dla abicz go ony svymy grzechy
 ne⁵⁾ gneualy. A p̥stocz szō on dzysza nam
 urodzyl mlody, tego dla isbicz on nasz
 15 nasich grzecof posbauil, iscy on ne tel
 koc gest szō on nam byl vrodzyl mlodŷ,
 alle tesze skrōny¹⁾, czychy y vbodzy, iscy
 gego matuchna maria takocz gest
 ona (f then czasz) vboga byla, yszecz ona f tenthō
 20 czasz, gdiscy gest gy ona byla poro-
 dzyla, tedycz vōcz ona namnegsego
 penōska ne gest go ona byla mala,
 isbicz ona komorō sobe byla nagōla,
 aliscy ona svego szinka milego f gasly
 25 na trochō szana byla(cz gy ona) poloszyla. gascy
 slova f tetho dzysegsze ewē¹⁾ szōcz ona
 pyszana, gascy szō ona polskimi slouy
 tako vyklada, ysze (v on czasz)

¹⁾ przez skróc., czyt. *prorokowi, k nam, onym, skromny, ewangelie.*

²⁾ *nanasz* popr. na *navasz.*

³⁾ *nauasz* kreską u góry zniszczone.

⁴⁾ tak w ręk.

⁵⁾ przed *ne* stoi na marginesie znak ꝥ.

[ǫ v on czasz, gdisz(cy) nasz xt mily mal(cy) szǫ gest
on na tenthō suath narodicz¹⁾ bil, tedy vǫcz]²⁾

vyslo gest pryka

szane bylo od tegotho chesarza, choscy

mu gest bylo tho ymǫ Augustus dzano,
tego dla isbiez (tenthō) svyczek svath popyszacz

176a.

(bylo)³⁾ mano tocz gest fszythky ludze, choscỹ

ony f tētho czasz szǫ byly na svecze. A tocz

przykaszane gest bilo ono vyslo od

5

tęgotho xǫszǫcza, choscy mu gest bilo

tho ymǫ Cyrinus dzano, gesecz xǫszǫ

gest ono f tetho szeme syrie bylo. A ta

ko vǫcz fszythszy szemane szǫcz szǫ oni⁴⁾

byly do gednego mastha sgachaly y

10

y szǫcz ony na tho radǫ byly mely, ka

koezbichǫ ony s timtho vezinicz (bily) mely.

A cdisz(cy) vǫcz Joseph, genszecz gest byl ro

dem s tetho szeme galilee a s tegotho

mastha naszareth, gest(cy) on byl s pānǫ⁵⁾

15

mariǫ posetl (bil) do tegotho mastha szy-

dofskego, gemuscy masthu gest bilo

tho ymǫ Bethhehem dzano, tego d

dla yscy on gest byl s czeladzy dauy-

dowe. A f tenczy tho czasz maria gest

20

ona brzemēna⁵⁾ byla a svim szinkem

milim gest(cy) ona bila chodzila. A cdisz(cy)⁶⁾

szǫ vǫcz gest tho (bilo) stalo, yszecz szǫ iusz

thyto dny szǫ ony byly popelnily,

yszecz pāna⁵⁾ gest ona svego

25

szinka milego porodycz (bila) mala, A cdisz(cy)⁶⁾

vǫcz gest posrzoth noczy bylo (a to) dna ne-

¹⁾ tak w ręk.

²⁾ dwa te wiersze, które tu są w nawiasie, w rękop. dopisane są dołem jako w.
30 i 31 ze znakiem ǫ.

³⁾ dopisano na brzegu.

⁴⁾ i w wyr. oni długą kreską wyraż.

⁵⁾ tak przez skróć., czyt. pānǫ, brzemienna.

⁶⁾ cy dopisane na brzegu.

dzelnego, tedy wócz ona (gest) była svego
szinka milego porodzyła a porodifsy

- 176b. gy gest(cy) gy ona f szukēne¹⁾ pouogniky
była obynōla a f gasly na szano gest(cy) gy
ona była poloszyla. A tako wócz tetho gy
sthe noczy pastirze²⁾ szóc ony były svog
5 dobitek pasly y szóc go ony były stregly.
A tesczy⁴⁾ ony ne szó były spaly, allecz ony
szó były czuly. A tako wócz svóthy angol
gest(cy) on sz nebosz do nich byl stopyl²⁾ a ue-
likó svatloščó gest(cy) ge on byl osvecil.
10 A tedy wócz ony, gdisz szó nad szobó
tako velikó svatloščó były ony vsrzely,
tedy wócz ony tego szóc szó były barso
bogely. A tako wócz svóthy angol gest(cy)³⁾
on k nm¹⁾ tako rzecl byl, ysze ne bogce szó
15 vy niczego. A tocz ga vam szaprafdo³⁾ ve
like veszele pouedam, chesey ono bódze
fszythkemv ludu na sbauene, tego dla
isci szó (gest) vam dzisza nasz xt mily f tetho
mescze dauidouem narodzył. A tocz ga
20 vam sza sznamó dagó, ysze (vy) nadzczce f ga-
slach leszócz dzeczothko²⁾ mlode a sukey
nimy²⁾ pouogniki obynone. A tako wócz
ony natichmasth szóc były svóthe angoly
f krolestwe nebeskem speuagócz
25 slyszely a tako rzekócz: Chuala bócz
bogu na uiszokosecy, A⁵⁾ tesze bócz mir na
szemy ludzem dobre vole. A tocz gesth
skonane podluk pstego¹⁾ (pyszma) tetho digseg²⁾
- 177a. svóthe ewē. A tako dag nam nasz mily
pane bosze, Abicz ona nasiim duszam na sz
bauene była.

¹⁾ tak przez skróć., czyt. *sukienne*, *prostego* i t. d.

²⁾ tak w ręk.

³⁾ cy dopis. na brzegu.

⁴⁾ w ręk. *Atealycy* z przekreśl. *ly*.

⁵⁾ a popr. na *A*.

Kazanie 8 na Boże Narodzenie ¹⁾.

Exit edictum a cesare augusto.

† Dzathky mile, ysze bische vy tho dobrze
 vedzely, yscy tētho ²⁾ dzen dysegszy gest(cy) ³⁾ 5
 gy byl sam mili x̄pt vczynil, A p̄sto disa ⁴⁾
 mielibichom szō veszelicz i tesze milego
 x̄pa chualicz. A p̄sto, kakoczkoły nasz
 x̄pus mily gest(cy) on byl ginse dni stv
 worzyl, allecz osobno gest(cy)on byl ten 10
 tho dzen dysegszy svōty vcynil. A p̄sto
 melibichom szō (my) dysza ⁴⁾ themuto ve
 szelicz, tego dla yszech gako dzysza
 dyablu⁵ gest byla gego mocz othgō-
 tha, allecz gest ona themutho svathu 15
 byla dzana ⁴⁾. A p̄stocz szō disza ⁴⁾ fsytheý
 svōcy angely themutho f krolestve
 nebeskem veszelō a fszythkiim kres-
 cyganom vernim ony velike vesele
 pouedagō; tescy dzysza maria gest(cy) szō 20
 ona matuchna svemu szinkovy milev ⁴⁾
 byla (vcinila); Tescy disza ⁴⁾ szyn boszy s krolestva
 nebeskego a tesze od svego othcza my-
 lego gest(cy on) na tētho svath prysetl bil.
 A p̄stocz na snamō tego gest ⁵⁾ (tho) f dý 25
 segsze ⁴⁾ ewē ²⁾ bylo pyszano, rzekōcz tako:
 ysze vyslo gest przykaszane bylo od
 tegotho czesarza Augustha tego dla

Kazanie 9 o św. Janie Chrzcicielu.

Nota sermonem de sancto Johanne. Exit ser 176b.
 mo inter fratres. Dzathky mile, f tetho ewē ²⁾

¹⁾ Woryginalie nie ma tu w tekście żadnego przestanku.

²⁾ tak przez skrót.

³⁾ cy dopis. na brzegu.

⁴⁾ tak w ręk.

⁵⁾ po gest stoi ono, ale kreską u góry zniszczone.

- dzysegsze nasz x̄pt mily o dweż on aplu ¹⁾
 5 movy, tocz gest o svōthem petrze a o svō
 them gane. A p̄stocz nasz xt mily svōthe
 mu potru gest on tako rzecl byl, isbicz go ²⁾
 on nasladoual byl, gakoczby on tako
 rzecl ³⁾, ysze thy ges m̄y nekegdy byl tho od
 10 maual, isbich(cy) ga na kryszu mōky ne cir-
 pal, Allecz ga tho thobe szaprafđo po-
 uedam, ysze thy takesz na kryszu musisz
 vmrzecz, gakoczesm ³⁾ ga vm
 arl byl. Alle gynakocz gest nasz x̄pt
 15 mily mōczon byl, a gynako svōthy po-
 thr, p̄sto iscy nasz x̄pt mily ku szem̄y gestey
 (on) ²⁾ byl swe svōthe oblicze (bil) sklonil, a tho na sz
 namō tego, iszcz gest on sza nasz g(e)sne
 mōkō cirpal byl. Allecz svōthy potr
 20 gest(cy) on f nebosza svoge oblicze podno
 sl byl, a tho na sznamō tego, iszcz gest
 on p̄stho mōkō cirpal byl, isbicz on
 krolefstwo nebeske byl szaslushyl. Al-
 le czemucz nasz xt mily gest(cy) on bil tego
 25 chal ⁴⁾, isbicz svōthy potr byl mōkō cir-
 pal, a svōthy gan ge ne cirpal? A na tocz
 tutha tobe tako odpoueda, iscy svōty
 potr mal(cy) gest on bycz po bodze pirsvim
 plathem ¹⁾ tocz gest papeszem. A p̄stocz gest
 178a. on tako muszyl (mal) mōkō cirpecz, gakocz
 gest gō nasz x̄pt mily cirpal byl. A p̄sto
 na snamō tego kalsdy plath ¹⁾ malbi szō
 on o crifđo kosczeluō y tesze o uarō k-
 5 rescyganskō fszōcz ⁴⁾, abyecz mu sza to s
 smercz podgōcz. A ftoecz p̄sto svōty po-
 tr gest(cy) on mōkō cirpal byl, ysze gakocz
 smercz y tesze mōka svōtego potra gest(cy) ⁵⁾

¹⁾ tak skróc., czyt. *apostođu, prałatem, prałat*.

²⁾ *go i rzecl i on* dopis. na marginesie.

³⁾ *gakoczesm* jeszcze raz napis., ale kreską u góry zniszczone.

⁴⁾ tak w ręk.

⁵⁾ *cy* na marg.

szō ona byla mōcze milego x̄pa pryrof-
 nala, takescyby fsythei placy¹⁾ meliby- 10
 chō ony strogich²⁾ thy(to) dobre veinky svō-
 tego potra, gakocz gest ge on byl stro
 gyl. Alle czemucz svōty gan ne gest(cy) on
 byl mōky cirpal? A na tocz tutha nam
 dwogako odpoueda, A napirswe p̄sto, 15
 iszcz nasz xt mily gest(cy) on tho byl p
 prze fszythky verne krescygany vcy-
 nil, tego dla isbicz ony f rospacz ne f-
 sztōpyly, (a) isbicz ony tego f swem sercu
 ne mislyly, iszcz nigeden svōty presz 20
 smerey i tesze pres vmōczena ne gest(cy) szō
 on do kroleftwa nebeskego byl do-
 stal. A ftore p̄sto, iscy svōty gan bil(cy) gest
 on dwocz²⁾ mokō²⁾ cirpal, A³⁾ p̄stocz nasz xt
 mily na²⁾ chczał(cy) gest on tego byl, abyecz 25
 svōty gan vōcze³⁾ mōkō cirpal byl. Alle
 by thy tako rzecl, ysze kegdyecz svōty
 gan gest(cy) on byl mōkō cirpal? szaṗdō¹⁾
 f tenthō czasz, ysze gdisz(cy) szō byly szy- 178b.
 dzy milego x̄pa na kriszu mōcyly, te
 dy vōcz f tēthō czasz svōty gan stogōcz
 pod kryszem²⁾ gest(cy) on byl barszo velikō
 mōkō cirpal, A ftorecz f tēthō czasz svō 5
 thy gan gest(cy) on bil mōkō cirpal, a tho
 gdisz(cy) gest gy byl f rzyme tēthō czesz
 arsz Domicianus gōl y gest(cy) gy on bil
 f gorōczem Olegu f panvy varzyl (cz kasal), tego
 dla yszech gest on varō krescyganskō 10
 przepouedal byl. A p̄sto my greszný lu
 dze na tēthō¹⁾ suecze, chem-li s milim x̄pēz¹⁾
 na ueky kroleuacz, tedy vōcz mamy
 tesze (my) nektorō mōkō na naszez¹⁾ czele
 prze milego x̄pa na tēthō²⁾ suecze pocir 15
 pecz (a tho chem-ly my sz nm¹⁾ f gego nebeskem kroleftwe na
 ueky kro),

¹⁾ tak. skróc., czyt. *prałaci, zaprawdę, Chrystem*, i t. d.

²⁾ tak w ręk.

³⁾ a zamien. na A; uōcze popr. na vōcze.

⁴⁾ to, co stoi w nawiasie, napisane jest z odsyłaczem na lewym marginesie.

Alle(cz) my tego szamy szobø ne mosze
 my (dokonacz) veynicz a tho pres pomocy ¹⁾ daru
 ducha svøtego A tesze pres pomocy pā
 ny ²⁾ marie. A p̄sto dzisza vczeczmi szø
 20 k ne szauitagøcz gø thøto modlithfø,
 gakøcz gest gø szauital byl s krolef
 stwa nebeskego gabriel angol rze
 kocz ³⁾ tako: Sdrosz ³⁾ maria milosci pelna

Kazanie 10. o św. Janie Ewangeliście.

‡ Dilectus meus mihi et ego illi. canticorum II°.
 25 Dzathky mile, ysze bische vi tho dobrze
 vedzely, iscy gabriel angol chvalicz
 on svøthego gana prze gego velike
 skuthky dobre, choscy gest ge on bil
 179a. na tētho svecze strogil, Allecz gy on osob-
 no ve dvogake rzeczy chualy. A napir-
 suecz gy on o gego velika czuda ch-
 ualy, choscy gest ge (on) ⁴⁾ przeszen byl nasz
 5 mily xt czynil drzeue nislly szø gest on
 na tētho ³⁾ svath (bil) narodzil, i takesz gdisz(cy) ⁵⁾
 gest on na tētho suecze byl; isze thato
 fszyczka snamona, chosz(cy ge) gest byl keg-
 dy nasz xt mily pres ktorego svøthe
 10 go czynil, gesczech vøthsza czuda pres
 svøtego gana gest(cy) ge on byl na tētho
 suecze czinil (strogyl). fftorecz gy nasz xt mily
 prze gego velike veynky chualy, chosz
 cy gest ge (bil) svøthy gan ku bogu prze
 15 gego velike miloserdze byl mal. A p̄
 stho o themto milosdzu ³⁾, choscy gest
 ge xpt ku svøthemu ganu mal bil,
 dwogøcz rzecz (vy) f tētho macze rostecz ³⁾,

¹⁾ pomocy kreską u góry zniszczone.

²⁾ tak przez skróć.; czyt. panny, tento, miloserdziu, i t. d.

³⁾ tak w ręk.

⁴⁾ skreślone.

⁵⁾ cy, jak często, po za linią.

A napirsuecz tho (vy) macze rosumecz, yse
 ktoricz gest poczóték gego svótego 20
 milosdza ¹⁾ bil, choscy gest gy nasz
 xt mili svóthemu ganu vkaszal
 byl; A ftoecz tho (vy) macze vedzecz, ysze
 ktoracz szó tha(to) byla snamona bose-
 go milosdza ¹⁾, choscy gest ge xt do 25
 svótego gana byl mal. Vócz napir-
 swecz tutha movy, iscy xt svótego
 gana prze trogakó rzecz gest(cy) gy on ný 179b.
 loual ²⁾ byl, A napirsuecz gest(cy) gy on mi
 loual byl, a tho prze gego szyuoth cy
 sthy. A pstocz na sznamó tegotho my
 losdza ¹⁾ gest(cy) gy nasz xt mily do kro 5
 lefstwa nebeskego fszól byl y gesth(cy) mv
 on thamo sfwogó ²⁾ fszyczkó tagēniczó ¹⁾
 vkaszal byl. A pstho, greszny clouecze,
 ches-ly ²⁾ (thy) s miliim xpēm kroleuacz, tedy
 vócz mas szó thy necystothy czelne va- 10
 rouacz. A psthó, gdisczy by ³⁾ milemu
 xpouy czystotha ne byla mila, vóthey-
 by on nigdy szobe matuchny dzeuicze
 ne vybral byl. Abycz tho byla prafda,
 mamy(cz) na tho (ny) geden pryklad o tōtho 15
 sweróczu ²⁾, choscy mu tho ymó gedno-
 roszech dzegó, gescy suerzó gest(cy) ono
 barszo cysthe (i ktemu) i tesze barszo rócze, iscy go
 lofey gynako vloucz ne mogó, alisey
 ony do nego cysthó dzeuiczó pryuodó. 20
 A tedy vócz ono gysthe sverzó gedno ⁴⁾
 roszech, gednocz on onø gystó dzeuiczó
 vsrzy cysthó, ascy on natichmasth
 do ne przybeszy y na lone szó on v ne
 poloszy. A tako vócz przybeszafsy lofey 25
 se psy y tesze szczamy y vlovcz ony gy.

¹⁾ tak przez skróć ; czyt. *miłosierdzia, tajemnicę* i t. d.

²⁾ tak w ręk.

³⁾ w ręk. *gdisbicz* czy *by*, ale *bicz* kreską u góry zniszczono.

⁴⁾ na końcu linii napisano *gednocz*, ale cz skreśl.

- 180a. A tekescy nasz x̄p̄t mily gest(cy) on (tho) byl
 vczynil, ysze gegoscy nebo y szema sder
 szecz bila ne mogła, tenci szō gest byl
 f lone v swe mily matuchnŷ, pāny¹⁾ ma-
 5 rie prze ge cystothō polosyl. fttorecz
 p̄stho nasz xt mily svōtego gana gest(cy)²⁾
 gy on miloual bil, yszech szō on k nemu
 f swe mlodoscy gest bil nafrocil, ysze,
 gako tho vy szamy czōsto vydzieze, iscy
 10 oczecz y macz vōczecz ony mlodsze dzecō
 milugō nisy starsze, takescy xt svō-
 tego gana nad ginsze Appli¹⁾ svōthe gest(cy)²⁾
 gy on vōcze miloual byl, p̄sto yszech szō
 gest on k nemu f swe mlodoscy byl
 15 nafrocyl. A p̄stocz gegō nafroczone mŷ
 lemu xp̄oui gest(cy) ono bylo barszo milo.
 A p̄stocz szō nam o tem (o nem) tako pysze, ysze
 gdiscy svōcy appli¹⁾ szōcz ony byly po sua
 thu roslany, Tedy vōcz svōty gan gest(cy)²⁾
 20 on do tetho szeme aszie prysetl byl, A
 A tako vōcz on tamo (gest) vele kosczołof
 vmuroual byl i tesze vele pogāstva¹⁾
 gest(cy) on na uarō (krescigans) bil nafrocil, (a) tedy vōcz
 tenthō Czeszarsz, choscy mu gest bilo
 25 tho ymō Domicianus dzano, vslyszał
 szy (on) o nem thō(to) mouō y gest(cy) gy on gōl
 byl y kaszal(cy) gest on gorōczego olegu
 f kacz bil nalacz y gest(cy) gy on byl f on³⁾
- 180b. svōsafszy v on (gorōcy oleg) frzuczil. Allecz on s boszō
 pomoczō gest (cy on) sz nego pres urasza visetl
 byl. A tho p̄sto⁴⁾ miłoserdze, choscy gest
 ge on ku milēu xp̄oui mal byl, tedy
 5 vōcz vsrafsy tho tenthō gysty czesa
 rsz Domicianus iscy on na⁴⁾ chczal gest
 kaszana o bodze p̄stacz¹⁾ byl. A tako

¹⁾ tak przez skróć.; czyt. *panny, apostoły, pogaństwa, przestać* i t. d.

²⁾ *cy*, jak często, stoi po za linią na marg.

³⁾ *fon* t. j. *w on kreską u góry zniszczone.*

⁴⁾ tak w ręk.

vøcz (on) kaszal(cy) gest gy on na gedem osz
 strof poslacz byl, tego dla isbicz gy
 byly thamo lfwoue sznedly. A tedy 10
 vøcz on thamo(to) bødøcz gest(cy on) bil thy(to)¹⁾
 xødzy²⁾ Apokalypsim napyszal, f gich
 szecz xøgach gest (bila) thagēnicza bosza
 (napiszana)³⁾ byla. Trzececz p̄sto x̄pt svøtego ga
 na gest(cy) gy on miloual byl y gest(cy)¹⁾ 15
 gy on byl svim nauøthsiim skarbez²⁾
 daroual (bil), a tho choscy gest gy on
 byl mal, A tocz gest gego mila matu
 chna byla. A tocz szø gest bylo f tētho
 czasz stalo, gdiscy mu gest gø on byl 20
 vmiragøcz na svøthem crzyszu pole
 czyl arzekøcz k nemu tako: Oua, svø
 thy gane, tocz gest matuchna thuo
 ga, a thy bøcz szynem ge, abi szø gø
 thy opekal y tesze gø thy ve dczy mal. 25
 O, chocz gest tho barszo velike milos
 erdze bosze bylo, yszecz nasz xt mily
 gest(cy) on byl svich ran y tesze sve mō- 181a.
 ky szapamøtal, a gest(cy) szø on na svø
 milø matuchnø i tesze na svøtego²⁾ ga-
 na bil rospamotal²⁾. A tako vøcz na-
 tichmasth moczø tichto bosich slof 5
 svøty gan gest(cy) szø on bil rodzosnm³⁾
 szynem pāne²⁾ marie vcinil. Cuartecz
 nasz xt mily gest(cy) on svøtego gana
 tako barszo miloual byl, (ys)cy gest(cy)¹⁾
 gy on bil na skonczenv gego szyuo- 10
 tha nauedzyl. yszecz saprafðø vely
 keby tho miloserdze (clouekouy) od boga bilo,
 isze gdisbicz nasz x̄pt mily ktoremv
 clouekovy na skōczenv gego szuota
 poslal(cy) by mu on na pomocz gednego 15
 angola svøtego; Alleczbi tho geszcze vø

¹⁾ cy, jak często, stoi po za linią na marg., równ. to w. 11.

²⁾ tak w ręk.

³⁾ dopisane na lewym marginesie.

⁴⁾ tak w ręk.; s jest osobną kreską oznaczone jako zbyteczne.

- thsze milosdze¹⁾ od boga bylo, abyecz mv
 on fszythky svøthe angoly na pomocz
 poslal; Alleczbi tho gescze naduødse²⁾
 20 milosdze bosze bilo,(ise) gdisbicz on sam
 se fszyczko nebesko ryszo k nemu na-
 uedzil. A pstocz na sznamø tego bose-
 go milosdza, ise gdiscy svøthy gan
 gest(cy on bil sto lath pres gednego
 25 latha star, tedy vøcz kasal(cy) gest on
 bil szobe grob podle oltarza vyko-
 pacz. A tako vøcz on od srothnoey
 181b. asze do balego dna gest(cy) gim on bil
 kaszal y (tese) o bodze przepouedal. A tako
 vøcz on pred onimy fszythkimy (luczmy) gest(cy)³⁾
 on bil f grob stopil²⁾, a svatlosez barszo
 5 velika gest(cy) ona byla sz nebosz nan sto
 pyla. A tako vøcz ony ludze po one sv-
 athlosey socz (ony) byly f grob vesrzely a nixecz⁴⁾
 ginsego thamo ne socz ony byly nale
 sly, gedno pelen grob māny (bose) tocz gest
 10 chleba nebeskego. Allecz gego dusyø²⁾
 svøcy angely pospolu s czalem szøcz
 go ony byly do nebeskego krolef
 stwa donesly. Pøtecz nasz xt mily svø
 tego gana gest(cy) gy on tako barszo
 15 miloual byl, iscy on przesen gest bil
 barszo uelika czuda strogyl, iscy svø
 thy gan mal(cy) gest on mocz bil nad sly-
 my duchy i tesze nad nerosūnm¹⁾ stwo
 rzenm¹⁾, isci szø o nem tako pysze, yszech
 20 on nemoczne ludze gest bil vsdraual,
 i takesz s tichto ludzy, chosz(cy) szø ony by
 ly slimy duchy opøthany, ysze gednocz
 gest on na ne swø røkø bil flosyl, asz
 cy natichmasth sly duch gest(cy on) bil s tego
 25 tho cloueka vystøpil. Tescy svøthy

¹⁾ tak przez skrócenie.

²⁾ tak w ręk.

³⁾ cy, jak często, stoi po za linią na marg.

⁴⁾ ecz poza linią na marginesie.

gan mal(cy) gest (on) bil mocz nad nerostinm ¹⁾ st
worzenim, isci szō tesze o nem tako pisze

ysze bylastha dwa bracencza barso 182a.
bogatha, a thacz szō byla swo(ga mastha, grody y dzedzynnŷ) ²⁾
fsyczko

bogadstwo sprzedala, A ³⁾ vbostw i tese
na kosczoły szōcz ge ony bily rosdaly
a svōtego gana szōcz ony bily nasla
doualy; (a) tedy vōcz f geden(to) czasz szōcz
ony bily swe sludzy ¹⁾ f drodzem ¹⁾ odze-

nv chodzōcz vsrzely a f sueż ¹⁾ serczu

šōcz ony tego byly barszo szaloualy,

yszecz ony swe sbosze szōcz ge bily

rosprzedaly. Tedy vōcz svōthy gan

gest(cy) on tho byl duchem svōthim prze

uedzal, yszecz giim tego gest bylo

barszo szal y gest(cy) on k nm tako rzecł

tako rzecł ⁴⁾ byl, isbicz mu ony rosczky

i tesze kamene od morza bily pryne-

sly. A tako vōcz svōthy gan gest(cy) ge

on natichmasth bil ve slotho i tese

f drodze ¹⁾ kamene obrocil. Tedy vōcz

swōthy gan gest(cy) giim on tako rze-

cl bil: Veszmiczesz ⁵⁾ vy tho slotho y tho (tesze) ⁶⁾

drodze kamene a sprzedagesz vy ge

a wykupicze vy svoga mastha y sue

dziedziny, p̄stho iszescze vy szobe kro

lefstwo nebeske stracily. A ³⁾ p̄sto bōcz-

cze vy na thēto swecze na chīlō boga-

czy, Alle biscze vy pothem na ueky szebraly. †

A ³⁾ tedy vōcz f tenthō czasz do suōtego

gana gest(cy) bil geden młodenecz pry

neszon vmarly. A tako vōcz gego macz

svimŷ prygaczoly szōcz ony byly svō

¹⁾ tak w ręk.

²⁾ to, co tu stoi w nawiasie, wpisane jest między wierszami i na marginesie.

³⁾ a zamien. na A.

⁴⁾ tako rzecł dwa razy, drugi raz kreską u góry jako zbytne zniszczone.

⁵⁾ Veszmiczesz popraw. na Veszmiczesz.

⁶⁾ tesze dopisane na marginesie.

- 5 tego gana psily¹⁾, isbicz gy on bil s mar
thfy krzesil. A tako vøcz svøthy gan
poklòknøfsy (on) na swa kolana gest(cy) on
byl sza nm¹⁾ milego x̄pa psyl¹⁾; tedy vøcz
po male chvily on mlodzenecz gest(cy)²⁾
- 10 on smarthfyfstal byl. A tako vøcz
svøthy gan gest(cy) mu on tho prý
kaszał, abyecz on onima dwema bra-
czenczoma tho bil pouedzał, kakocz
ony szø szobe velike veszele f krolef
- 15 stwe nebeskem (bily) stracyly. tedy vøcz on
mlodzenecz vmarly gest(cy on) k nm on ta
ko rzecl byl: O vy, (dze), nøcznicy nøczny (przecløcy),
ysze chosce vy (tho) szobe vele slego spa
chaly, yszemcy ga bil vydzał vasze
- 20 angoly placzøcz a dyabli szø smegøcz,
p̄sto iszesce vy szobe stracyly f krolef
stwo³⁾ nebeskem vekuge veszele, A do
my slothem y drodzim³⁾ kamenm³⁾ op̄
vone¹⁾, Alle⁴⁾ vy svim duszam f pekle na-
- 25 lesliscze (vy) vekuge pothøpene. (a) tedy vøcz
ona dwa braczencza szøcz ony bily na sz
swe oblycze pred svøthim ganeg³⁾ padly
- 183a. proszocz⁵⁾ go, isbicz gim on byl milosz
cyf. (a) tedy vøcz svøthy gan gest(cy) on
k nm tako rzecl byl: strogece vy pok
uthø trzydescy dny, A⁴⁾ tesze vy milego
- 5 x̄pa psyche¹⁾, isbicz thyto roszczy y tho (tese)⁵⁾
kamene obroczylo szø ono (szaszø) f swe pry
rodzene. A cdisz(cy) vøcz ony szø tho by
ly veynily, tedy vøcz ono slotho gest(cy)
szø ono szaszø f roszczy y f kamene
- 10 bylo obroczylo, tedy vøcz ona dwa

¹⁾ przez skróć., czyt. *prosiłi*; nm z dwiema kresk. u góry, czyt. *nim*; *opvone* czyt. *oprawione*, *proście*.

²⁾ cy po za linią na marginesie.

³⁾ tak w ręk.

⁴⁾ a popr. na A.

⁵⁾ *tese* po za linią na marginesie, również *cy* w w. 8.

braczenca szóc ony naftorky ku s-
 svøthemu ganu bily przystaly. A tho
 milosdze¹⁾ bosze, chos(ey) szó ge ony sobe
 byly stracyly, thocz ony szaszó szóc
 ge byly szobe nalesly. Tescy svøty gan
 mal(ey) gest on bil mocz nad umarlýmý.
 A tócz²⁾ szó nam o them tako pysze, ysze
 gdisz(ey) gest on byl s pusey do gednego
 mastha prysetl byl, tedy vócz f tētho
 czas gedna dobra szona i tesze nabosz
 na gest(ey) ona byla vmarla, gescy gest
 bylo tho yma³⁾ Drusyana svano³⁾ dzano;
 (A)⁶⁾ tedy vócz ge prygaczele szóc gó ony
 byly do svøtego gana prynesly psóc¹⁾
 go, abicz gó byl s marthvy krzesil.
 (A)⁴⁾ tedy vócz svøthy gan kaszal(ey) gest on
 byl mary fs krycz y rzecl(ey) gest on bil
 k ne rzekóc tako: gacz tobe, Drusiana,
 kaszó boszó moczó, aby thy natichma
 sth fstala y do suego domu sla, aby ny²⁾
 thy thamo snadane nagothouala. A⁵⁾ ta
 ko vócz ona (vmarla) gest(ey) ona natichmasth s mar
 thfy byla fstala y do swego domu gest
 ona byla sla y gest(ey) mu ona sznadane
 byla nagothouala. Tescy svøthy gan
 mal(ey) gest on bil mocz nad pouetrzim,
 A⁵⁾ tocz szó nam tesze o them tako pysze,
 ysze gdisz(ey) on tamo na pusey bodóc²⁾
 gest(ey) on svøthe ewē¹⁾ pyszal byl, tedy
 vócz gest(ey) on xpa byl psyl¹⁾, abicz tha-
 mo descz, vatr i tesze sle pouetrze⁶⁾ ne
 postaló. A tako vócz nasz xt mily gest(ey)⁷⁾
 go on na gegó modlithfē²⁾ vysluchal

¹⁾ przez skróć., *miłosierdzie, prosząc, ewangelie* i t. d.

²⁾ tak w ręk.

³⁾ *svano* kreską od góry opatrzone jako zbyteczne.

⁴⁾ *A* dodano na brzegu z lewej strony.

⁵⁾ *a* popr. na *A*.

⁶⁾ *pouetrzo* popr. na *pouetrze*.

⁷⁾ *cy*, jak często, dodano na brzegu.

- był, isey thamo dosichmasth na the
 tho pusecy any descz any vatr any
 szadne sle pouetrze thamocz ono ny
 gdy ne postogy. Tescy drudy¹⁾ priclad
 20 (my)²⁾ o themtho mamy, isze bilecy gest (geden) sla
 cheycz barszo bogathy, a tencytho svø
 panø szadnego dzeczøthka ne mal (gest) bil.
 (A)²⁾ tedy vøcz gest(cy) on svøtego gana bil psil³⁾,
 isbiecz xpt pres gego psbø³⁾ gyma plo
 25 du (bil) poszycil. A tako vøcz, gdis(cy) szø gest
 gim bil szin narodzil, tedy vøcz ony
 184a. szø(cz) gy bily do skoly daly. A tako vøcz
 gego oczecz svøthemu ganu na czesz
 y na chfalø gest(cy) mu on kosczoł vmu
 roual byl, (a) tedy vøcz pothem on gego
 5 siin gest(cy on) bil f klastor fstøpyl a svøth-
 emu ganv gest(cy) on bil barszo slusil
 y gest(cy) gy on tesze našilne miloual bil.
 A cdisz(cy) vøcz on gego szin f geden(to) czas
 pred oltharzem svøthego gana gest(cy)⁴⁾
 10 on cløczal byl, tedy vøcz svøthy gan
 gesth(cy) mu szø on bil vkaszal y gesth(cy) mu
 on tako rzecl byl: ysze nagotug szø thy
 k themu, (mog mili szyne), aby thy k mne (cho narichle)
 na gody pry
 setl moge. A tako vøcz svøty gan gest(cy)⁴⁾
 15 gy on natichmasth do ragu fszøł
 byl y gesth(cy) mu on thamo barszo ve-
 likø roskosz vkasal byl. (a) tedy vøcz
 svøthy gan gest(cy) on k nemu tako rzecl
 byl: iusz, (dze), thy czas masz, abi szø thy ku
 20 swemu domu szaszø nafroczył. (a) tedy
 vøcz (on mlødenecz) gest(cy) go on bil psyl³⁾, abicz on tha
 mo f ragu s nm szostal byl. Tedy vøcz
 swøthy gan gest(cy) mv⁵⁾ on tako byl
 odpouedzal, ysze thy, (dze), nigednø stronø

¹⁾ tak w røk.

²⁾ *my* dodane na marginesie po lewej stronie; również *A* w w. 23.

³⁾ przez skróc., czyt. *prisil*, *prošbø* i t. d.

⁴⁾ *cy*, jak często, dodano na brzegu.

⁵⁾ *mu* popr. na *mv*.

ne mosesz tutha bicz semnō, Alle thy
 drzewe masz vmrzecz, yszech tutha sa
 dny clouek vmrzecz ne mosze, (a) tedy
 vōcz svōthy gan gest gy (gy¹⁾ on byl szasō
 do onego kosczola (klastora) dopuadził²⁾ A³⁾ do ge
 go Opatha dal(cy) mu gest on lysth byl
 na snamō tego, yszech gest on svōthim
 ganem f ragu byl. A gednocz tentho
 gysthy opath gest(cy) on tentho⁴⁾ (gisty) lysth
 przeczedeł byl, ascy gest on byl them
 utho werzył, yszech gest on svōthim
 ganem f ragu byl⁴⁾ polerczeza¹⁾ stha lath
 f ragu byl, Allecz on na gego obliczu
 gest(cy) szō (on) barszo mlody vydzał byl. A ge
 dnocz gest szō on byl boszim czalem op-
 uil³⁾, asci szō gest on (bil) barszo stary vydz⁴⁾
 veynil. A tako vōcz natichmasth gest(cy)⁵⁾
 on byl bogu duszō dal, a swōcy ange
 ly szōcz gō ony były do krolestwa
 nebeskego donesly. A p̄sto, mile dzat
 ky, popszmy²⁾ dzasza¹⁾ svōtego gana
 naszim serczem nabosnm¹⁾, abicz on
 sza namy sza g(e)szm̄y²⁾ xp̄a psyl²⁾, abyecz
 on racil nasz szego dna i sego roku
 ve sdroy, veshely dopuscicz, abichō
 my milēu xpoui na tētho svecze presz
 grzecha (tako) sluszyly, gokobichō my gego
 milosdze sobe nalesly, a pothez¹⁾ kro
 lefstwo nebeske (gego) otrzymaly, gegosz

II. Glosy polskie w kazaniach łacińskich.

Glosy polskie wymienione tu są w porządku tym samym, co w rękopisie. z przytoczeniem wyrazów łacińskich, do których się odnoszą,

¹⁾ tak w ręk.

²⁾ przez skróc., czyt. *doprowadził, poprawił, poprośmy, grzesznymi i t. d.*

³⁾ a popr. na *A*,

⁴⁾ kreską u góry oznacz. jako zbyteczne.

⁵⁾ *cy*, jak często, po za linią na marginesie.

choć nie zawsze są ich tłumaczeniem i tylko sens oddają; glosator, wpisując jeden, dwa wyrazy lub całe ustępy polskie nadawał często polskiemu wykładowi inny zwrot lub inne zabarwienie, jak w tekście łacińskim, n. p. w kaz. o św. Agnieszce 70 v. i 71 r., wogóle poczynął sobie z tekstem dość swobodnie; tem bardziej uderza, że częstokroć najpospolitsze wyrazy łacińskie są glosowane, n. p. lectionem *nauky*, pugna *bog* (t. j. bój) i t. d., nawet formy zaimka względnego *jiże*, *jaże*, *jeże*; albo też wyrazy polskie nie są wypisane, tylko zaczęte, jakby glosator nie ufał pamięci: odze(ne), leka(rzow. 70a), rosu (memy) 148 r.

Jak już powiedziano, glosy polskie wpisywała przeważnie ta ręka (A), która pisała kazania polskie: pismo, ortografia, nawet pewne upodobane wyrazy i nawyki nienależą do tej samej; to tylko zastrzeżenie wypada uczynić, że ten pisarz (A) w tekście sumiennie przepisując rzadko pisał po swojemu n. p. *iutrze*, *namuie*, *dusyo*, w glosach zaś więcej sobie swobody pozwalał: *iunosza*, *vczyossycz*, *vysepawszy*, 70 v., nie *wysepafszy*.

Materyał, który się zyskuje z wpisów tego głównego glosatora, jest obfity i ciekawy, mniej wartości mają glosy wpisane przez inne ręce. Pisarz (c) wpisywał glosy w tekst łaciński od karty 43 do 52; inna ręka wpisała dwie glosy w kaz. o św. Macieju (*rospaczczu* i *masoboczczu* k. 78 r.); inny pisarz wpisywał drobnym charakterem w kaz. o Wniebowzięciu glosy polskie, których największa część jest prawie zupełnie zniszczona lub mocno podskrobana (k. 133 r. n.); glosy w kazaniu o św. Wawrzyńcu są zupełnie zniszczone; glosy w kaz. o św. krzyżu (k. 142a) wpisywał, zdaje się, pisarz (A), ale innym atramentem i w innym czasie. Niema tu mowy o takich wpisach, jak w kaz. o św. Małgorzacie, gdzie późniejsza ręka na brzegu u góry umieściła n. p. *similitudo podobyenstwo* (k. 119). Uwagi godne glosy są, jak się samo z siebie rozumie, włączone do słownika, z dodaniem liter gł. na znak, że to glosa z kaz. łacińskich, co zresztą jest widocznem z przytoczenia stronicy rękopisu.

W kaz. o N. P. Maryi. (a)

f. 12 r. probacio uel exemplum in doliczne
Abygayl

w kaz. o św. Andrzeju.

f. 15 r. similitudine conversacionis	opczowanym
maxima et inaudita	a nevyslowona
lectionem	nauky
viri illius civitatis	ludze

	vinculatum in carcere po-	skowafszy
	suerunt	
f. 15 v.	tua pia oracio intercedat	konay
	corpora ad littus delata	przyplinęła
	fuissent	

w kazaniu o św. Mikołaju.

f. 19 r.	animo continenti vixerunt	f czistosey
	in officio	ve czey
f. 19 v.	periclitarentur	topaly (?)
	ecce	tedy
	festinata	richla
f. 20 r.	in adulta etate	f starosey
	dignitas	czeszc
	prosperitas	sbosze
	maxime	nauócze
f. 20 v.	perseuerancia	vstavicznosc
	magnifice	velebne

w kazaniu o św. Szczepanie.

f. 28 v.	violencia	gwałtem
	cum forte castrum	vileson
	expugnaretur	
	pugna	bog
	conatus est	vsiloual
		wsnawa ¹⁾

w kaz. o św. Pawle.

f. 41 r.	Paulus fuit vas decorum,	ysey svóthy ²⁾ p. bil gest sō (sic)
	vas latum, vas solidum,	ocrasony, roskosniy, syro (sic),
	vas mundum	tvardy, cysty.
Deus volens hominibus in hoc mun-		sincouacz to pice (disacz) ¹⁾ on to
do, qui sunt hospites et		pice, flal byl f tento sōd, chos
aduene, propinare potum		gest gy on sam byl ocyscil
celestem infudit in vas,		
quod ipse solus mundavit		

¹⁾ na brzegu.

²⁾ nosówka wyrażona przez o z kreską tylko u dołu.

- quod autem fuit mundum vas be-
 atus Paulus, mundicia vir-
 ginali, hoc potuit (patuit)
 in eius morte; cum enim
 decolatus fuit, lac et unda
 de suo corpore exivit
- Secundo enim fuit vas eleccionis
 decorum humilitate, que de-
 corauit omnes uirtutes
- fuit vas solidum et ita solidum,
 quod nullo lapide tribula-
 cionis potuit frangi
- f. 41 v. scio enim, quod per vitam
 istam ad eternam transibo
- ipse enim lucem dedit celis
 Ipse enim lucem terrestris, lucem
 infernis. Lucem dedit ce-
 lis etc.
- Item mirabilis fuit in miraculorum
 operatione, multa enim fe-
 cit miracula
- f. 42 r. Tercio videre possumus,
 quomodo nomen x. porta-
 vit. Portavit autem nomen
 x' in corpore per fidem, in
 manibus per bonam ope-
 rationem, in ore per pre-
 dicacionem
- Cum tantum dilexit hoc nomen,
 quod eciam in morte in
 ore habuit
- a presto iscy on gest byl sód²⁾
 cysty a syvota nepokalany, tocz
 só²⁾ nam vkasuge f tem, yse
 gdis mu gego gloua byla gest
 scóta²⁾, tedy vócz²⁾ s gego czala
 slo gest mleko y voda
- sód²⁾ uibrany a skronoscó²⁾
 (sic) ocrasony, ysey on svó²⁾
 skromnoscó²⁾ gest
- bil gest tako twardy, ysey on ni-
 gednm kamenem ne moson gest
 slomicz byl
- iscy ga to vem pefno, isecz tóto
 drogo (sic) do krolefsta nebe-
 skego pridó²⁾
- ysey on dal gest svatlosecz nebosom
 tescy on slouem bosin gest tento
 svath byl osfecyl¹⁾
- tescy on gest bil difniy, presto
 ysecz on na tēto sócz (sic)²⁾ ve-
 lika czuda gest strogil
- trzececz tuta mamy rosumecz, ka-
 kocz on to ymó²⁾ bosc xt gest f
 svich vscech y f svem sercv
 mal... ymó²⁾ na sfem cele, a to
 pres faró (wiare), pres skutky
 dobre, a to bosc slouo prepoue-
 dagócz²⁾
- ysey on to ymó bosc gest tako
 barso miloual, ysey on na skon-
 cenv svego syuota gest ge on f
 svich vscech mal

w kaz. o oczyszczeniu Panny Maryi.

oblacio (et Symeonis obuiacio)
 originali peccato

potkane
 oth przirodzonego

¹⁾ umieszczone dołem na brzegu.

²⁾ nosówka wyrażona przez o z jedną tylko kreską od dołu.

f. 42 v. respondet	przirofna sō ¹⁾
hec medicina conficitur ex	tluku ²⁾
herbis amarissimis	
confitens	kazóczy (zam. kagóczy?)
pudor	srom
propositum	vmyslne
per tribulacionem	przes nodzø (sic)
excuciebat	vibigal
tribulacionis	nødzena
iniquitas	słocz
f. 43 r. vitis. palmes	szczep. szczep.
quod superest	sbiua
de tua substantia	s twego ymena
ordinauit	vstauila

w kaz. o poczęciu N. P. Maryi znajdują się glosy w tekście łac., tu umieszczone w nawiasie:

- f. 43 v. factum est in die festo (vroczythy, sic)
 Passus (podyøl) ergo Joachim verecundiam in conspectu populi
 uxor die ac nocte in oracione proseuerabat (moskola³⁾) dicens:
 domine Deus omnipotens, qui iumentis (dobithkem) et ouibus
 gaudere super filios (plodem) concessisti, me miseram solam
 a gracia doni repulisti (odlóczył)
- f. 44 r. ut filios gignerent sine libidine (neczystoty)
 sine peccato non potest esse conceptus; ubi peccatum est,
 ibi paruulos non transmittit propágacio (rodzay), sed libido, non
 fecunditas humane nature facit (daye) homines cum peccato
 nasci etc.
 festum conceptionis sancte Marie ecclesia nullo decreto (przy-
 kaszanym) apostolico instituit celebrandum
 talis celebritas non est totaliter simpliciter reprobanda (wdrzu-
 czona)²⁾
- f. 44 v. in beata Maria triplex fuit perfeccio, primo dispositiua (obrzódzona)

w kaz. na poświęcenie kościoła (w tekście):

- f. 47 v. Secunda domus est virginalis Ista est domus gracie (dobroczyj)⁴⁾
 fecit nobis leonem i. e. xtum placabilem (vpokoynego, sic) et

¹⁾ nosówka wyrażona przez o z jedną tylko kreską od dołu.

²⁾ końcowe u jakoby później dodane.

³⁾ tak w ręk.

⁴⁾ tak, poprawione z dobroczy.

mensuetum (y szkromnego)... et factus est agnus mansuetus (laskauy)

w innym kaz. na pośw. kościoła (w tekście):

f. 48 v. Salomon edificauit templum de marmore candido (czystego)

f. 49 r. facta sunt encenia¹⁾ (odnawana) in Iherosolimis

w kaz. o zwiastowaniu N. P. Maryi (w tekście):

f. 52 r. Videns enim Deus humanum genus perisse per peccatum et dure dyaboli oppressioni subiacere, motus in suo consistorio (w przibitku) diutius cunctando (badagócz) deliberacione humani generis, habuit duas consiliaritrices (sic), ut dicit B': iusticiam et misericordiam, que disputacionem inter se habuerunt; iusticia hominem dampnandum asseruit (poszódzyla) dicens: domine, ut iustificeris (ysz bi bil prawy) in sermonibus tuis.... et in ista racione (w tey rzeczy) iusticia Deum tenuit quinque milibus annorum et dominus ulcionem misit...

deuastans (gladzócz) terram....

si homines perdes, quos habebis amicos? Paulum persecutorem (przedawnika). vbi ecclesia (crzesczyianstwo) habuisset talem predicatorem?... Nonne hominem adhuc (sic) creasti, ut participaret (uczestnik, sic) tuam bonitatem.... si condempnas (zatracyysz)... quia miserandum est (gyma slutowane bicz)... pater ait ad filium: ecce eo (sic) mitto te ad gentem,... Et sic diccata (sic) est (sprawono) hec legacio.

f. 53 r. surrexerunt quidam de aliis tribubus (s postaczy) murmurantes

w kazaniu de circumcissione Dom. f. 57.

f. 57 r. ut mundum illuminarent	isbi sućily
propter repetendam hodie-	na fsgauene
nam processionem	
venerabilis processio pue-	porzódne ²⁾ scze
rum Jesu in templum pre-	obatoualy
sentaverunt	
f. 57 v. obuiacio	potkane
consistit	gest
condiciones	poloszena

¹⁾ tak w ręk.

²⁾ nosówka wyrażona przez o z jedną tylko kreską od góry.

uolubiles	toczøczy
attendam	mili sø

w kazaniu in epiphania f. 60 v. sq.

f. 60 v. strepitus	grom
f. 61 r. Item nota quod de hac stella, que duxit magos, varie sunt opinionones	tescy tuta dale mouø rosmagicy mistrzeue o teto guasdze, choscy gest byla ty trzy krole do milego
f. 61 v. hoc spacium, quod magi perfecerunt fetorem	yse ta daleka droga smort (sic)
quia percepit	ysecz on gest to byl vslysal
ne magi denastarent ciuitatem	ne osedly
f. 62 v. nota quod sicut...	yse gakocz

Sermo de circumcisione Dom f. 63 r. sq.

f. 64 r. est autem nobis illud nomen utile	ysci ymø bose gest nam vzitecno
nos in aduersis certificat	s nase tesnice vybana
ad bonum corporis et anime iuuat	gest nalosono ku polepsenu nasego czala

w kaz. o św. Błażeju f. 69 r.

f. 69 v. cum supplicium inuite ferrent	przesz (sc. chøczy?)
--	----------------------

w kaz. na św. Agatę f. 70 r.

f. 70 r. agitur de nupciis sponsalibus que fuerunt inter x. et s. Agatham	pyse sø nam o ueselu svadzebnem, gese bylo
describitur sponsus huius virginis, qualis sit	vypysuge oblubencza, ktori gest
tercio commendatur ipsa a decenti ornatu	a trzece tu mamy rosumecz, yscy chualona gest pre ge velebne ocrasene v ode ocra (odzieniu okraszonem?) ¹⁾

¹⁾ pod wyr. a decenti ornatu stoi: pre ge velebne ocrasene.

k. 70 r.	Soror nostra multum est sublimata et imperatori celesti copulata multum gauderet parentela tota, si aliqua esset puella de progenie sua copulata domino et regi copulata sic et nos gaudere de- bemus quia sponso suo multum supplicat qui (angeli) hodie magnum habent gaudium de eius societate qualis sit spon- sus, et concluditur, quod sit potens maxime Et ideo quia potens est	gest slubona za crola nebeskego a saprafdø to pokolene barsoby sò veselilo, gdisby svogo (sic) so- strø vydaly slubona takescy mi sò mamÿ yscy svego oblubencza prosy yse sò ¹⁾ go przygòly ftore tuta movy, yscy oblubenecz svòte ¹⁾ Agaty byl gest mocny silno a presto gdiscy gest velebny presto yscy kalsdego, choscy na gego gody przyde, tegocz fse- likegocz a presto gdiscy gest tako vелеbny tescy gest vsiteczny, yscy nasz svim svòtim ¹⁾ czalem karmy runem a saprafdø ¹⁾ szczestna gest ta devi- cza, chos gest sdana sa tego oblubencza zelony blød nedouarkof i kaczerzof gest tòpyla tescy ona przyodzana byla gest... snamo (sic, snamø?)
f. 70 v.	nobilis omnes qui ad eius nupcias intrarent, omnes faciet re- ges quia tam nobilis Item vtilis est, quia ipse sponsam suam et omnes nos carne sua cibatur vellere suo vestit letificabit sponsa, que est tali sponso copulata viridus errorem infidelium confun- deret Item habuit albam uestem, per quam mundissima eius virginitas signatur	

¹⁾ nosówka wyraż. przez o z kreską tylko od dołu.

fuit enim mente et corpore munda

frequenter que pulchriores sunt corpore, turpiores sunt inuente et quas Deus pro ceteris honorauit maiorem pulchritudinem dando, magis excedunt contra Deum in peccando

Item laudabilis fuit eius virginitas, que multum sollicita fuit et tamen peccatum non commisit cum vellet eam sibi in uxorem ducere

suaderent

Mens mea super petram solidata (sic) est... verba vestra venti sunt et promissiones pluvie, terrores vero flamma, que quamvis impungnat (sic) fundamenta domus mee, cadere tamen non potest; facilius possent saxa moliri, et ferrum in plumbum conuerti quam ut mens puelle istius ab intencione christiana et a virginitate reuocetur. Item commendabilis fuit eius virginitas, quia ipsam in deliciis et diuitiis, in omnibus periculationibus castitas (sic) conseruauit. Tercio ornata fuit rubea ueste

teszcy ona była gest sercza cýstego a oblicza crasnego

ysecy velkocroc sō to przygadza, gymey clouek gest pōknegsy, timey gest f serczu gorsy a presto gdysecy mily ihū xt cloueka czudne stworzy, tymcy sō richle grechu dopusecy

tescy gō¹⁾ presto mamy chualicz, ysecy na obliczu gest bila crasna, a fszakocz sō¹⁾ celnego grecha nigdy ne gest dopuscila

zōda

namauali

ysecy moga misl tvartsa gest nislý opoka, presto ysecy oth boga utfirdona .. allecz moua vasa a dary vase sō my gako proch, grosa gako ogzen na scene napy-sani; richleby kamen vmōczcyl²⁾ nislýby misl teto defky ot uari kresciganske a ot czsto (sic) ofdrocil. tescy velebna cystota teto defky bila gest, ysecy ona any bogadstwem any groso (sic) ne dala sō gest przemouicz ona ocrasona była odze (sic, odzenym)

¹⁾ nosówka wyraż. przez o z kreską tylko od dołu.

²⁾ tak w ręk.

f. 71 r. nuncium	nouinø
(prohibens ingressum)	
medicorum	leka (sic)
medicinam carnalem	lekarstwo czelney (sic)
Et vnde verecundari pos-	
sim, cum sis senex et ego	
crudeliter cruciata uel la-	a ga gesm barso vmøczona y
cerata, ut nemo possit de	vranona, yse sobø fsiczka ne
me voluptari	flodzø
f. 71 v. arripientes velum contra	przez poponø
ignem statuerunt	

w kaz. o św. Dorocie.

f. 74 r. spernens	wsgar (sic, wsgardzil)
f. 74 v. relinquens cum possessioni-	 sve vsiczko ymene
bus suis, vineis, agris, etc.	
more christianorum	verze kresciganske
qui ei nomen imposuit ex	gensiecz sdzal gest ge
patre et matre compositum	
Dorothea	
crescendo autem puella	rosła
sibi invidens serpens, an-	tedi uøcz ¹⁾ sasrzocz ²⁾ temu
tiquus inimicus castitatis	
pro dote	za posak
adiutorio	pomoczø
magicis artibus	czarnoxøstvem
cur nos sic infestas	møcisz
in carcere semimortua	 zamarthwe
inclusa est	
consenti mi, amoena puella	prziuol mý, namilsa
castigata es	karana
f. 75 r. leniter alloquens	skromne
cecitatem cordis	blød
delicie	roskosz
illusiue	nasmeuagøcz

¹⁾ nosówka wyraż. przez o z kreską tylko od góry.

²⁾ tak w ręk.

rogavit ut a verecundia,	 sro (sic)
paupertate et a falso cri-	
mine liberarentur	pot (sic, potstóp?)
discalciatus	boso
crispo crine	kø (sic, kødzerzawy)
in cuius ueste stelle fuse	... gua (sic, guazdy) ... suat (sic,
elucet	suatle?)
amens	zumal

w kaz. o św. Macieju.

f. 78 r. desperatus traditor Domini	rospacza
homicida	masoboczcza ¹⁾

w kaz. o św. Grzegorzu k. 78 v.

f. 78 v. Triplex est macula que	pokalane, necistota gensecz lõcy...
(macula) priuat et separat	
hominem celesti regno	
hec macula (peccatum) mul-	a tency gest kalsdemu clouekoui
to nociuior est	barso skodliui presto
O quantus erit ille dolor	o kakocz to rosløczene bødze barso
in illa seperacione	salobne
quia castitas in deliciis	ysecz cystota cala a bogadstwo
sanctitas (sic) periclitatur	ma na sø
Iste bene dispensaverat	ysecz on saprafð to bogastwo bil
de suis diuiciis, in quo	gest dobrze rosgodzil, ysecz on
eius sapientia demonstratur	gest ge po mødroscy trauil
f. 79 r. adhuc in presenti vita eum	ysecz gest gy xt na temto svecze
Deus angelico cantu hono-	angelskim penim weselil
rauit	

w kaz. o św. Marku k. 96 r.

f. 96 v. nante tempestade (quassati)	przewozniczy (?) naualnoszczv
--------------------------------------	-------------------------------

w kaz. o św. Filipie i Jakóbie k. 99 r.

f. 99 v. portarius x'et curie sue pro-	kalclerz (sic) y safarsz
curator	rzøthca

¹⁾ Obie glosy odmiennem pismem są wpisane.

f. 100 r. dicunt autem....	a prestocz
o Deus, si seruus etc.	a presto
pro mercede	sa slusbø
Quam terribile erit bellum	a kakocz tento sød ludzom gresnm
(sic) tum reperibis	bødze barso pricry

w kaz. o znalezieniu św. Krzyża k. 100 v.

f. 100 v. preimma amaritudine aquas	ot silne przicroscy
bibere non possent	
aque tribulacionis	przicry
miraculosa	difne
per multa signa	przes uelika
quorum	gasz
f. 101 r. artifices vias proicerent	czesly
Appropinquante autem passione domini predictum	
lignum super enatare perhibetur	
	fsplinølo
item ostensa est ante invencionem et hoc per angelum imperatori	tescy to drzevo svøty crisz bilo sø gest ono temuto czesarzevy
Secundum fuerunt quedam signa ostensa in ipsa invencione, per que crux Christi fuit manifestata	ftorecz tuta movy, iscy nektora snamona byla sø vkasala f nalesenv svøtego ¹⁾ crisa, przez gasz snamo (sic, snamona) svøty crisz gest sø bil fsgauil
per odorem qui de terra exhalauit	vonø
tradiderunt Judam	visla
	vidali szø
f. 101 v. cum XX duos passus forederet	 stop
ostensa fuit per signa post invencionem	mocz svote (sic) przes snamona, a to po nale (sic)
discernere	ubaczicz
tradidit	sradil
regnauit	panoual
eicior	oddalon

¹⁾ nosówka wyraż. przez o z kreską u dołu.

Helena certificata fuit
quia vera fuit

Secundo uero sancte crucis virtus siue vtilitas cum dicitur. Quam cum misset in aquas, in dulcedinem uerse sunt. Et prima virtus siue vtilitas sancte crucis est, quod mundum illuminat. Et mundus enim erat in tenebris infidelitatis, quia aliqui adorabant solem

quid virtus sit et quid vicium

Et hoc totum habemus in sancta cruce

f. 102 r. debilitavit

fregit

induratum mollicat et ad contricionem excitat

virgam

silicem

Quarta virtus est

sancte crucis, que data est nobis

ad unum nigromanticum

Et ideo Isaias crux clauis appellatur

f. 102 v. impositum in baptismo

discernentur fideles ab infidelibus

O quantas virtutes et utilitates habet

et quis plenitudinem indagare potest

iuuat omnes

... vpefnona

... praue

ftoracz mocz svõtego ¹⁾ crzisa gest
sõ ona f temto byla vkasala....
yscy tento svath preczvmõ (sic,
prez vmõczene?) bosny (sic) bil-
cy gest barso

.

. velike czemnoscy

a f neuerze y sapecloscy

sbauene ...

potõpene

a tocz sõ nam fsyczko f svõtem
crisv vk (sic, vkazuge)

vmdlil

rosbil

cloueka zapeclego y ku nabo-
szenstw pobudzy

prõtek („ptek“ ze skróc.)

opokõ

.... mocz svõtego ¹⁾ cris (sic)

gestcy, gascy

... carnoxõsnika

yscy svõty crisz gest clucz do ragv

vlosono

posnani bõdõ dobrzy medzy slimy

o chocz barso vele mocy ma

yse ktoricz gego mocz mose vi-
pisacz

zasczicza, fpomaga (sic)

¹⁾ nosówka wyraż. przez o z kreską od dołu.

in hac necessitate volo ex-	tesniczy skusiecz
periri	
sonus eum concussit	tøten
pro mercede	za slusbø
euasit	vichitrzil
f. 103 r. expertus	vverzil

w kaz. o św. Stanisławie k. 104 v.

f. 104 v. primo eius dignitas	velebnoscý
Sap. & festum istud agimus	tento dzen disegsy ma(my) (gý)
in honorem sancti Stanislai,	svøcycz przesto ysey bil....
qui fuit magnus pontifex	a milemu ihū. xo. gest barso
et hoc in magna dileccione	miloscýue slusil
Deo seruiendo	
f. 105 r. Debemus ab eo petere be-	
nediccionem et hoc est offi-	
cium pontificis, ut populum	czescz clouek ¹⁾
benedicat	
reverendum senem	poczestnego
in habitu episcopali	v odzenu
dignitas sancti Stanislai in	dostognosez cýne (sic) y u
eius ornatu apparet	odzenu vkasuge sò
magna enim dignitas est	yscý velika czescz
habet chrisma consecrare	svøcy
artam induit camisiam que	
vestes comprimit	 przierige
Per hanc autem artam	przes cin byskupý, choscý mszø
camisiam beati Stanislai	vf nem mema (sic, meua), nix
significatur vita, quam	gynsego ne mamý rosumecz
ieiuniis, vigiliis, oracionibus	gedno gego velebnosc, a na-
duxit nec non consumat cet.	pirsuecz byskup oblecze na szø
	xlo, chosecy na nem scisne odze-
	ne, a przes to xlo mamý rosu-
	mecz cysto (sic) zyvoth, chosecy
	gy nødzil (sic, pødzil?)
pietas... extendebatur	slýnolo ²⁾ gest

¹⁾ czescz i clouek obok siebie.

²⁾ tak w ręk.

qui.... quibus	gensecz gymsecz
in verbis et factis	yse sō strzegł a picza
disciplinatus et temperate	gedena
cibo fuit	
casula induitur et facit ex	na gese magó bicz dwa scytha
ea duos clypeos pugnam	valkō
qui rex Boleslaus fuit tan-	 słostnik kaczerni
tus tyrannus	
f. 105 v. nullam cicatricem in eo	blisna, rana
invenientes	
ordinis predicatorum	za(konu?).... do(minika?)
f. 106 r. ampliare redditus	rosmnoziecz plat
pacifice	s pokogem
ad consolacionem	vczeszene
cum magister Jacobus Ro-	
mam venisset pro cano-	 ros-
nisacione b. Stanislai	bor

w kaz. o św. Janie Chrzcicielu k. 110 r.

f. 100 v. ab istis malis puer fuit	
liberatus	nevinny

w kaz. o św. Małgorzacie.

f. 115 v. u góry nad tekstem si-	podobyenstwo
militudo	
virginitas	cystotō
perfectu virginitas	pefne
inter triplicem statum	a przesto między

w kaz. o św. Maryi Magdalenie k. 119 v.

f. 119 v. luctus	smōtek
fuit autem perfecta eius	yscy ge (eius)
conversio, quia secuta est	
consilium b. Pauli	naukȳ
quia fuit notoria	snamenita
quanto enim diuiciis et	a presto gakocz chochala (sic)
pulehritudine splenduit	gest

eius salubris confessio	nabosnø spo(uedz)
f. 120 r. notatur lacrimosa contricio	zalobne skruse(ne?)
unguentum confectum erat	 vczynona
corpus custodit a foetore	smrot ot czala precz sapóda
occidit	vmarza
et ideo corpus integritate	necistotø ot cala za (sic, zapóda?)
(sic) sua custodit (vermes)	
balsamum in integritate	
corpus conseruat, sic pen-	 prziuody
nitencia animam in vita	 szivot
eterna	
et ideo vite pristinae est	ona nalasla sba (sic, sbauene)
restituta	
sequitur domini consolacio	 miloserdze bose
ecce illa, que fuit filia	 gase gest bila
diaboli	
leuabatur ab angelis in	 na
ethera	uisocosc
f. 120 v. adiuro te	szaclina czø
erat autem tunc tempo-	f tento czas bil
ris cum	

w kaz. na Niebowzięcie k. 132 v.¹⁾

f. 134 r. quod porrigit ad infernum	przebiya
cetus	rzysze
obviam processerunt	na pothkanye pame (sic, panny
	Marie) vyszly szv
Mariam efferunt ad sepul-	 sly (sic)
crum	
manumisit	sczyagnal
adheserunt	przyschly
f. 134 v. exercitus	szasztvpow
in castra	v namyothy
vociferatus est	szavo (sic, szavolal)
rapta est	zachyczona

¹⁾ glosy w tem kaz. inną ręką pisane, po większej części są zniszczone.

- f. 135 r. cum dux Romanorum vr-
 bem Carnotensem (sic) ob- . . . lyekl
 sedisset, episcopus illius
 vrbis tunicam beate Marie
 more vexilli haste imposuit
 et in subsequente populo gdy go enz (?)
 securus exivit

w kaz. o Narodzeniu NPMaryi k. 140 r. (tą samą ręką).

- f. 140 r. consecrata ofyaroua (sic)
 oblationis vychovanya
 f. 141 r. consonum szluzznego
 f. 142 r. ut sanctificemur possffyaçzi ny
 habitacio przy (sic, przybytek?)

w kaz. o św. Krzyżu k. 142 v.

- f. 142 v. lignum forte et imputrabilea neprochniste
 ut in ea (cruce) et per presto, ysby na nem oprauil nase
 eam operaretur salutem no- sbauene
 stram
 expugnat inimicum szagana
 corroborat infirmum vsdrava cloueka
 quod Deus ostendit chosey
 expugnat inimicum sabīga
 f. 143 r. rex celorum per hanc
 portam ad passionem
 intrauit, non in cultu nye przybrany m krolewskym ¹⁾
 regio, sed humili asello
 imperator ad propria ... do svego szo (sic) prebitku
 remeavit navrocił
 lignum roborat infirmum ... stanoui, vsdraua
 cum sibi obicerent vyslouily
 f. 143 v. quo mare transeamus przevescz
 fatigatus vstaly
 cycatrices blyszni
 f. 144 r. vir pugnator valeczni

¹⁾ inną ręką na brzegu.

arma habere	sbrogø
fecit castrum mirabile (quod erat Adam), mirabile quod erat Ewa, sed castrum traditum per dyabolum	przigrodek
erexit scalam	vyradon (sic)
bellum invaluit	podnosl
f. 144 v. innixus scale Jacob	mordoual (sic)
fatigatus	przyrzeson
	trudoni (sic)

w kaz. o św. Mateuszu k. 144 v.

seuerum dominum	przicrego	
f. 145 r. in tantam miseriam	nødzø	
persequabatur	przecziual	
ne tardes	ne moskay (zam. mōskaŷ)	
theolonarium (sic)	czelnika	
f. 145 v. suis artibus dementabant		srosumu
et decipiebant	vyuodzily	
maleficia	zloacz	
filius regis areptus a demone patris crimina confitens cet.	o(pø) tan od (dyabla) narzekayocz (sic)	

w kaz. o św. Michale k. 147 v.

f. 147 v. quomodo	kako	
unde hoc festum	przez	
quomodo	czemu	
apparicio	fsgauene	
f. 148 r. Et de istis primo videamus, unde Deus volens quod mundus milites suos honoraret	a napirsue o rosu (sic)... yse	
taliter instituit	pyse sø	
in Apulia	na a	
f. 148 v. in quibus verbis commendatur s. Michael... a tribus, primo a fortitudine, secundo a nobilitate,		czicz, vszy
	uacz	
	prze gego mocz	
	a ftore pre gego uelebnoscz	

tercio a magna bonitate	pre gego velikø ¹⁾ dobrocz	
factum est proelium	stal sò gest bog	
iussu domini	casnø	
	tescy na kasn ²⁾	
in voce eius	glosz	
ne aliquid inhonesti co-		szarednego
ram eis (sanctis) faciamus		
puniuit	pomscil	
claves, lanceam	gosdze, vlocznø	
f. 149 r. solacium, quod temperat		przecasy
turbacionem		
excitant	obudzagò	
quasi iam obdormiuit tan-	lesy...	
quam		
compeditus vinculis	swòsan przecowamy	
secundum ordinacionem		
Dei	...oprauena, obròdzēa (sic)	
vnde sicut	ysze gakocz	
contingit	przida szø	
disponit	misly	
nullus enim ante demones	yse nigeden clouek ne moglby szø	
secundum Senecam posset	przeciuicz slim	
subsistere		
subsidium	pomocz	

w kaz. o św. Jadwidze k. 150 v.

f. 150 v. secundum intellectum	rosumu
extendit	rosirzil
f. 151 r. tributa	dan
mater erat viduarum et	
orphanorum, agens eorum	zyrotam
causas apud ducem	rzecz
pia	dobrotliua

¹⁾ nosówka wyraż. przez o z kreską od dołu.

²⁾ dopis. na brzegu.

w kaz. o jedenastu tys. panien k. 153 v.

f. 153 v. exprimitur	snamonuge szø
inter quas precipua fuit	choscy medzy gimi pirfsa
s. Ursula	
primus (ductor) fuit virginitas	bilacz gest cýtota
incorrupcio	yse nepokalæ
quantum (sic) castior homo	yscy gimcy clouek na tætho
in hoc mundo, tanto propinquior Deo	svecze gest syuota... milsÿ
tanto remocior	a dalsi
secundus ductor	vocz
iusticia	y dostoynosez
verum raptores, calumpniatores	a przesto drapesznicy, pochebni- czy (sic)
sustinuerunt passionem	cirpeli
pro xø, que taliter celebrata fuit	ysze cze (sic) ¹⁾ sø nam o them
que (Ursula) mirabiliter honestate morum, sapiencie	gase byla napelnona cznothø . . .
....pollebat. Ita quod fama eius ubique volabat	one moua y slavøthnoscz slynøla gest
consentiri	prziuolicz
f. 154 r. condicione	umovø
hac condicione	umowø
princeps romane milicie	rzimskego panstwa
sponsus	iunosa
difficile immo impossibile est	trudno y nepodobno

w kaz. o św. Szymonie k. 154 v.

sicut eligi solent artifices	gakocz vibiragø mødrzy ludze
ad operandum	dobre rzemeslniky ku robocze
pacificatus	smerni
restaurare ruinam	napelnicz
edificaverunt	posedlily ²⁾

¹⁾ czcze = czcie.²⁾ tak w ręk.

dum perficeretur opus	skonil
in structuram celestem	w budowane
si volumus locari in illo	
celesti templo, debemus la-	
pides nostros i. e. animas	
polire	veczyossycz
f. 155 r. magis audire debes illum,	yse mi tobe to radēi (sic)
cuius	pomoczø
mendaces esse deos tuos	neprawdziwe
licenciam	othpuscene
legati	posly
mortuos	vmarle
exceptis paruulis	procz
elegit eos tanquam	
pugiles ad pugnandum	bogarzini ku bogu
apostoli pugnarunt	valeczyli
concitaverunt	porusily szø
interitus	pothøpene
f. 155 v. fulgura exorta sunt	traskavýcze
immaculati	przeszakalu (sic)

w kaz. o Wszystkich Świętych k. 155 v.

debemus memorare et que-	a presto mami sø rospamøtacz i to
rere, quare hodie agimus	vedzcz, czemu to svøczimy
festum	
debemus in memoria habere	mamy na pamøcy ¹⁾ mecz
si aliqua terra rebellizaret	... przeciucz szø
Romanis	
terram subgabant (sic)	podbily
quod (pantheon) Titus filius	choscy gest gi zalosil y vcinil ²⁾
Vespasiani construxerat	
f. 156 r. institutum est ob obmisso-	a to propter (sic) prze samøskane
rum supplecionem	nase
ecclesia rationabiliter or-	modrze (sic) obrzødzyła
dinavit	
propter negligenciam ex-	prze othnouene nasego zbauenae....
piacionis (siue renouacio-	isbiehom disa sukaly gieh milo-

¹⁾ nosówka wyraź. przez o z kreską od góry.

²⁾ łąć. słowa i pol. glosa pod linią dołem na końcu karty.

nem) et ut sanctorum gra-
ciam inueniamus; licet enim
paucorum sanctorum festa
agimus, tum adhuc illa pau-
ca negligenter agimus ...
deriserimus sabbata eius
quod quem negligenter ob-
misimus, hunc hodie sup-
plere possumus
qui offendit aliquem
de familia
offendit
omnes simul (sancti) of-
fenduntur
placare
Certe magna vtilitas est
in hoc mundo
si aliquis habet causam
agere coram rege
festa colimus
quia pro nobis orant
impossibile
quanto enim plures pro
aliquo petunt

f. 156 v. cum cantu

vestitus
reverendi senes
deinde
deinde quidam in pontifi-
cali habitu
in pontificali habitu
et inopes
pictor
oportet ut nostram
vitam dirigamus

ser (sic), yse acz gesmi ktorego
svõthego samoskali (sic)

nasmeuali sɔ swantī (sic) dnom
a presto ac gesmy ktorego opus-
cyly y nasemy grechy gy rosne
(sic, rosneualy)
yse saprafɔ¹⁾ ktoriby przegneual

rosgnewa
rosgnewa (sic). przȳ gnewago (sic)
szɔ
vkogicz
zaprafɔ velika czescz

rzecz
swɔczemi
yscy oni dysa prosɔ
nepodobno
yse gimcy vɔce glosɔf

s weselim
odzany
poczesthni
opɔcz²⁾
drugy przesetl gest

czyne
a vbodze
molars¹⁾
musemy nasz zȳvot...
... polepsily

¹⁾ tak w ręk.

²⁾ nosówka wyraż. przez o z kreską od dołu.

quia difficile est, immo impossibile est eorum o- pera enarrare, ideo eccle- sia in vigilia et in die de operibus ipsorum dicit quia (duplex) est pauper- tas, rerum et spiritus Rerum paupertas est cet. non caret merito si patienter toleratur illa est amplectenda religiosi	ysey nelaczno... y nepodobno gest gich skut (sic, skutky) vislouicz ... fcora y disz fspomina gich dobre skutky
f. 157 r. omnia possidentes attendentes quod dicit psalmus o quam preciosus est ty- tulus sancti, quicunque in pre- senti sunt divites, plus apud dominum gloriantur in paupertate quam in divitiis tamen pauperem se dice- bat inops paupertatem in paciencia sustineamus mites amaritudinem fuerunt luentes pro pec- catis beati qui luent beati qui esuriunt qui sitiunt iusticiam pa- cifici qui tante paciencie fue- runt	 w ymenu ...ymena otplati smerno czyrpano mylowana zakony oszogly baczocz yly (sic, baczyly) o cho droge gest snamø ysecz svocy (sic), kedi sø bily bo- gacy, vøczcy oni vøce sø ¹⁾ sø ¹⁾ veselily vbostve ... yse ktoriby clouek fsakocz sø... svat (svatczyl?) nødczny ²⁾ cyrpmy milosciue vbostvo skromny prierosci cyrpoczy cyrpø smøtek laczni a strogocy praufdø smerni yse sø bili tako smerni

¹⁾ nosówka wyraź. przez o z kreską od dołu.

²⁾ tak. w ręk.

de quibus debemus esse	a przesto disa gich dobre skutky ¹⁾
memores, ut eadem fa-	mamy mecz na pamocy ²⁾ , isbi-
cientes magnam gloriam a-	chom takes milemu ihu x ^o .
deo recipiamus, quam ipsi	slusocz, abichom se krolestwa
(martyres) receperunt in	nebeskego
hereditatem	

f. 157 v. gloria

czeszcz

w kaz. o św. Elżbiecie k. 161 r.

f. 161 r. dignitatem	dostonoszcz ¹⁾
notetureius status securus	snamonuge szø stadlo
in miseriis	w nødzy
exprimitur eius status se-	vielada sø
curus	
roboravit eam septem	vtwirdzil gø...
columpnis	podporami
cadere	paszcz ... vpaszcz
virtutes	czsnoti
nunquam a viro suo ex-	ne odstøpila
cubitavit	
Salomon in hoc videtur	Salomon podersan
esse deceptus	
fidelitatem coniugalem	malsonky varø
tenet autem vir triplicem	powynen
fidem uxori	
f. 161 v. dedisti ei privilegium	twardoszcz
horrendum et despectum	ocropnego y wsgardzonego
in preciosis delectabatur	cochala szø
ad penitenciam honora-	ta przyuodzila
batur	
horrebat	zadzila
afflicciones	mersøczky
humiliauit se	ponizala szø
f. 162 r. afflictis	nøcznim
pregnantes	brzemenne
sic tradidit Deo spiritum	puszczyla

¹⁾ tak w ręk.²⁾ nosówka wyraż. przez o z kreską od dołu.

w kaz. o św. Marcinie k. 164 r.

f. 164 r. primo quis magnificat,
secundo quem magnificat
magnificavit eum sancti-
tate vite, in celo, in eter-
na coronacione
in quatuor consistit, vide-
licet in humilitate

in austeritate

ista est quadruplex vestis,
per quam anima debet
vestiri, que vult intrare
ad regem

sed eciam ad regem celestem ullus poterit intrare, nisi sit vestitus in anima quadruplici veste

exemplum habemus in fa-
tuis virginibus
qui eciam non affligunt

f. 164 v. ista quadruplici veste or-
natus

in quo apparet eius sanctitas magna, qua eum Deus in hoc mundo magnificavit

in nobilitate

filius potentissimi et no-
bilis viri

fuit magnificatus in ca-
stitate

legitur eciam de eo, quod
multe compassionis (sic,
passionis) fuit

kto gest gý...

kogo

blogoslauił gest gy osueczeniem
 gego żywota ... gest gy blogo
 (sic) vekugem przebitku
 vkasuge s0 po (sic, popirsue?)

vf unõdzenu gego czala

a tocz gest tho odzene, gym sze
odzenym kalsda dusa ma . . .
choscy che pricz

alis bódze¹) gego dusa odzana ehv-
rakim (sic) odzenym, tocz gest
skromnoseć¹), cystotó, miłoser-
dzim a svego czala vnó (sic,
vnódzonym?)

nemødrich a

f salnich

toscy cy, chos ne nødzø

a timto chorakim (sic) odzenm
przŷo (sic, przyodzan)

f gemsze sō nam vkasuge gego
velika svōtoscz, pres gōsz mili xt
gest gy na tēto svece vvelbil

f gego slachet (sic)

yscy gest mocznego, bogatego a
velebnego mōsa¹⁾ (syn?) xosō (sic)

bil gest blogoslauon cystoto (sic)
gego zyuota

yse bil gest velykego miloserdza

¹⁾ nosówka wyraż. przez o z kreską od dołu.

incantacione	złoszczy
desistens	został
f. 165 r. quarto magnificatus fuit in
austeritate, quia (?) legi-
tur de eo, quod corpus
suum ieiuniis et vigiliis
et oracionibus multum af-
fligebat	chuartecz (on) presto bil gest bla-
goslouon, yse (cz on) sve czalø
(sic, gest) nødzil a gegoū (sic)
vole ¹⁾
(gest) ne prepuscil ¹⁾
Refert etiam servus disci-
pulus eius (glossator dodał:
beatus Seuerus)	tescy nam o nem seuerus (?) pysse
et sic patet sanctitas
vite eius, per quam ma-
gnificatus est a Deo tem-
pore vite sue. Quod autem
fuit sanctus, hoc probat
ipse Deus	a przestocz sø nam snamonuge
svotoscz ²⁾ gego zyuoata, f gese mili
ihū gest gy vtvyrdil do skō-
czena gego, a prestocz yscy on
gest byl svøty
primo enim sanctitatē
eius probat ipse Deus sibi
coram angelis regratiando
reliqua parte
discipuli	a napirsuecz mili jhu. xt. mouiy
o gego svøtoscy ²⁾ , dzøkugø ²⁾
gemv pret svøtimy
ostatkiem
sludzy
swathczø
f. 165 v. probant mortui
duo socii, unus cecus, a-
lius contractus
sua oracione suscitāt
item
nolebant (ambo infirmi) sa-
nitatem consequi, ne pe-
risset conquestus eorum
voluntate	preskost
.... s mortwi (sic)
tescy
...
... ysbi gich vyrza (?) ne sgdzy-
nøla
svø dobrø volø

w kaz. o św. Cecylii k. 165 v.

f. 165 v. primo que sit persona di-
ligens	... ktho gø (suppl. kocha)
f. 166 r. armis sumptis
dilectum vocat Johannem	harnas
mylostnikem

¹⁾ u góry na brzegu.

²⁾ nosówka (w wyrazie *dzøk...* tylko pierwsza) wyraż. przez o z kreską od d.

contempnens	ne dba
pugnat cum homine	przecziwa szø
merito	zaprawdø
desponsata	slubona
immaculatum corpus	nepokalane
ille iurat	slubil
f. 166 v. ut nunquam marcescat	staracz, vødnøcz
odorem	wonø
tuto consilio	dobrø (sic)
f. 167 r. semivivam carnifex dere-	zamarthwe
liquit	

w kaz. o św. Katarzynie k. 168 v.

f. 168 v. qualem statum habuit	kake stadlo
illaqueatur	vsidlona
f. 169 r. quod virgo tria habuit in	rosumecz, iscy f svem stadle mala
statu suo, videlicet pru-	gest trogaky clonek, mødro (sic)
denciam etc.	
sufficenter	pewno
patet	yawno gest ¹⁾
mugitus pecorum	ryczene dobitkow
in deorum sacrificiis oc-	w sluzbe sòcz.... czebe sluchacz....
cupatus te intelligere non	a presto cø ²⁾ disa pytam, pouecz
potui nunc autem ab	my ... oth poczøtka pokolene
inicio generacionem tuam	tvoge
requiro	
f. 169 v. contempsi	wsgardzala
puella, que omnes	
contufat et deos nostros	potøpa....
demonas affirmat	dosvaczczaz (sic, osvadcza?)
cum virgo certamen, quod	gatkø
imminebat didicisset	
stupefacti	swmeli szø
quos virgo confortans	wsmogszy
f. 170 r. fame cruciari	glodem
minas	grosy

¹⁾ yawno przez y, gest przez g jest pisane.

²⁾ nosówka wyraź. przez o z kreską od d.

quod fuit fortis, probat	 dolicza
eius pugna mirabilis	boyg
ovis pugnabat cum lupo	valeczyła szø
columba celesti eam cibo	
retovebat	przecarmala
pro eius nomine laborio-	pres gego ymø welyky boyg gesz
sum subisti certamen; con-	fstøpila ¹⁾ , ale bocz f nem vsta-
stans esto, quia ego tecum	uiczna, a gacz s tobø ¹⁾ stanø ¹⁾
sum	na fsech mesczech
f. 170 v. gloriosum	blogoslavonego
dissiparet	roscrusil
ewlsis mamillis	wysepawszy
f. 171 r. confortata	wsmoszona
manat (oleum)	czecze

III. Cztery karty z XV. wieku wszyte do księgi kazań na końcu. Porządek Kazań Gniezińskich.

1 a. In nomine Domini Amen. Mocz boga oycza wschechmoganczego mandroszcz sina yego yedinego, dar y laska ducha szwyanthego racz bycz sz namy ze wszytkymy, mowmy wszycy amen.

Tu powstawszy wszycy poszluchajczy (sic) szwyanthy Ewangelyy, kthora szya thak vykłada prostym vykładem.

Thenczy yest prosty vyklatz Ewangely szwyanthy. poklenknawszy na kolana posdrowmy tha namylowczywszą (sic) panna thą modlythwa, kthora ją posdrowyl archanyol gabryel, gdy gy szvyastoval poczancze syna bozego, rzeknac: sdrowasz marya laszky pelna asz do koncza.

Przesz thwe, panno, posdrowyeny racz nam dacz y vproszycz v szyna szwego dar ducha szwyanthego otrzymanye, na czyele y na duszy naszymy przeseznanaye, grzechom odpuszczenye, a po szmyerczy wyeczny szyvoth otrzymane, amen.

Wszelkny sz wasz vczyn na chezele szwym sznamye krzysza szwyanthego, aby duszny nyeprzyjaczyl nye przeszkodzil vam szlova bozego, movyancz: v ymya oycza y syna y ducha szwyanthego, amen.

1 b. Poklenknawszy na kolana vassze, proszye pana ²⁾ bog (sic) za nadawscze (sic) thego bozego domu, kthorzy szwych czyanskych roboth vdzyelaya then vbogy dom.

¹⁾ nosówka wyraź. przez o z kreską od d.

²⁾ panbog zawsze jako jeden wyraz pisane.

Prosczye thesz pana boga za one lvdzye, kthorzŷ szał w nyewoly w rankv poganszkŷch, abye pan bog raczył vŷbavŷcz sz nyevolŷ.

Prosczye thesz pana boga za wszythkŷe lvdzye nyemoczne, abyem pan bog raczył dacz sdrowŷe ŷ raczył ŷem dacz cŷrplywoscz w gŷch nyemoczach. Prosczye pana boga za nyewŷasthŷ plodem obczŷŷazone vedlug stadla malzenszkŷego, abyem pan bog raczył dacz porodŷycz przesz grzechv y przesz nyemoczŷ.

Prosczylŷsczye (sic) za szŷwe¹⁾, vmarlŷch thesz nye zapomŷnaŷczye, wszyelkŷ dzŷsz spomŷn²⁾ na dussza oŷcza szwego, mathkŷ szwey, przyaczŷol szwoyŷch.

Ossoblŷwŷe vaszŷm laszkam poleczam w modlŷthwŷ the dussze, kthorychtho czyala lesza w thym domv y thesz na szmŷntharzv.

2 r. Prossza thesz wasz o ŷedna sdrova maria za one dussze, kthorych czyala pogŷnaly na valkach, na vodach.

Prosza thesz o ŷedna sdrova maria za dussze pvste, kthore sza w makach czysczowŷch, kthoresz nye maŷa zandnego wspomozenŷa, thelko szŷa na nasz oglandaŷa a volaŷa: szmŷluŷczye szŷa, szlutuŷcze szŷa nad namŷ, acz nŷcz²⁾, alye vy krzesczyanŷa²⁾, przyaczele naszŷ.

Szamy thesz szŷebye nye sapomŷnaŷczye, kassdŷ sz wasz prosz pana boga szam za szŷŷ, ŷsbŷ nasz pan bog raczył zachowacz od naglŷ szmŷerczŷ, od morovego povŷetrza, od rankŷ nyeprzyaczelskŷ, od grzechv szmŷerthelnego, aby nasz thesz pan bog raczył vŷslvchacz v prosszbach naszŷch.

Mowczye za mnŷ spovŷecz powszednŷa: Ia grzesznŷ spovŷadan (sic) szŷŷ panv bogv mŷlemv, pannŷe marŷ, szwŷanthemv pŷotrovŷ, szwŷanthemv pawlovŷ, szwŷanthemv jacobovŷ, patronovŷ thego bozego domv, ŷ wszythkŷm szwŷanthŷm, ŷ thobye oŷcze duchowny, mogŷch wszythkŷch grzechow, kthorychem szŷŷ dopvscŷl od mego rosvmv wszyanczŷa, od mogŷ poszlŷednŷ.

2 v. spovŷedzŷ asz do dzyszeŷszŷ godziny, Czom sgresszŷl przestampvŷancz dzyeszŷanczoro boze przykazanŷe, ŷzem pana boga mylego nye myloval ze wszythkŷego serca mego, ze wszythkŷ dussze moŷ (sic), a szwego blŷznŷe⁰, ŷako szam szŷebye; Czom sgresszŷl szŷyedmŷŷ szmŷerthelnŷmŷ grzechi: pycha, lakomsthwŷ, nyeczŷystotha, obszarsthwem, zadrosczŷ, gnŷevŷ, lenŷsthwem kv bozŷ szluszbye, thego my szal, thego szŷŷ spowŷadŷ; czom sgresszŷl pŷanczŷ szmŷszlow czyala mego grzesznego: vŷdzenŷem, slŷsenŷem, vkvszenŷem, povo-

¹⁾ za *marthwe* zniszczono.

²⁾ tak w ręk.

nŷenyē, dothikanyē, thego my szal y thego szŷa spowŷadā; com sgrzeszŷl cudze grzechŷ obmavŷaŷancz, poszandzaŷancz, a szwogŷchem szŷa spowŷadacz nŷe vmŷal albo nŷe chociaŷ, thego my szal y tego szŷa spowŷadā, yacomkolvyek sgrzeszŷl naprzeczyw panv bogv mŷlemv szerczem, vstŷ, vczŷnkŷem, szla volā, szlā myszlā, thego mŷ szal ŷ davam szŷa vŷnŷen panv bogv mŷlemv ze wszŷthkŷch grzechow mogŷch szmŷerthelnŷch, powszednŷch, ŷawnŷch, thaŷemnŷch, zapamŷanthalnŷch, kthoresz na mŷa pan bog lŷepŷ sznā, nŷszlŷ szŷa gŷch ŷa vmŷem spowŷadacz ŷ prosza sobŷe

3 r. na pomocz dzŷewŷcze pannŷ marŷ ze wszŷthkŷmŷ szwŷanthŷmŷ, Aby szŷa raczŷla przŷczynŷcz za mŷa za grzesznŷm do szwego mŷlego sŷna, aby mŷa nŷe raczŷl szandzŷcz vedlug czyanszkoszŷ grzechow mogŷch, ale vedlug szwego szwŷanthego a nŷevŷmovnego mŷlosŷerdza; ŷ czyebye, oŷczye duchownŷ, prosza prze mŷlŷ bog, aby mŷa rosgreszŷl thā mocza, kthorā masz od boga mŷlego ŷ od szwŷch starszŷch thobyē poleczona, maŷancz waglāth¹⁾ na mākā Boga¹⁾ mŷlego, ŷ nŷe rospaczaŷancz w lasceŷego naszwŷanthszŷ.

Naklonczyē gŷowy szwoge, bŷancz pŷerszy szwoŷe, mowczyē: boze, bancz mŷlosczyŷ mnŷe grzesznemv. Super quam penitenciam miseretur vestri etc.

Nys szŷa chwala boga mŷlego dokona, spŷeŷeczye pŷancz paczyerzŷ, pŷancz sdrowŷch marŷ ŷ ŷedno kredo.

Zathŷm vasz panv bogv poruczam, prosczye pana boga za nasz kaplanŷ, a mŷ thesz sza vasz.

Szwŷantha, abyŷczye vŷedzŷelŷ
Zandnŷch szwŷanth nŷe maczyē w thŷm thegodnŷ,
kthorebŷ przeszkadzaly robotham vaszŷm.
3 v. Pŷerwsze przykazanŷe szthworzŷczyela naszego,
Nŷe masz mŷecz Boga naden gŷnszego.
Poprosznoszŷ nŷestathkv thwego
Nŷe bŷerz nadaremno gŷmŷenyā bozego.
Pamŷatay, tho szobyē (sic) vyele,
Bŷ czczył szwŷatho ŷ nedzŷela.
A czczeszsz-lŷ mŷecz laszkā mogŷa,
Czczy oŷcza ŷ mathkā szwogŷa.

¹⁾ tak w ręk

Nye zabyay bratha szwego
 Raka, kasznya any rada.
 Nye czyn grzechv nyeczystego,
 Krom vrzandv malszenszkęgo.
 Nye kradny gymyeny Bozego (sic),
 Nadznym vdzyelay szwego.
 Nye szwyaczy (sic) na blysznyego szwego
 Szwyadeszthwa (sic) falszywego.
 Nye poszandaŷ szony blysznyego thwego,
 Any szadny rzeczŷ yego.¹⁾

f. 4 r. Mylvy pana boga thwego ze wszythky dussze thwogy y ze wszythkyego szercza thwego y ze wszythky myszly thwogy y ze wszythkych szyl thwogych, A blysznyego thwego yaco szam szębye.

Kthory czlovęk tho vypełny, zyvoth vęeczny then odzyerszy, alęe przessthempcza przykazanę bozego, thaky sztręda (sic) vydzenę bozego y thesz chwalę kroleszthwa nyębyeskyego, amen.

f. 4 v. Ja thesz oszoblyvęe grzeszny Capłan poleczam laszkaŷ vazyŷm dobrodzye szwoye, kthorychem thesz yalmvsnę poszŷvęł yeszcze sz lath mogyl (tak zam. mogylch) mlodych, y zebŷ pan bog raczyl szŷvym²⁾ dacz szŷvym sdroye, szczeszye y tho, czego v pana szędaŷa, A vedlug szwy sprawędlywosezy nęe raczyl gych szandzycz, alęe vedlug szwego myloszŷerdzŷa szwyęthego sz mak czŷszczovyh raczyl vybavyez y do szwy szwyęthŷ chehualŷ (sic) raczyl przyancz.

IV. Słownik.

W słowniku tym uwzględnione są tylko wyrazy i formy niezwykle w obec dzisiejszego użycia, świadczące więc o względnej starożytności. Wykaz miejsc nie jest wprawdzie wszędzie zupełny, jednakże do naukowego użytku, jak sądzę, wystarczający. Materiał głównie jest zaczerpnięty z tekstu kazań; glosy są oznaczone literami gl.; w niewielu miejscach cytaty wzięte z *Porządku Kazań*, oznaczone są Porz. III. W przytoczeniach opuszczone są częstokroć zbyteczne wyrazy.

acz (jeżeli): acz my chemy... otrzymacz sbauene 14b, 33; aczey on po szpouedzy ma tho misl 14b, 31; ac gesmy ktorego (świętego) opuscyl (licet) gl. 156a; yse acz gesmy ktorego samoskaly (sic) gl. 156a.

¹⁾ Dziewięte i dziesiąte przykazanie zebrane w jedno.

²⁾ zniszczone.

alić (z wąpiącym pytaniem): Aliczby (Aleczyby?) nektory mogli rzecz 172a, 6; por. *aliści*.

aliści (aż oto, więc): Alisezy matuehna trochę szana podłozyla 5b, 23; isey go lofey gynako włouicz ne mogø, alisci ony do nego cysthø dzeuiczø pryuodø 179b, 19; (cf. aliż w Ps. Flor); gdiscy gest.. ona porodzyła, tedy ona... penøska ne... mala, isbiez.... alisci ona swego szinka f gasly była polozyla 175b, 24.

arzekąc zob. pod wyr. *rzéc*.

aże, ażci, aści (aż, oto że, oto w zdaniu skutkowym): ona szø dothknøła, aszeecz natichmasth sdroua była 4a, 24; gednocz szø spouedzał (sic), aszeecz sø xpt smiiloual 14a, 34; A edisz vøcz ony były do morza przysly, tedy vøcz morzø gest szø bilo... rostøpyło, tako yszeecz ony... szucho przesly, ascy oni svich nok (sic) ne były rosmoczyły 174b, 1; gednocz szø oprauil... asci szø ucinil... 184b, 13; gedno røkø flosyl, aszey natichmasth 1816, 23; gednocz vsrzy, ascy on natichmasth 179b, 23; (aż nawet) vele lath przeth tøm(to), nislicz gest on bil Adama stworzył, aszey gest on przeth tim (to) oth poczøthkø (sic) svatha bil 4b, 9.

badac: badagøcz cunctando gl. 52 r.

barłog: sverzøtha szukagø barłøga 3b, 17.

bieżec (biegać): posly beszø 1a, 5.

bóg (4b, 29 i 175a pisane bok): f milem bodze 14b, 10; po bodze 177b, 28; o bodze 180b, 7; 181b, 2.

bojarzyn: bogarzini ku bogu pugiles ad pugnandum gl. 155 r.

bojęć się, bać się: bogegely szø (tak, zam. bogely szø 175a, 22; bogely szø 176b, 13; gego grosz ne bal szø gest byl 11b, 5.

bracia: bracza mila 14a, 16.

bracieniec: bylastha dwa bracencza barszo bogata i t. d. 182a, 1; abyecz on onima dwema bracenczoma tho bil pouedzał 182b, 12; tedy vøcz ona dwa bracencza.... pred svøthim ganem padly 182b, 26.

być: (*jes*) gaceszm namnegszy poszel 1a, 15; gaceszm vasz bok (sic) 175 a, 3; gdisz geszm ga... straczyl 172a, 7; gakoczesm ga vmarl 177b, 13; thy gesz bok (sic) mog 4b, 30; gescy (jestci) prikasal 3a, 25; ac gesmy opuscyli gl. 155b; yse acz gesmi samoskali (sic) licet paucorum sanctorum festa agimus etc. gl. 156a; alle szø ga bogø, yszeszmy iusz tenthø dar straczyły 172a, 4 etc.—(*by*): isbich ga tobe... sluszil 1b, 20; aby thy dale.... ne møskal 2a, 9; asbichom... skroczyły... bichom szo (sic) nauczyły 14a, 17,21; gakobichom naszøm duszam otrzymaly sbauene 172a, 26.

bydlić (przebywać) kakoczby na thøto svecze... bydlicz mely 172b, 5.

chcieć (czcieć): chezala szō dothknōcz 4a, 17; na chezō (sic) 172a, 8; na chezal 174a, 5 (bis); na chezalcy 178a, 25; na chezal 180b, 6; che bycz 1b, 13; chem-ly prycz 1b, 23; chaley on przeuedzecz 3a, 23; chōcz on... tho przeuedzecz, 5a 13; ches-ly uedzecz 5b, 6; chōcz ony 11a, 7; chem-ly bycz 12a, 17; chely szō szagubicz bily 14b, 3; isbi szō chal dopuscicz 14b, 33; chemi 14b, 34; chemi-ly 171b, 12; che czynicz 171b, 19; che pryecz 172a, 21; chemy 172a, 33; chōcz 172a, 29; chō 172b, 8; che 172b, 16; 173a, 14; chemy 173a, 24; chōcz 173b, 6; chem-ly 174a, 17; chemy 175a, 25; chal 177b, 25; chem-li 178b, 12; ches-ly 179b, 9; A czczeszsz-ly (sic) myecz laszką mogya, w dekalogu Porz. III. zob. Przedmowę. XXXIV.

chwila: thōto chfylō (obecnie) 171b, 6.

ci, *ć* nieskończenie wiele razy przyczepione, raz eć: Ieczy (ecz) ona niednego koszuska ne mala(cz) go gest byla 5b, 16.

cielny: necystothy czelne varouacz szō 179b, 10; celnego grecha gl. 70b.
cirpieć: gest cirpal byl 5b, 26; ne cirpal 177b, 26, 178a 1 i 14 i t. d.

czakać: czakaly 174b, 21.

czarnoksiężstwo: czarnaxōstwem magicis artibus gl. 74b.

czarnoksiężnik: do czarnoxōsnika ad unum nigromanticum gl. 102, r.

czeladź (ród, pokolenie): s czeladzy dawydowe 176a, 19.

część: nauōczszō czeszcz 4, 29; nigednecz czy any chualy 2b, 25; ve decy 175a 13; ve deczy 180b, 26; ve czczy in officio gl. 19a.

czuć (czuwać): czuly 176b, 7.

czwarte adv. (quarto): quartecz 2b, 26; 5b, 20; 181a, 7 i t. d.

czworaki (czwioraki?): ku chvorakemu rosdzelenu 2a, 32.

czyn: cyne (sic) y w odzenu in ornatu, przes cin biskupy, choscy mszō vfnem mema (meua!) per hanc camisiam gl. 105a; czynne in pontificali habitu gl. 156b.

czyść (czytać): przeczedl (sic) 184b, 8; cze (zam. czcie) sō nam o them gl. 153a.

dale (dalej) 2a, 9; 172a, 15.

dar: presz daru 1b, 26; pres dara 12a, 19; przes darv, poprawione z dara 174a, 21.

dłudzi (długi): dludze stroue (sic) 14b, 21.

dobytek (bydło): svog dobitek pasly 176b, 5; ryczene dobyt看 mugitus pecorum gl. 169a; dobithkem iumentis gl. 43 r.

doliczać: dolicza probat gl. 170 r.

doliczenie: doliczene probacio uel exemplum gl. f. 12.

domieścić kogo czego: gegosz krolestwa nebeskego domesczy nasz bog 5b, 31; por. Bogarodz.

dosichmiast (dotychczas): dosichmasth 183b, 17; zob. *si*, *sien*.

dostatczyć (sprawić, dokonać): tego my szamy dostathciez ne moszemy 12a, 18; 172a, 34; 174a, 20; w podobnem znaczeniu stoi otrzymacz 14b, 36 i dokonacz 178b, 18.

drapieżca (drapiesca?) drapesczo byl 14a, 32.

drodzi (drogi): drodze kamene 182a, 19; f drodzem odzenv 182a, 7.

drudzi (drugi): drudy (zam. drudzy) prielad 183b, 20.

drzewie (rychlej): drzeve 171b, 4; 179a, 5; (pierwej) 184a, 26.

**dwoj*, *a*, *e*: dwogocz rzecz macze rosumecz 179a, 19; dwocz moko (sic) zapewne dwogocz moko 178a, 24.

dziać w sposobie mówienia „cości mu to imię dziano albo jemuści (jejże) to imię było dziano“ bardzo się często powtarza: 2b, 20; 4a, 10, 5a, 2; 5a, 9; 11a, 20; 11a, 28; 11b, 31; 173a, 2; 176a, 1; 176a, 18; 179b, 17; 183a, 22; na ostatniem miejscu pisarz napisał po swojemu zwano (svano), ale zniszczył i napisał dzano; por. sdziać. Również 3 os. cz. ter. tego słowa w formie dzie (pisane dze) powtarza się dość często: 5a, 29; 14a, 16; 172a, 18; 172b, 7; 182b, 17; 184a, 24. por. dzie w Kaz. na dzień W. ŚŚ. ed. L. Malinowski, Rozpr. wydziału filol. XXII w słowniku.

dziesięć: f. chuarthem... f. pøthem na cze lecze (t. j. na czeie) 4b, 13; zob. Przedm. XXXIV.

dziedzinna (tak zam. zwykłego dziedzina): dzedzynny 182a, 2; dzedziny 182a, 24; (może na wytłomaczenie warto przytoczyć winno zam. wino, które słyssałem w okolicy Gniezna).

dzierzec: dzierszcz varø kresczyganka (sic) 171b, 14; dzerszocz naukø 174a, 15.

dziewka (dziewczyna, córka): s dziefkicz byua sla szona 12a, 8.

dzinąć (ginać): slo smerezo dzyno 12a, 6.

dzisia: dzysza 1b, 14; 1b, 28; 3a, 12; 4b, 3; 14b, 21 i t. d.

eze (iż): pysze szo... esze... tedy vøcz 174a, 30; (por. *Kazania na dzień wszech Świętych* ed. L. Malinowski, *Rozpr. wydz. filol. XXII* 1895, str. 298 w słowniku, zob. eze w słown. do ps. Flø. i do *Altpoln. Denkmäler*).

gadka: gatkø certamen gl. 169 b.

groza (groźba): on gego grosz ne bal szo 11b, 5.

gzło: byskup oblecze na szo xlo, gl. odnosząca się do słów per hanc certam camisiam 105 r.

harnasz: harnas armis sumptis gl. 166a.

imienie: s twego ymena de tua substantia gl. 43 r.; sve vsiczko ymene relinquens cum possessionibus suis gl. 74 r.

iże, iżeć, iżci (iżci?), spójnik wielorakiego znaczenia, używa się, podobnie jak *a* w połączeniu z formami aorystu *bych* w zdaniach celowych, tak jak i w dzisiejszym języku; również w zdaniach skutkowych: takocz veszeliim (nebo) bylo napelnono, yszech szo ludzem na szemy.... wydzało 1a, 25; ediszy tenthó czas... szo przybliszył, yszech maria.... porodziec bila mala 4a, 4; (święci) szocho tho ony byly vezinily.. ysze odzene.... szebe sdrzuczyły 173a, 19 i t. d.; podobnie w zdaniach przyczynowych: xt... gest bil starszy, iszech vele lath przeth tiimto 4b, 7; alle isczy gest gych barszo vele, tedy. 171b, 26 i t. d., niekiedy w połączeniu z wyrazem tegodla lub przesto: 1b, 9; 2b, 1; 11a, 23 i t. d. W tych przypadkach zaznaczyć można zgodę z dzisiejszym językiem, również i w tém, że w zdaniach oznajmujących po słowach mówienia, twierdzenia, idzie *iże, iżci* i t. d., n. p. (posły) to oródze... pouedagocz, ysci szo gest bil krolemicz narodzil 1a, 6 i t. d. w ogóle, gdzie jest oratio indirecta; ale szczególnem znamieniem Kg. jest, że po słowach mówienia używa się *iże, iżeć* i t. d. bezpośrednio przed przytoczonymi słowami w oratio recta. (św. Łukasz) mowy tako: Ysze gaceszm namnegszy poszel 1a, 15; swóty pael... mouileczy gest... rzekocz tako: (Isze) veselche szo 2a, 18; rzekocz tako: Isczy iutrze prdze (sic) do nasz mily xt 2a, 21; isci (o tym wyrazie zobacz niżej) szo nam o thez tako pisze. Ise A tako vocz... czesarz augustus etc. 3a, 20; arzekocz mu ... tako: isze, dze, gest oltarz nebesky 5a, 28; beda (sic)... rzekocz tako: yscy mily xt.. dage 11b, 31; Alleczyby nektory... rzecł: ysze gacz, dze, ne mogó bycz swóth 172a, 18; moysesz... mouil, ysze ne boyce szo 175b, 1; angol rzecł: ysze ne boyce szo vy 176b, 14; podobnie 2a, 7; 2a, 10; 2a, 21; 177a, 26; 177b, 9; 181b, 19 i t. d. Również po słowach oznaczających wyrozumienie: vy tho macze rosu-mecz, ysze ktoricz gest poczótek.... miloserdza? 179a, 19 i t. d. w podobnem znaczeniu zam. mianowicie użyte jest także *iże* na wytłómaczenie cytaty łacińskiej: dzisza... tako... puer Ise dzieczótko (sic) gest szo narodzyło 2b, 34; Qui facit voluntatem etc. ysze ktory clouek czyni voló otheza mego 171b, 9. W kilku miejscach użyte jest *iże* i t. d. bez poprzedniego słowa mówienia po przytoczeniu słów łacińskich: Dzathky mile, Ysze gako tho vy szamy dobrze vecze (na początku temat: xt puer natus est) 1a, 1; Dzath. mile, ysze gako dzysza dobre vestezy... (temat również puer etc.) 2a, 1; Dzath. mile, ysze gako tho... vecze, ysczy fszythezy ludze...

(temat poprzedza: erit magnus, początek kaz. 3; podobnie w kaz. 4, 8 i w kaz. 10). Nie spotyka się zaś spójnika w nast. razach: rzekōcz tako: fratres carissimi, bracza, dze, miła 14a, 16; pisze szō... kakocz sōcz ony... 171b 2; w dekalogu 175a, 3; w kaz. 10, 184a, 17; (św. Jan) rzecl: iusz, dze, thy czasz masz etc., gdzie bezpośrednio przed tém: rzecl byl, ysze nagotug szō... Spotyka się niekiedy *iže*, *iści* etc. bez poprzedniego słowa mówienia, na przytoczenie, zagajenie nowego ustępu, argumentu lub zwrotu: Ieczy nasz mily xt. narodzilei szō... f tenthō czasz... 1a, 32; isci szō nam o theż tako pisze, Ise etc. 3a, 20 (zob. wyż.); Ieczy tenthō obyczag... isze gdisci... 4a, 25; ꝥIeczy tento czesarz rzymsky i t. d. 4b, 33; ꝥyeczy napirsue vōsz thōto mōdrosez ma 172b, 8; ysze bische... vedzely, kakocz xt... milosciuy etc. 175b, 6.

ja: possffvyāczy ny ut sanctificemur gl. 142 r.

jako, *jakoć*: gakocz ptaskowe 3b, 15; gakocz tenthō krol 11a, 27; gakocz Judasz veynil 14a, 26 i t. d.

jaśły: Joseph... gasły vczinil 4a, 1; leszōcz f gaslach 4b, 16.

jedną (semcl): gednō dna 5b, 19; por ps. Fl. 61, 11; 88, 35.

jedno (jak tylko, skoro tylko): a gednocz ona gest tho bila vczynila, aszcz natichmasth etc. 4a, 23; 14a, 32 i gdz.

jedziny: gedziny 12a, 14 zwykle gedyny.

**ji*, *ja*, *je*: naprzecif gemu 4b, 1; naprzecif ge vynydzō (sic) 4a, 28; cinsz czeszarzeui giim (pieniądzem) szaplaczyly 3b, 3; sz im 5a, 20 (zob. Przedm. XLVIII); aby szō thy gō opekal 180b, 24; przyp. 4 l. p. m. zawsze jest *gy*, ale 183b, 15 spotykamy *go*: xt. go na gego modlithfe vysluchal (cf. proszōcz go 11a, 15); isby szō gymy ne stauily (slauily!) 12a, 1; gyma dat. dual. 183b, 23.

jinako: gynakocz 177b, 14; gynako slouicz ne mogō 179b, 19.

jiže (*jenže*), *jaže*, *ježe* używa się anaforycznie jako zaimek względny z odniesieniem do poprzedzającego rzeczownika: Octavianus... gensecz... byl barszo mōdry 5a, 2; s mariō, gaszey bila brzemenna 3a, 32; dan, gaszczy... dacz bila mana 3a, 26; dzieczō... geszey dzieczō dzeuicza porodzy 5a, 33; dom... poth gimszcz domem 3b, 32; ale w dwu razach z odniesieniem do następnego zaimka ten: gensecz tako star byl, tenczy szō dzysza vczinil młody 4b, 15; gegosey nebo y szema sderszcz bila ne mogla, tenci szō gest byl.. polo-szyl (w łonie i t. d.) 180a, 2. Czasem zamiast *jenže* użyte jest anaforycznie *co*: czesarsz, choszcz (sic) mu gest bilo tho ymō octavianus dzano 5a, 1; podobnie 180a, 24; por. *który*.

jisty: ono gysthe sverzō 179b, 21; onō gystō dzewiczō 179b, 22; patrz *ten jisty*.

junosza: iunosa sponsus gl. 154a.

już, już: (iux) 2a, 12; iusze 2a, 19.

k przedimek, zob. *ku*.

kacerny: slostnik kaczeni rex Boleslaus fuit tanquam tyrannus gl. 105a.

kaki (z pytaniem): alle kakecz tho dzeczothko... bylo? 3a, 2. kako (wykrzyk): Alle kako my thenthoszy dar chouamy, gdis szo grzecha dopuszczamy 171b, 34; o kakocz to roslocene bode salobne gl. 78b; (względnie): kakocz on f dzen szodny... przydze 2a, 14.

kakoćkoli: kakoczkoły... verzył... fszegdiincy.... 4a, 5; kakoczkoły xpus... ginse dni stworył, allecz... 177a, 7.

kałždy: f kasłdem (sic) stworzenv 3a, 8; kalszdacz neuescza thvarsz 3b, 17; kalsde stworzene 3b, 12; kalsdemv clouekoui 171b, 31; kalsdy krescygan 171b, 33; kalsdemu gl. 78b.

kamienie (collect.): f drodze kamene 182a, 19; to drodze kamene 182a, 22; drodze kamenm opravone 182b, 23; tho kamene 183a, 6.

kanclerz: kalclerz (sic) portarius gl. 99b.

kapła: o kaply nochebugo (sic) 11b, 14; por. ě kapla.

każń rozkaz: kaszny chocz.... posluszen biez 3a, 30; casno iussu gl. 148b.

kdy: A ediszcy gest byl vsrzal 5a, 24; A ediszcy... ony do morza... przyszly 174a, 31; A ediszcy... gest trzeczego meszocza bylo 174b, 5.

kegdy (z pytaniem): alleby tako rzecl: ysze kegdycz svoty gan... moko cirpal? 178a, 27; (indef.) nysly thy kekdy bodesz 5a, 33; snamona, choscy ge kegdy xt.... czynil 179a, 8.

konać: konay tua oracio intercedat gl. 15 v.

kostarz: kostarsz y pyganicza 12a, 6.

krześcijan (kreścjan): krescygan 171b, 33.

krześcijański (*kreścijański*?): varo kresczyganska (sic) 171b, 14; varo kresczyganskø 171b, 20 i t. d.

królestwo 2, 14 i t. d.

który (pyt.) macze rosumecz, ysze ktoricz gest poczotek miloserdza? 179a, 20; macze vedzeecz, ysze ktoracz szo... byla snamona....? 179a, 24; (wykrzyk. pyt.): yse ktoricz mose vipisacz...?! quis potest... gl. 102b; (indef. po spójnikach *iże, gdyby, niżli*, po pyt. — li w zdaniu pobocznem i t. d.) gdiszy szo któremu kroleyu szin narodzi 1a, 3; ysze ktoricz clouek ma on vele dzecy, ...ony byuagø slachethny 12a, 10; nysly ktory krol pogansky 171b, 34; A abische ne kradly... any ktorego cloueka szabyly 175a, 13; gdisbiez ktoromv clouekovy (xt).... poslal... 181a, 13; (względ. z odniesieniem

do zaimka ten — czasem domyslnego — w następ. zdaniu): ysze ktoricz clouek verzy.... tenczy bōdze veszuan 1b, 6 (por. *jiže, jenže i niektōry*).

ku, *k* z celown.: ku vekuge svathloseczy 1b, 7; ku chvorakemu rōs-dzelenu 2a, 32; ku vyszokoszczy, ku dlugoszczy 2b, 8 i t. d.; k nam 1b, 3; 2a, 5; k vam 2a, 12; xobe 2a, 5; k ne (k'niěj) 1b, 29; 5b, k nemu 5a, 18; k nim 174b, 14 i t. d.

łacno: yscy ne laczne difficile est gl. 156, 6.

łaczny: laczni qui esuriunt gl. 157a.

łaczyć: gensecz łocy que (macula) priuat et separat celesti regno gl. 78b.

-li: narodzy — liez szø który clouek 5a, 13; ches-ly vedzcz 5b, 6 i t. d.

lichfnik: lychefnikiem (sic) 175a, 16.

łowiec: lofey 179b, 25.

łożnica: do losznicze 5a, 20.

lucemiernik (pochleba): luczemerniczy 11b, 20 (w innych staropolskich pomnikach licemiernik).

mać: oczecz y macz 180a, 10; gego macz svimy prygaczoly 182b, 3; vypiszuge rodzag otheza y maczerze 11b, 17. abisceze.... svogō maczersz ve dcy mely 175a, 13; v sue maczerze (w swē macierze) 4b, 26.

mały: gaczesm nannegszy poszel 1a, 15.

matuchna: nysly gego matuchna 4b, 11; 4b, 28; dalej w kaz. 3, 7, 10

Magdolana: marie magdolaniy 14a, 23 i w ogóle w kaz. 4.

miastko (zdrobn. do *miasto*, *miesce*): na małem mastku 3a, 19; na dw malu mastku 4b, 25.

miasto (locus): dothknōcz tego mastha 4a, 19.

miedzy: medzy namy 1b, 13; medzy sverzōthy 3a, 7; medzy dvema domoma 3b, 31.

mieszkać (ociągać się) cunetari: aby thy dale ne mōskal 2a, 9; 2a 12; moskala uxor perseverabat (zam. mōskala) gl. 43b; wymawianie mieszkać, z nosówką, jest m. zd. wielkopolskie, por. ogólnopolskie mieszkac w słowniku Lindego i miaszkać w żyw. ś. Eufraksyi w słowniku Krynńskiego, *Prace filol.* III, 254; por. zamieszkać.

mierzżączka: mersoczky (sic) afflicciones gl. 161b.

mir (pokój): a mir boszy bōcz 1a, 13; 176b, 26; por. mier u Balt. Opecia 7a i w Ort. Magdeb. Arch. f. slav. Phil. VII, 562; równiez zob. Spraw. Chędoga 1544, Arch. III, 50.

mnogdy (częstokroć) 12a, 8; 173b, 10 (por. wielkokroć).

móc (posse): nigednm (sic) kamenem ne moson gest slomicz byl nullo lapide potuit frangi gl. 41 r.

- molarz*: molaris pictor gl. 156 b.
- musić*: vmrzecz muszyl 173b, 32; muszyl cirpecz 178a, 1; muszemy 175a, 28.
- nać* (najć): malo kaplanof nadze 11b, 7; nadzesz 172a, 13.
- nagotować*: Joseph... veszual (nagotoual) dwie bapcze 4a, 9.
- nawtórki* zob. *wtóry*.
- namować, nająć*: namuie 3b, 20; nagól był 5b, 11.
- napirzwy, napirzwe* zob. *pirwy, pirzwy*.
- nasładować* (iść w ślady, z gen.): isbiez go nasladoual 177b, 8; (ś. Jana) sōcz.... ony bily nasladoualy 182a, 5; ale: macz gō.... nasladouacz 14b, 17.
- nawiedzić* (ku komu): gdisbiez on... k nemu nauedzil 181a, 21.
- namniejszy* zob. *mały*.
- nawiększy, nawięcszy, nawięce* zob. *wieliki*.
- nędzenie*: nōdzena tribulacionis gl. 42b.
- nędzić*: chos ne nōdzō non affligunt gl. 164a, nōdzil affligebat gl. 165a.
- ni*: ny przes kogo 14b, 35.
- nia* (niezwykła postać negacyi *nie*): nachczō 172a, 8; nachczal 174a, 5 dwa razy; nachczal 180b, 6 (zob. *chcieć*).
- niecha* (utinam): nechacz szō spoueda 174b, 15.
- niekiedy*: ysze thy ges mý nekegdy byl tho odmaual 177b, 9.
- niektóry*: gdisby sly duch nektorego cloueka f thenthō błōd szauotl 14b, 15; sz neskstorego (sic) szyna słodzeg byua 12a, 5 (zob. *który*).
- nijeden* (żaden): nigednecz czy (sic) ani chualy 2b, 25; nigeden angol ani nygedno stворzene doszōcz go ono ne mosze 3a, 15; ne mogly mecz nigedne gospody 3b, 28; ysczy ona nigednego koszuszka ne mala.... 5b, 16; abyecz nigednego skuthu (sic) necystego ne mely 174b, 19; nigeden svōty 178a, 20; nigeden clouek nullus gl. 149a (por. yszech on szadnego penōszka ne mal.... 5b, 9; por. *niżaden*).
- niżadny* (nemo, nullus): nyszadny clouek 4b, 1; nyszadnemu clouekou 14b, 30.
- niżli* (zanim): przedthim vele lath, nyslycz szō gest byl narodzył 5a, 12; i (aniżeli) dzeczō vōczsze nisly thy kegdy bōdesz 5a, 33.
- obcowanie*: opezowanym conversacionis gl. 15a.
- obiatować*: obatowacz presentare gl. 57a.
- obiesić*: (Judas) gest szō szam obeszył 14a, 28.
- obinać*: f szukēne pouogniky obyūōla 176b, 1; sukegnimy pouogniky obynone 176b, 21;
- obrzędzenie*: obrōdzena (o z kr. od d.) secundum ordinacionem gl. 149a.
- obrzędzić*: obrzōdzyla ordinavit gl. 156a.

- ociec*: oczecz y macz 180a, 10; rodzaj otheza y maczerze 11b, 17; 171b, 10; 177a, 23.
- oddalać się* (ociagać się): ne oddalag ... szō k milēv xp̄oui nafrocicz 14b, 19.
- odmawiać* (przymawiać): thy ges mŷ nekegdy byl tho odmaual 177b, 9.
- ogzień*: ogzen 174b, 27; grosa gako ogzen na scene napysani terrores vero flamina gl. 70b.
- offerować*: offeroual m(r)rō (sic) 5b, 5.
- okrąg*: okrōk slothy, a f temcy okrodze (sic) 5a, 21.
- omówca*: omofeczō 175a, 17.
- opiekać się*: abi szō gō thy opekal 180b, 25.
- oprawienie*: oprauena secundum ordinacionem gl. 149a.
- oprawić* (opatrzyć): domy slothem op̄vone 182b, 23; gednocz gest szō on byl boszim czalem oprauil 184b, 18.
- opić*: opōcz (o z kr. od d.) deinde gl. 156b.
- orędzie* (oznajmienie): orōdze 1a, 6.
- ostrów*: osztrōf 180b, 8.
- ot*: oth milego xta 1a, 16; oth tetho svathloszczy 1b, 11; oth sthuo-rzena Adamowego 4b, 4; oth poczōthkō (sic) 4b, 9; oth szebe ots(r)zuczyl 173a, 28. — od szeme asz do neba 2b, 1; od fehodu sluncza 2b, 12; od sylnego strachu 175a, 27; od tegotho czesarza 177a, 28; od morza 182a, 16; por. *otsichmiast*; w słowach złożonych zwykle *od*: odpowiadać, odmawiać, odpoczywać itd., zob. Baud. de Courtenay, Beitr. zur vgl., Sprachforsch. VI, 202.
- otpoczynać*: aby nogam othpoczynōla 3b, 9.
- otsichmiast*: othsiebmasth 5b, 2; 14b, 28 i t. d. (zob. *si*, *siēn*).
- ottychmiast*: ottiebcymasth 2b, 25.
- owa*: 2a, 6; 4b, 14; 180b, 22.
- paniać*(?): nade fszytkiim svathem gest panal (panoual?) byl 3a, 22.
- panew*: f panvy 178b, 9.
- pastyrz*: pastirzom 2b, 6.
- pasac* (na rycerza pasować): gdisci ge paszō 173b, 18.
- patrzeć*: ne patrzyly: isbiehom ne patrzyly chualy 14a, 20.
- piatec* (po piąte): pōtecz 181b, 13.
- pieniądz*: szadnego penōdza ne mala 3b, 24.
- piierzynka*: namnepsze perzinky ne mal 5b, 22.
- pirwy, pirzwy*: f pirue nedzele (sic) 2a, 6, pirsvim prelatem tocz gest papeszem 177b, 28; (napirwe, napirzwe adv.): napiruecz 2a, 33; 5b, 8; napirsuecz 3a, 9; 171b, 13; 172b, 8; 173a, 27; 179a, 26.
- pkieł* (piekło): Ieczy ono (veszele) pkel gest bylo rosbilo 2b, 9; f pekle 182b, 24 (pkieł w Ps. Flor. piekiel w Puł., por. *Archiv* XI, 622).

- plac*: rosmnoszicz *plac reditus* gl. 106a.
- plód* (liberi): ne uele... plodu dage 11b, 33; *plodem gauderis super filios* gl. 43b.
- po*: po fszythkemu *krölfestw* 1a, 5; (zob. Mikl. Synt. 625).
- pochebować* (? *pochlebiać*) o biskupstwo *pochebug* 11b, 15; cf. *pocheb-nik*: *pochebniczy oalumpniatores* gl. 153b.
- poczeszny*: *poczesznego reverendum* gl. 105a, 156b.
- podeźrzeć*: *podersan (poderżian) deceptus* gl. 161a.
- podpora*: *podporami columpnis* gl. 161a.
- pogrzechu* (niestety) 172a, 3.
- pojąć* (wziąć z sobą): *osla szobó pogóly* 3b, 6.
- pokalanie*: *pokalane macula* gl. 78a.
- pólczrzecia*: 184b, 9.
- położenie*: *poloszena condiciones* gl. 57b.
- pominać* (? *wspomnieć*): *pomyn* w Porz. K. Gn.
- popelnić się*: *dny szó popelnily* 176a, 24.
- popona*: *przes poponó arripientes velum* gl. 71b.
- posłuszen*: *tetho kaszny chóc...* *posluszen biez* 3a, 30.
- pospolity dom* (stajnia): *f pospolitem domv* 5b, 12.
- pospólny dom*: *slycz szó do gednego domo (sic) pospolnego bily*, *gen-szcz...* *medzy dwema domoma* 3b, 30.
- postać*: *s postaczy de tribubus* gl. 53b.
- powiedać*: *pouedaly* 1a, 10; *grzechy pouedala* 14b, 27; *pouedacz* 171b, 6.
- poszedlić*: *posedlily edificaverunt* gl. 154a (por. Nehring *Bemerkungen zu den z-Lauten etc. Indogermanische Forschungen* IV, 403; cf. *zakdati* *budować*, r. *zdanije*, p. *zdanie*, ez. *zed*, *Zdzisław*, *zdobić* i t. d.)
- pożytyć* (pożytyzować, wyjednać): *aby poszicil plodu gyma* 183b, 25.
- pręga* (słup): *na prongó szaueszycz kaszal* 173a, 7.
- próchnisty*: *ne prochniste lignum... imputrabile* gl. 142b.
- prze* (propter, ze względu): *prze czó* 5b, 25; *prze milego xpa* 172b, 26; 178b, 15; *prze verne krescygany* 178a, 17; *prze gego velike skuthky* 178b, 27; *prze gego szyuoth cysty* 179b, 3 i gdz.
- przeczyść* (perlegere) zob. *czyść*.
- przedawnik*: *przedawnika persecutorem* gl. 52b.
- przekarmiać*: *przecarmala refovebat* gl. 170a.
- przekaza*: *przekasy temperat turbacionem* gl. 149a.
- przeskosta*: *przeskosta contractus* 165a.
- przesto*, *przestoć* nieskończenie razy pisane przez skrócenie *̃psto*, wypisane *presto* 2b; 14a, 6; 175b, 2 wypisane *przesto*, wymawiane zapewne *przesto*.
- przewiedzieć*: (*czeszarz chał*) *przeuedzcz* 3a, 24.

- przepowiedać*: (ogłaszać, kazać): varð... przepouedal 178b, 11; przepouedal 181b, 2.
- przodek* (początek): na przothku on movy 14a, 14.
- przybytek*: w przybitku in consistorio gl. 52a.
- przyć* (zam. przyjść venire): isbicz szō on... vkaszał przycz k nam 1b, 3; chem-ly tamo... przycz 1b, 25; do krolestwa nebeskego przycz 171b, 17; przydze 1a, 11; 171b, 18.
- przyjachać*: przygachaly 2b, 17; przygachala 5a, 17.
- przyrzeczyć*: przyrzeszon innixus scale Jacob gl. 144b.
- przywolić*: prziul my consenti mi gl. 74b; prziulicz consentiri gl. 153b.
- rozbór* (canonisatio): rosbor magister Jacobus cum Romam venisset pro canonisacione gl. 106 r.
- rozgodzić*: bogadstwo bil gest dobrze rozgodzil bene dispensaverat gl. 78b.
- rozniewać*: roszneval 173a, 1; rosne(ualy) gl. 156a, obok rozgniewa, przegneual.
- rospaczyć*: rospacifszy f swem sbauenv 14a, 27.
- rospamiętać na kogo*: xt na svotego (sic) gana rospamotal (sic) 181a, 4.
- roszzyrzyć, rozszyrzyć*: tho giste veszele szō tako rozszyrzylo 2b, 19.
- rozdzielenie* (partitio): ku ch'vorakemu roszdelenu 2a, 32.
- runo*: runem vellere suo gl. 70b.
- rzazać*: odzene rzaszal 173a, 6.
- rzéc* (dicere): arzekōcz 1b, 16; 4a, 21; 4b, 29; 5a, 28; 175a 3 i gdz.
- rycerz*: sto rzycerof 5a, 17; bosziim ryцерzem, yszy ryцерze... obycaz magō 173b, 17.
- rzysza*: se fszyczkō... ryszō 181a, 21; rzysze cetus gl. 134a.
- sąd*: f tento sōd in vas gl. 41a; sōd cysty gl. mundum vas gl.; sōd uibrany vas... decorum gl. 41a; sō(d) oca... (zob. tekst), (por. w ps. Flor. ssōd, zob. słown. do wyd. z r. 1883).
- ście*: porzodne (sic) sce venerabilis processio gl. 57a (por. L. Malinowski, O pochodzeniu wyrazów ście, szcie i t. d. w *Rozpr. filolog.* IX 1882 str. 370 n.).
- sdziać*: gensecz sdzal ge nomen imponit ei... Dorothea gl. 74b (por. dziać).
- sdzierżec*: gegosz nebo y szema sderszecz ne mosze 180a, 2.
- si, sien*: abyecz on racil nasz szego dna y sego roku ve sdrowy, veszely dopusciez 181b, 26; otsichmasth (odtąd) 5b, 2 (zob. otsichmiast); dosichmasth (dotąd) 183b, 16, (por. J. Przyborowski „Dosia“, [właśc. do siego roku] w obec nauki, o szczątkach zaimka, si, sia, sie w polszczyźnie, *Bibl. Warsz.* 1889 II. str. 206 n.).
- sjić*: s tego svatha szycz 14b, 22.
- sjąć*: (zdjąć)... skorō... (wąż) szeme (zemie) 172b, 19.

- sjachać się*: biskupoue szō szō sgachaly 172b, 31. szemane szōcz szō sgachaly 176a, 10.
- skonanie* (koniec): skonane podluk prostego pyszma 176b, 28.
- skonić*: skonil dum (opus) perficeretur gl. 154b.
- skot* (bydło): skoth y osłowe 3b, 33 (por. wpol. skotarz).
- skować*: skowafszy vinculum gl. 15. r.
- skrócić*: abichom dzen dzysz f naboszegstwe skroczyły 14a, 18.
- skusić* (doświadczyć): on vasz byl skusil (w wierze) 175b, 4; skusiez experiri gl. 102b.
- skutek* (uczynek): strogmy skuthky dobre 172a, 26; 174a, 18 (por. strogich... dobre vcinky 178a, 11); skuthky... strogyl 178b, 28 i gdz.; pres skutky dobre per bonam operacionem gl. 42a; skut(ky) vislouicz opera enarrare; fspomina gich skutky de operibus gl. 156b.
- śluńce*: od fchodu sluncza 2b, 13; na fchod sluncza 2b, 15; do szapada sluncza 2b, 18; naprzecif slunczu 2b, 22.
- ślychać*: gako tho.... slychake (sic) 1a, 3.
- ślubić*: slubil iurat gl. 166a, slubona desponsata gl. 166a.
- śmierno*: smerno pacienter gl. 156b.
- śmierny*: tako smerni tante paciencie gl. 157a.
- śmiertny*: smerthnego grzechu 172a, 1.
- śnadź*: snathczy sznamō tego gest 11b, 9.
- śnieść*: isbiez gy lfwowe sznedly 180b, 10.
- spachać* (uczynić, wykonać): chosce vy slego spachaly 182b, 18.
- spieć*(?): sp̃yeyecze p̃yancz paczerzy, pancz sdrowych mary Porz. III 3a.
- spowiadać się*: svich grzecof (sic) spouedacz szō 14a, 22; spouedzal szō 14a, 33; nechacz szō spoueda 174b, 16.
- śrōdnoc*: od srothnoczy do balego dna 181a, 27
- sromiżliwy*: pokutha sromislyua 14b, 24, w innych staropol. pomnikach sromieźliwy).
- stępować, sstąpić*: angely... bily stōpoualy 1a, 30; angely... k nam stōpyly 2b, 6.
- stadło*: kake stadło qualem statum gl. 168b, f swem stadle in statu suo gl. 168b.
- stajać*: skoth y osłowe stagaly 3b, 33.
- starac*: staracz (glosator dodał vōdnōcz) marcescat gl. 166b; w psał. Flor. sstarzać się senescere 36, 26; starać się 101, 27.
- strada*: vbostwo (i stradō) cirpal 5b, 31, gdzie stradō między liniami wpisane, zdaje się być glosą do vbóstwo, por. stradza (sic) Nehring *Altpol. Sprachd.* 33, 180, stradnyk 228, 255.
- strojić* (czynić): pokuthō strogicz 14a, 22; 14b, 18; 178a 12 i gdz; strojić dobre skutki zob. pod skutek; strogyl czuda 181b, 16.

sukiejny, sukienny: szukēne pouogniky 176b, 1; sukegnimy pouogniky 176b, 22.

swyciek: svyczek svath popyszac 176a, 2.

swadziebny: o ueselu svadzebnem de nupciis sponsalibus gl. 70a.

szaredny: sszarednego aliquid inhonesti gl. 148a.

szonować: swōty barthlomeg... xpa gest byl szonował 172b, 15; vōsz... svō głovō krige y szonge (sic) 172b, 10.

szynkować: sincouacz to pice propinare potum gl. 41a.

takież (również): takesz my ne mamy rospacy mecz 14b, 9; takes my sdruczmy... starō skorō 172b, 29; A takes szō thy... ne oddalag 14b, 18; takesczy angely... vczynily 1a, 8; a takescy maria magdā... vczynila 14b, 5; takesczy svōczy appli... czynili 172b, 12; takesczy svōczy... vozinily 173a, 17.

tako 1b, 20; 2b, 4; 4b, 4 i t. d.; takocz 4b, 23; 5b, 15 i gdz.

tamież (?) zob. tamo.

tamo: thamo... prycz 1b, 24; thamo 3b, 21; 175a, 1; 181b, 8 i gdz.; thamesz przyoz 172a, 33 (thamosz?)

tego dła 3b, 2; 5b, 25; 14b, 12; 172a, 10; 173a, 16 i t. d.

telko: ne telko 171b, 20; ne telkocz 175b, 15.

ten jisty: tho giste veszele 2a, 31; 2b, 8; tentho gisty czeszarsz 2b, 19; tatho gistha krolefna temutho gistemu czeszarzey 5a, 30; do tego gystego krola 172b, 33; thōtō gystō gorō 174b, 25; tetho gysthe noczy 176b, 3; tentho gysthy czeszarsz 180b, 5; *on jisty* zob. *jisty*.

tesnica: a nase tesnice vybaua in adversis certificat gl. 64a; tesniezy in hac necessitate gl. 102b.

teże (etiam): tesze 1a, 2; i tesze slugam 1a, 18; tesze 14a, 18; 14b, 14; 17b, 33; 172a, 14; 173b, 11; w skróceniu też, teżej l. pod.: a teszczy 1b, 3; tescy 174a, 7; 177a, 20.

toże (także): *tose* obok tesze w dekalogu 175a, 23.

topiać (?) : topaly perielitarentur gl. 19b.

toczyć: toczōci uolubiles gl. 57b.

troca (?) trojca): bog f troczy gediny 1b, 33; bog f roczy (sic) gediny 5b, 31.

traskawica (grzmot): traszkavycze fulgura gl. 155a (por. *traskawica* słown. do ps. Flor. wyd. 1883).

trzenie (po trzeenie): trzececz 2b, 11; 5b, 18; 173b, 24; 180b, 14 i gdzieindziej.

tuta (tutaj): tutha mouy 11a, 17; 14a, 13; 171b, 8; 172a, 15; 177b, 26 i t. d.; tuta gl. 101a.

twarz (istota): kalszdacz neuescza thvarsz 3b, 17.

tydzień: zandnyh szwyanth nye maczye w thym thegodny Porząd.

III 3a.

ubaczyć: ubaczicz discernere gl. 101b.

ubodzi (zam. ubogi): 3a, 13; 5b, 9.

uciosić: vczynossycz animam polire gl. 164a.

umdlić: vmdlil debilitavit gl. 102a.

umięzczić (?): vmózczył gl. 70 v.

umysłenie: vmyslene propositum gl. 42b.

uranić: vranona lacerata gl. 71a.

uraz (skaza, szkoda): pres urasza 180b, 2.

ustały: vstały fatigatus gl. 143b.

uźrzeć: cdłszy... vsrzal 5a, 25; vsrafsy 180b, 5.

walczyć się: valcicz szp svim neprzygaczelem 173a, 14; gdis szp chemy valczycz 173a, 24.

wchód: na fchod sluncza 2b, 14; od fchodu sluncza asz do szapadu 2b, 12.

wczora: fezora 2a, 20.

wdrzucić: wdrzuczona reprobanda gl. 44a.

węże: przyrodzene vószve 172b, 16.

weźrzeć: vesrzely 181b, 7.

wiarować się: varouacz szp grzechof 14b, 29; varugmis szp g(e) cha 172a, 24.

wiekuj: ku vekuge svathloschy 1b, 7; vekuge veszele 182b, 22; vekuge pothópene 182b, 25.

wielebny (czcigodny, venerabilis): velebny doctor 11b, 30.

wielki, więc (adv), większy, większy: uelikacz sznomona 2a, 15; velike veszele 2a, 27; velike gromy 174b, 23; velikó svatloszcz 176b, 11 i t. d., jeden raz zachodzi *wielki*: stari y mlody, velky y малы etc. 3a, 13; vóce chualy ne dzał (sic)... czinieć 5a, 6 vócze... nysly 14a, 12; vócze 175a, 26; 178a, 26; vóczecz 171b, 33; nauócze 172b, 12 i t. d.; do tego *więce*, które odpowiada stsl. **КѢШТЕ**, comparativus przymiotny wypadłby *więcy*, na podstawie takiej urobiony tu jest stopień wyższy z zwykłą końcówką *szy* t. j. *więcszy*, a z dyssymilacją *większy*: vóczszy y módrszy 5a, 15; tho dzeczó gest... vóczsze, nysly thy 5a, 32; nauóczszó czeszcz 4a, 29; geszcze vóthsze miłoserdze 181a, 16; nauóthsiim skarbem 180b, 16; naduódse miłoserdze 181a, 19.

wielkokroc: velkokroc 12a, 3; velkocroc frequenter gl. 70b.

włodać: yse sobó fsiczka ne flodzó ut nemo possit de me voluptari gl. 71a (zob. tekst).

wskryć (odsłonić): kaszałcy gest... mary fskrycz 183a, 27.

- wszako*: fszakocz... szō nafrocily 14b, 3.
wszegdyńci (jednakowoż): fszegdiincy 4a, 7.
wszeliki: fszeliky clouek 3a, 26; fselikego omnes gl. 70b.
wszelkni: wszelkný sz vasz Porząd. III, 1.
wszyciek, *wszycki*: fszyczek svath 4b, 22; fszyczka snamona 179a, 8; fszyczkō tageniczō 179b, 7; se fszyczkō ryszō (rzesza) 181a, 21; fsyczko bogadstwo sprzedala 182a, 3; yse sobō fsziczka ne flodzō gl. 71a; vsiczko ymene reliquens cum possessionibus suis gl. 74b.
wszyciek: isczy... fszyczek swath... ogarnōlo 2b, 28.
wszytek: po fszythkemv krolestw 1a, 5; fszythkycz svōthe 2a, 9; na-de fszytkiim svathem 3a, 22; fszythky dniy (acc.) 14a, 31; fszythczy... szō... bogegely (sic) 175a, 21; fszythey... vmrzecz muszemy 175a, 27; fszythky clonky 174a, 14; fszythky angoly (acc.) 181a, 18.
wtóry: ve fthore nedzely 2a, 13; prze fftore vcho 173b, 32; (wtóre adv.); fftorecz 2b, 7; 171b, 25; 173a, 33; (*nawtórki* adv. *ponownie*): na-ftorky 14b, 32; 183a, 11.
wychytrzyć: vichitrzil euasit gl. 102b.
wyléc: vileson cum castrum expugnaretur gl. 28b.
wynić (wyjść): vynydzō (sic) 4a, 28.
wyradzić: vyradon (sic) castrum traditum per dyabolum gl. 144a.
wyrządzić (wychować): na sluszbō ge vyrzōdzy 12a, 10.
wysiepać: wysepawszy ewlsis mamillis gl. 170b.
wzjawienie: fsgauene apparicio gl. 147b; cf. f. 57a.
wzjawić się: svōty crisz gest sō bil fsgavil fuit manifestata gl. 101a.
wzmóc: wsmoszona confortata gl. 173a.
zachycić: zachyczona rapta est gl. 134b.
žadzić: zadzila horrebat gl. 161b.
zaganiać: szagana expugnat inimicum gl. 142b.
zakał: przesakalu (sic) immaculati gl. 155b.
zamartwe: zamarthwe semivivam carnifex dereliquit gl. 167b.
zamięszkać: (gdybyśmy) ktorego svotego samoskali (sic) negligenter agimus erga... gl. 156a (por. *mięszkać*).
zamieszkanie: prze samōkane nase ob obmissorum supplecionem gl. 156a.
žandny: dussze, kthore nýe maýa zandnego wspomozenýa Porząd. III, 2a; zandných szwýanth nýe maczye w thým thegodný Porz. 3a; aný šadný reczý yego Porz. III 3b (w dekalogu wierszowanym. Pisarz wymawiał ten wyraz snadź z nosowem brzmieniem; etymologiczne tłumaczenia zebrane i objaśnione w rozprawie J. Jirečka: *O tom, jak ve staré češtině latinské nullus, nemo byvalo pronášeno*; Zasedání české společnosti nauk 8 ledna 1883. Miklosich Von der

Negation in den slav. Sprachen, tłumaczył jako wyrób z niżej jeden, J. Jireczek inaczej.

zapad (zachód): od fchodu sluncza asz do szapadu 2b, 13; do szapada sluncza 2b, 18.

zapamiętać (zapomnieć): xt svich ran y tesze sve mōky szapamōtal 181a, 2.

zapadać (?): zapōda custodit ab eo; cf. *pāda* u Kochowskiego.

zapiękość: f neuerze y sapecloscy in tenebris infidelitatis gl. 101b.

zopiekły: cloueka zapecelego induratum gl. 102a.

zasię (zaś, potem): thy szō... szaszō f szemō obroczisz 174a, 3; (znowu): szaszō 183a, 6; szōcz ge byly szobe nalesly 183a, 14; czas... abi szō thy ku swemu domu szaszō nafrocyl 184a, 20.

zazrzeć: tedi uōcz sasrōcz temu invidens gl. 74b.

zboże (dobyttek, majątek): aby thy ne poszōdal czudze szony any sbosa gego 175a, 18; ony swe sbosze.... rosprzedaly 182a, 10; sbosze prosperitas gl. 20a.

zdać: dzevicza sdana copulata gl. 70a.

żegnać (incantare): wōsz przyrodzene tho ma, ysze gdisczy gy szegnagō, wōczcy on gedno vcho ogonem szaslony 173b, 25; por. w czeskiej Alex. „Aspis hádek jeden... když kto *kůzly* chcie jej jéty, jedno ucho k zemi stůli a druhé chvostem zatůli“ Alexandreis česká ed. Hattala i Patera, Svatovitský ruk. v. 219.

żegnanie (incantatio): aby cz ne slyslal (sic) szegnana 173b, 28.

ziemianin (mieszkaniec): fszythczy szemane 176a, 9.

zmarłykrzesić: aby smarthvykrzesil 182b, 5; 183a, 25.

zmarływstać: smarthfyfstal 171b, 23; ona natichmasth gest... smarthfy byla fstala 183b, 4.

znamię (znak, dowód): sznamō tego gest 11b, 9; na snamō tego, yszech etc. 184b, 4.

znamienity: snamenita notoria gl. 119b.

żona (niewiasta): gedna dobra szona 183a, 20.

zumieć (z-umieć): swmeli szō stupefacti gl. 169b; gl. 75 v. (porów. *нзѡумѣти*).

Dodatki i błędy.

W tekście kazań zostały jeszcze nieliczne te błędy drukarskie: 1a, 3 czyt. czpsto. — 2a, 2 czyt. nouŷnŷ, poprawione z nouinŷ. — 2a, 15 czyt. Allecz. — 2b, 9 odsyłacz jest 2 (nie 3). — 2b, 16 skreśl. ods. 6. — na końcu 4a, 9 należy dopisać c, a w nocie 11 przed c położyć znak przecinka. — 4a, 22 czyt. szp, 4b, 33 dagp. — 5b, 28 zam. tescze ma być (tesze). — 11b, 4 zam. slosch ma być sloscz. — 14b, 30 ma być nyszadnemu jako jeden wyraz. — 172, 30 czyt. byl chonal. — 175a, 13 po mely położyć kropkę, 175b, 13 przed A . — 175b, 19 czyt. ten; 176b, 23 rozl. an i goly. — 176a, 25 dod. maria. — 176b, 15 ma być odsyłacz nie 3), ale 2). — 176a, 9 czyt. fszytchcy. — 176b, 21 ma być nie sukeynimy, lecz sukegnimy. — 178a, 5 wyraz abyecz zapewne lepiej rozdzielić a bycz (= a być). — Na str. 55 należy liczbę karty 176b poprawić na 177b. — 177b, 12 ma być swpthy. — 178a, 18 czyt. stpypy. — 180a, 7 po byl przecinek. — 181a, 9 czyt. ys(e)cy. — 183, 24 czyt. swpłtego. — 184b, 13 odsyłacz ma być 2). — Głosa 64 r. brzmi wybana, nie vybana. — ŷ napotyka się także: 2a, 25 (przyneszoniŷ); 3a, 12 (niskŷŷ); 3a, 13 (vbo-dzŷŷ); 4a 28 (rzeliquiamŷŷ); 180a, 16 (bŷŷlo); 183b, 20 (marŷŷ). — Nosówka wyrażona przez p, przekreśl. jeszcze raz pionowo: 3b, 5 (zob. not 9), potem 3b, 29 i 4a, 11 (vpcz): 4a, 34 (svpłhszŷŷ); 4b, 17 (svp); 5a, 33 (vpczsze). — Nosówka wyrażona przez o z kreską od d. ma również jeszcze przekreśl. pionowe: 4a, 22 i 46, 21 (szp); podobnie z kreską pierw. od góry: 5a, 15 (vpczszy); 14b, 28 i 178a, 26 (vpcz). — Nosówka wyraż. przez o z kreską tylko od g: 3a, 3 (szaprafdp) i 172b, 12 (swpthy); z kreską tylko od d: 3a, 20; 4a, 31; 174b, 6 (vpcz); 4b, 21 (szapradp (sic)); 11b, 17 (svpłtego) 14a, 10 (swpłthy); 14a, 12 (vpcze); 14a, 23 (svpłte); 14b, 17 (błpłd); 171b, 10 (volp); 172b, 24 (swpłty); 173, 27 (pampłcz); 174b, 23 (szp); 179b, 21 (sverzp); 183b, 10 (bopłcz (sic)). Niepewne, czy ma być p czy p 5a, 23 (płkna) i 176b, 6. — Przy rozdzielaniu wyrazów rzadko jest w oryginale rozłącznik umieszczony; w naszym tekście zawsześmy go powtórzyli, dodać tylko należy: 1b, 2 i 11; 4a, 28; 5a, 22; 12a, 6; 171b, 33; 173a, 32; 176a, 8; 176b, 15; 177a, 9; 180a, 18; 181a, 16; 183a, 7. — Wyrazy *Chrystus* i wyraz *przesto* bardzo często powtarzający się, wypisany 176b, 2 jako *przesto*, czasami *presto*, piszą się zwykle xpł, xpłta, psto; gdzie tu w tekście* nad p nie ma kreski, uprasza się dopisać ją.

